

תמצית הדף

סיכומים קצרים וברורים ללומדי הדף היומיומי

גליון 125 | בבא בתרא קס"ו. – סנהדרין כ: | כסלו ה'תשפ"ה

שטרות שיש ספק במה שכתוב בהם

להלן יבואר מה הדין בכמה אופנים שיש ספק בכונתו מה שכתוב בשטר, שהכלל בזה שיד בעל השטר על התחנות משום שהמוציא מחבירו עליו הראיה, א"א"י יש סיבה לתלות שהאמת כדבריו.

זוזין מאה דאינון סלעים עשרים, אין לו אלא עשרים, דיד בעל השטר על התחנות, הומוציא מחבירו עליו הראיה, ויתכן שכונתו למאה זוזים גרועים ששוים עשרים סלעים.

זוזין מאה דאינון תלתין סלעין, אין לו אלא מנה ד"ל שהנחה לסלעים קלים.

כסף זוזין דאינון ונמחק ההמשך - המנין, או דרכונות דאינון ונמחק ההמשך, אין פחות משניים.

כתוב בו **מלמעלה מנה ומלמטה** כשכפל דבריו מאתים, או מלמעלה מאתים ומלמטה מנה, הולכים אחרי התחתון א"א"י זה כתוב בשיטה אחרונה, ואין כותבין את העליון אלא כדי שאם תימחק את אחת מן התחתון ילמד מן העליון, ברש"ם מובאר שהנחה לכתיבת הסכום.

כסף שלוח כסף, אין פחות מדינר כסף, והיינו בכתוב בו מטבע, דאל"כ י"ל דכונתו לנסכא, ואירי במקום שאין גילגים בפרוטות כסף, דאל"כ י"ל שכונתו לפרוטות כסף.

כסף דינרים או דינרים כסף, אין פחות משני דינרים כסף.

ד"ב אין פחות מדינר זהב, והיינו בכתוב בו מטבע, דאל"כ י"ל דכונתו לנסכא, ואין לומר שכונתו לפרוטות, דאין עושים פרוטות זהב בשום מקום.

קס"ו. זהב דינרים אין פחות מזהב בשווי ב' דינרי כסף, ואין אומרים שכונתו לשווי ב' דינרי זהב, דיד בעל השטר על התחנות, וסתם דינרים הם של כסף, והגמרא שואלת א"כ רישא נמי (לרשב"ם) שהאלה מכסף בדינרים למה שלא יתן לו שברי כסף בשווי ב' דינרי כסף, וכן בידה דינרים ודינרים זהב למה לא יתן לו זהב בשווי ב' דינרים של כסף. ובמ"ר רב אמר שברישא אמר דינרי דמשמע דינרי זהב, ובסיפא אמר דינרין שזה משמע או כסף או זהב ויד בעל השטר על התחנות.

כסף בדינרין אין פחות מכסף בשווי ב' דינרי זהב, דכונתו שלוח כסף בשווי ב' דינרי זהב, ואין לומר שכונתו לב' דינרי כסף, דכתב לשון דינרי.

אשה שהיו עליה ספק חמש לידות שהפילה ספק רוח ספק ולד, או שהיו עליה ספק חמש זיבות כגון שאינה יודעת אם היא בימי נידה או בימי זבה, וראתה ה' חודשים ג' ימים רצופים בכל חודש, מביאה קרבן אחד תור לעולה ותור לטאת, דחטאת העוף באה על הספק, ואינם נאכלים, ומותרת לאכול זבחים, ואינה חייבת להביא עוד קרבנות דבוקשי תתרו להביאה חטאת העוף על הספק, ולא תתרו אלא כדי לטהרה מספק טומאתה. אבל אם הלך וזדא **חמש לידות** ויולדה לאחר מלאת ימי טהרה (אבל בילדה בתוך מלאת נפטרת בקרבן אחד), או חמש זיבות, קרבן אחד מתירה לאכול זבחים, אבל חייבת להביא את שאר הקרבנות, ולרשב"ג אינה חייבת להביא את שאר הקרבנות, ונשבע רשב"ג אם אליו הלילה עד שיהו בדינרין, ועמדו קנינים (ב' תורים או ב' בני יונה) ברבעיים (רבע דינר).

קס"ו: אם נמחקה אות אחת בתחתון אפשר ללמוד מן העליון, וכגון שלמטה נכתב חנן ולמעלה חנני, אבל אם נמחק ב' אותיות בתחתון אין ללמוד מן העליון כגון חן חנני, שמא זיכרון שם של ג' אותיות ואין ללמוד את רוב השם מן העליון, ויתכן למי ששמו כשם התחתון.

אם כתוב למעלה ספל ולמטה קפל הולכים אחרי התחתון, ורב פפא מסתפק מזה הדין אם כתוב למעלה קפל ולמטה ספל, אם חוששים שזבוב מחק את הרגל של הק' ונעשה ס' או א' לא, תיקן, והמוציא מחבירו עליו הראיה, דאין בית דין מוציא מספק מידי המוחזק, ולא דמי לממון המוטל בספק חלוקים, ששם יש ספק בעיקר המעשה ובית דין פוסקים יחלוקו, אבל כאן בית דין לא פוסקים אלא שותקים. לרשב"ם ספל היינו כמו ספל דאדיים, וקפל היינו טלית הראיה לקפל.

שטר שכתוב בו שית מאה זוזא, ולא הכונה שש מאות פרוטות וזו, כיון שיכול לצרף את הפרוטות לזוזים, ק"ב פרוטות הם דינר, אלא נותן לו שש מאות זוזים וזוזא, ולא נותן לו שש מאות ואחד זוזי, דיד בעל השטר על התחנות.

הירות מזויף ע"י שינוי חלק מהשטר

קס"ז. החותם כדי להראות חתימתו לבית דין, (כגון היכא שמת העד השני ורק ראובן ועוד אחד מכריים חתימתו, שהדין שראובן כותב ומשליך כתב ידו לבית דין, ואז הוא יכול להצטרף עם אחר לקיים חתימת השני), חתום בראש השטר ולא בסופו, כדי שמי שימצא את השטר לא ימלא שם שטר חוב, ויגבה ממנו מנכסים בני חורין, ומעשה באביי שניסיה מוכס להחתימו בסוף השטר, ואמר לו אביי כבר קדמון רבנן.

וכן יש לזהר לא לכתוב את המספרים ממספר שלש עד עשר בסוף שורה, כדי שלא יוסיפו על הסכום, כגון תלת תלתין, (אבל באחד שטר אם יכתוב אחד ועשרין יראו שה' דחוקה), ואם עשה כך שיחזור ויכתוב את הסכום באמצע השורה, שהרי אם כתוב יותר מפעם אחת, אין למדים אלא מן התחתון. מעשה באחד שהיה כתוב בשטר תילתא ברדיסא, ומחק חלק מהב' שיהיה ו', ושאלו אביי למה יש רווח בין הו' ל', וכפתיה ואודי.

ומעשה באחד שהיה כתוב בשטר שקנה את חלקם של ראובן ושמועון אחי, והוסיף ו' לפי אחי, ורצה לקחת גם את חלק אחיהם שנקרא אחי, ושאלו אביי למה הו' של ואחי דחוקה כ"כ, כפתיה ואודי.

ומעשה באחד שרצה לגבות ע"י שטר שחתומים בו רבא ורב אחא בר אדא, ואמר רבא שזו חתימת ידו, אך מעולם לא חתם לפני רב אחא בר אדא, כפתיה ואודי, ושאלו רבא איך זיף את חתימת רב אחא בר אדא שהיה רועד, וענה לו שחתם על החבל שלרובב הנהר, וי"א שעמד על הכלי ששואבים בו מים.

כתיבת שטר מדעת אחד הצדדים בלבד, ומי משלם את שכר הסופר

קס"ז: גט-גט - כותבין גט לאיש והעדים חותמים אע"פ שאין אשתו עימו, והוא יגרשנה כשירצה, שהרי האשה מתגרשת בעל כרחה, ובלבד שיכיר את שם האישה והאשה, דאם אינו מכיר שמם יש לחוש שיעביר את הגט לאשה אחרת (ומתכוין להתירה להנשא שלא כדין).

פינת הריבית

גזירות יון היוו את המלחמה הראשונה עם רוח ישראל. בואת התברר כי דרד פירדת השני לאומים' שחלה כבר ממני אימם אינה פרידה גופית ואפשית גרידא. חוק הטבע של 'ולאום מלאום יאמזין' - אשר קובע כי כשזה קם זה נופל ממני ששניהם תאביב לשליטה טוטאלית על העולם - אינו מלחמה על שליטה לאומית במונח השטחון שכל בלבד, אלא שורש בהתנגדות מנותחת לעצם מציאות ישראל. ואכן יעקב הוצרך להתמודד את עם עשוי בלבד אלא עם כחו הרוחני - שרו של עשוי.

וברמב"ם ע"פ' 'ותקע כף ירך יעקב' הביא מחז"ל דגגע בצדיקים וצדקניות שמתים לצאת ממנו, זה זורר של שמו, יעו"ש באריכות דבריו [ובתורה' כ' שבדור של שמו היו קרובים לקעקע בינתן, ומסתמא לא בבידי מתאים עם ושר"י שאר שפירש חיבת 'ותקע' - לשון הסרה - הביא סימוכין מל' חז"ל 'לקעקע בינתן'], ומסים והכל סבלנו ועבר עלינו כמו שרמנו ויבא יעקב שלם'.

בשעת 'שמד' החובה למסור נפש אפי' אערקתא דמסאני, חובה זו אינה מצד חומרת העבירות אלא מצד חומרת השמירה על שם 'ישראל', זהו השם בו זכה יעקב אבינו כאשר אותו השר נזכר כי לא יכול לו (יעו"ש פחד יצחק מאמר ב' ועוד).

אנונם, אם עדי יעקב אבינו היה שייך מושג 'שמד' כפשוטו - אשר לכן ישמעאל ועשוי יצאו מן הכלל - הרי שמיעקב ואליך 'שמד' אינו חלוצת בעצם, דישראל אע"פ שהטא ישראל הוא, וההסרה של 'ותקע' איננה ממש יציאה החובה אלא תוזה מהמקום. ואכן בגלות יון, דורו של שמו, התחדש מושג המצויינים, הוא הקללה של 'ורדו בכס שונאים' (ויקרא כז) דפשי"מ מחז"ל 'איני מעמיד שונאים אלא מכם ובכם וכו' הם מחפשים במטמוניות שלכם'.

נמצאת א"כ תופעת המצויינים החמורה והעמוקה שבגלויות, באשר בה הסכנה לחיפוש המטמוניות, כלומר סיון לזיף של ישראל. אם נמצאו דבריו ימי עולמנו אומות שניסו ללכות את מציאות ישראל הגופנית בלא לקבל אפשרות של המרת דת, הוא משום שהם תפסו אמת חלקית - שביטול היהדות לא יתכן, אבל את האמת כולה, שאם ביטול היהדות לא יתכן ממילא ביטול היהודים לא יתכן - זאת לא תפסו.

המצויינים לעומתם, טעו וטוענים לחשוב כי אמנם לא ניתן לבטל את היהדות אבל ניתן לשנותה. יסוד טעות - גם כאלה המוכנים לקבל שאין אמונתו אומה אלא בתורה - עתושה כי המציאות המוחשית היא עיקר, וכבדי שישמון שלום בין העולם לתורה עליו להתאימה לשינויים והיקדמה המתחוללים בעולם.

תוקף נצחון החשמונאים במסירות נפשם היה בעמידה בלתי מתפשרת על האמונה העמוקה שהתורה היא ורק היא חיי העולם, לא רק לעצם קיומו אלא גם לכל השפע הנומח ומתחדש בו, ואשר הכתיבתו של עולם וכל המתחדש בו הוא להוות כלי קיבול לקדושה ולא זולת זה.

א"כ נמונה היא השאיפה לשלום בין העולם לתורה, אבל הכיוון מוכרח להיות חד סטרי, שכן אין מקום לתקוה נלוזה שהתורה תבוא לקראת העולם, וחובתו להחזיר לעומק נפשנו את האמונה הבורה שזאת התורה לא תהא מוחלפת, והשלום בא - יבא - אם ירצו ואם לא ירצו - רק ע"י תנועת העולם לקראת התורה, בהתמסרות לכן שהתוקף קצת בו ועל ידו מן הכח לא הפועל, עדי יודך העולם ויתקשר ויתוקן במלכות ש-ד-י.

יודעים דברי החזו"א באגרותו דבר האמת שבקצינויות והסילוף שבבנינויות, 'אם חומה היא נבנה עליה טרית כסף ואם לדת היא נצור עליה לוח ארז', החומה היא מידה של תקיפות בלתי מתפשרת לעמוד על הדעת האמתית ולקיימה בלא כחל ושרק, בלא שינוי ובלא העדפתו. השכר על כך 'טרית כסף' שאין רבא שולט בו (ויזא ט). הדלת הסבה על צירה היא מידה של פסיחה על שני הסעיפים מתוך התחשבות בשני הצדדים, תנועה הדיית של התפשרות העולם לקראת התורה ולהיפך ח". התוצאה היא 'לוח ארז' שהרקב שולט בו.

←

מחיר גליון מספר נומרי

אוסר בכבוד

חושבים עתיד הכלכה

בידיעה ובכרתה של פרט ורבנן דברי ישראל שליטיא

לקבלת שטר זכרון **דבריהם המהודר לוח השנה ריבית**

info@osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617 | office@osher-b.org

לא חוק הוצא למצות את כל מיני התשפועות של ימי החנוכה בנקודה זו - חיזוק המידה של 'חומה' [גם ה'חינוך'] שעינינו התחדשות, וגם המוסף והולך, יסודם הוא בגרעין קשה המתחדש ומצמיח. יה"ד שזוכה שיגבה לבנו להעמיד דעת התורה - עם הארת והסברת פנים לישבה בנפשנו ובעולם - בהירות ותוקף ללא כל שינוי, עדי קיימים נב' גיבה בנשנו סח"ת כספי.

ענין מיוחד של גבחות לב זו מתקיים גם בדיני ריבית אשר במעט השם זוכים או לזון פניה זו, שכן הלכות אלו משפיעות רבות על המוסף החופשי, ועמידתה על כך שבהתקשרויותיו עם חברות ציבוריות נפרטיות תהיינה אך ורק דת, מנהוג קידוש השם נפלא.

בחברות כגון חשמל גז מים טלפון מדי"א וכיוצא ב"ש בחוזה ההתקשרות סעיף המחייב ריבית פיגורים, הו' שעוררו שגם אם הלקוח ישלם בזמן מ"מ בעצם החתימה על חוזה ריבית יש איסור לא לשלם עליו נשך, ואף בדברגן הלוח עובר נע"פ בלפנ"ע (רמ"א ריש ס' קט). ולקמן נבאר ע"ה שאף חמור מכן.

ישנם רבנים שדנו להיתר דאין במשק מושג של הלואה ללא ריבית, אי"כ סביר שעד תאריך התשלום מוגדר תשלום בעלמא, ורק אם יצא יהיה מוגדר לזו מאז ואילך. נמצא שהלוקח חתום על שתי עסקאות, עסקת השירות בתשלום על זמן פלוני, ומזא ואילך עיסקה חדשה של הלואה. באופן שאם אמנם יאחר היה או נכנס באיסור ריבית אבל אם לא יאחר לא לוח ולא הכשיל את החברה בלא תשימוץ.

ואף שבמציאות גם במקרה של איחור מועט לא גובים ריבית אלא רק אם מאחר למרות כמה התראות אוי גובים למפרע, מ"מ לכאן' אסור לאחור התשלום כי ברגע שמאחר רחי הוא נבדל לוח החתום על ריבית, ודבר זה עצמו אסור אף אם בפועל לא גובים ריבית.

אלא שיש טוענים שההתראות הרבות מחייבות ע"פ חוק, והיינו שאם לא תמולם לא ישואים לגבות ריבית, וא"כ חוב הריבית לא חל אלא אחרי ההתראות, נמצא שאם לא יאחר עד כדי כך הרי"ז למעשה בתוך 'זמן התשלום' ועדיין חל עליו שם לוח ברביית. אבל נראה דזה אינו, שהרי אחרי ההתראות גובים למפרע עבור האיחור מוזמן התשלום, ש"מ שנחשב מאחר מיד אלא שאינם רשאים לגבות ריבית ללא התראות.

ברם אצטמק דרך היתרא נראה לפרוץ, דזה ברור שאין כוונת המועדים דמונן האיחור היו חוקף עליו כמלוה ושבעיני תשמיטנו, הדמנת 'ריבית פיגורים' אינו סובל עיסקת הלואה חדשה, אלא כוונתם עיסקת המתנת מועת חדשה בעד המקח [אם כי זה נראה סתור מהמנוח הנ"ל, ודו"ק]. מעתה נימא דאף שמובחנת החברות ש' זמן תשלום' ויש איחור, מ"מ ההגדרה ההלכתית היא שברגע האספקה ראוי לחול חוב ודחיית התשלום עד הזמן' הוי המתנת מועת ככל טרשא, והרי"ז 'כמפוש' ב' מחורים, שאם יאחר קצת ישלם כמחזור ואם יאחר הרבה - מעבר לזמן התשלום - ישלם יותר, ועסקת כוז אסור (ריש קצנ). ואף דיי"ל שכונתם קנס, מ"מ הלא קנס המתרבה אסור גם במקח מושג דמחוי' כאגר נטר, היינו כב' מחורים.

איבאר הגדון חמור עוד יותר להחמיר בעסקת הקודם דבמאמ"י ב"מ סה. כתב שגם במקח אם מפרש שהתוספת מחוזה שכן המועת הוי ר"ק, וכן מוכח בריטב"א ש"ם סה: והב"י ס' קעד נקט בן בד' הרמב"ם, אלא והכי ס' ל'סח"ת (מו ב ט) ונקט גם בד' הרמב"ם כן [אם כי אולי הראב"ד סו - שחילק בין מקח להלואה - פליג, ולא מוכרח ואכמ"ל, וכן לרש"י ערכין כז, יתכן ותלמיא בפלוגתת פתני, ומבייתא גבי בתו ע"ח].

מועתה ל"ד אם 'ריבית פיגורים' היינו קנס או שההצדקה לגבייתה היא שכוון המתנת המועת, וצריך בדיקה דאם ריבית אלו מולאמת לשיעור הריבית בשוק ויתר מחסתבו שהוא שכן המועת, וא"כ להנ"ל הוי ר"ק אף דהוי מקח [ולפ"ז י"ל דאיסור קנס המתרבה לא משום מחוי' כב' מחורים אלא דמחוי' כרי"ק וניחא טפי דל"ה גזירה לגזירה].

ואפי' אי הוי קנס הלא לחו"ד (קצנ סט"ו) קנס המתרבה במלוה הוי ר"ק, והיינו דחשיב שכר המועת, א"כ להנ"ל דשייכא ר"ק אף במקח כה"ל הכא הוי ר"ק. אכן גרש"זא (מנחש"ת עה) נקט דלא אסור קנס המתרבה אפי' בהלואה אלא כשיש לו רשות לעכב המועת, וא"כ כמעטבב כאלו רשות הוי קנס על העוול ושור, אלא נדראה דמחוי' גופא שריים לא נקטו סברא זו, ועוד דאיהו ללמוד זכות על קנסות בנמח"ם בא, דבהם הגדון ריבית דברגן בהקדש, אולם לסמוך על סברא זו בנדון דא' לא שמוענו.

הוציא גם הדברים אדית לו למוחש טובא לר"ק בהתקשרויות אלו וצריך לברר שחברות אלו אינן זומרות חתומות על היתר עיסקא הגון.

החברות הריביות | נקרה ע"י גמ"ח אושר בכבוד
בנידום וברכנתם של מרתן וברנן גזרתי 'שיאכל שליטיא'
לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org
073-3678617 | office@osher-b.org

ואין חוששים לשני יוסף בן שמעון בעיר אחת, דאמר רב, שאם יש שני יוסף בן שמעון בעיר אחת אין מגרשים נשותיהם אלא זה בפני זה.

ואין חוששים שיבוא לעיר אחרת ויאמר שכך שמו ויכתבו לו גט ויתנהו לאשה אחרת, דאחר שהוחזק ל' יום בשם זה באותה העיר אין חוששים שרימה דחושש פן יודיע הדבר. ואם לא הוחזק ל' יום, לאביי יקראו לו בשם זה, ואם יענה זה ראהיה שזה שמו האמיתי, ולרב זבדי אין מזה ראייה, דרמאי זהיר ברמאותו, וצריך להמתין שיחזק, והבעל צריך לתת את שטר הסופר, דכתיב "וכתב נתן", והאידיא אמרו רבנן שהאשה תשלם, כדי שלא יעכבה הבעל.

שובר - כותבין שובר לאשה אע"פ שאין בעלה עימה, דהוא חוב לאשה וזכות לבעל, וזכין לאדם שלא בפניו, ועל האשה להזהר שלא יגיע השובר לבעלה לפני שיפרע כתובתה. ובלבד שיכיר שם האיש והאשה, וכנ"ל לענין גט. והבעל משלם את שטר הסופר כיון שזה לוכותו שלא תחזור ותגבה כתובתה. צורבא מרבגן החתום על שובר, וטוען שהאשה שביקשה ממנו היה קולה שונה מהאשה הכתובה בשטר, אע"ג דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, נאמן לומר כך הדגה ראשונה אינה כלום. שאין דרך צורבא מרבגן לדייק בזה. אמנם אם טוען שזוכר שזו היתה היא, כיון דדק דק.

קס"ח. צורבא מרבגן שהולך לקדש אשה, יקח עימו עם הארץ שמסתכל ומכיר בנשים, כדי שלא יחליפוהו. **שטר חוב -** כותבים שטר ללוה שהיה מוזמן בידו לתת אותו למלוה כשילוה לו, אע"פ שאין המלוה עימו, ואין כותבים שטר למלוה אם אין הלוה עימו, והלוה משלם את שטר הסופר, ואפי' בעיסקא.

מקח - כותבים שטר למוכר אע"פ שאין הלווק עימו, ואין כותבים שטר ללווק אם אין המוכר עימו, והלווק משלם את שטר הסופר, אפי' בגוונא שהמוכר מוכר את שדהו מפני רעתה. **דאסטי אירוסין ונישואין** אירוסין היינו שטר פסיקא כמה כל אחד נתן לבנו ולבתו, ונישואין היינו כתובה, אף כותבים אלא מודעת שניהם בין החתן והכלה, והחתן נותן שטר, אפי' אם החתן הוא צורבא מרבגן שנוח לחמיו לקרבו ולהשיא בתו לת"ח.

שטרי אריסות וקבלנות אין כותבים אלא מודעת שניהם, והמקבל משלם את שטר הסופר, ואפי' בשדה בורה. **שטרי בירויין, וכל מעשה בית דין** ומגון שטר אדרכתא שיכול לגבות מקרקע זו, אין כותבים אלא מודעת שניהם שיכול הלוח לפרוע לפני כן, ושניהם בשטרי בירויין משלמים את שטר הסופר, ובירויין היינו טענות בעלי הדין כדי שלא יהיו חוזרים וטוענים, ופוסקים על פי הטענות האלו, ו"מ איזה דין בחר כל אחד לעצמו, ולרשב"ג כותבים לכל אחד שטר על שלו, ואין הכרח לפרש שנחלקו אם כופין על מידת סדום, דהאומר שלי שלי ושכלך שלי י"א שזה מידה בינונית וי"א שזה מידת סדום, דיי"ל שלכו"ע כופין, ונחלקו אם יכול לטעון שאינו רוצה שטענתו תהיה ביד הצד השני, כדי שלא יטעון על ידם טענות כנגדו, וממילא חשיב חסר ואין זו מידת סדום.

אסמכתא - אסמכתא היינו שאדם מבטיח דבר בתנאי שיקרה דבר מסוים, וסומן בליבו שיעשהו, וכשהגיע הזמן נאנס ולא יכל לקיים. הפרוע מקצת מחובו, והשליש המלוה את השטר מפני שזה טרחה לכתוב שובר, ואמרו הלוח לשליש שאם לא יפרע את שאר החוב בעד תאריך פלוני יתן למלוה את השטר, והגיע הזמן לא נתן, ולרבי יוסי יתן לו את השטר, דאסמכתא קניא, ולרבי יהודה לא יתן, דאסמכתא דגמ' קניא. לרב ולרבי יוחנן הלכה כרבי יוסי, ומסקנת הגמ' שאין הלכה כרבי יוסי, אלא אסמכתא לא קניא. אפי' עשו קנין בבית דין חשוב, ולא היה אנוס.

קס"ט: דין שטר חוב שנמחק או נקרע

מי שנמחק שטר חובו מעצמו, שנשטש או שנקלע עליו מים, מביא עדים מה היה כתוב בו והזמן והמעוט, ובית דין תותבין "במותב תלתא הוינא אנו פלוני ופלוני ופלוני, הוציא פלוני בן פלוני שטר מחוק לפנינו ביום פלוני, ופלוני ופלוני עדין", והיינו שמזכירים איזה עדים היו התומים בשטר. ואם היה כתוב בו "הזקקנו לעדותן של עדים החתומים בשטר ונמצאת עדותן מכוונת" יכול לגבות את החוב בלי ראייה, אבל בלא זה צריך להביא ראייה על הזמן ועל הסכום ועל כל מה שכתוב בשטר.

ואם נמחק או ניטשטש ורישומו ניכר כשר.

נקרע השטר ע"י אדם פסול, ואם נקרעו מעצמו כשר. לרב יהודה נקרע היינו קרע של בית דין, שקרע את מקום העדים והזמן והתורף, ולאביי נקרע היינו שתי ועבר.

כתיבת שתי שטרות

הלך יבואר באיזה אופן אין לכתוב שני שטרות על אותו דבר, שמא מחזיק השיגור יעשה בו שימוש שלא כדין.

כשיש חשש שיגזלו את הקרקע והשטר הראשון - אין לכתוב שטר נוסף על בעלות בקרקע, שמא יבוא לטרוף פעמיים, שאם קנה באחריות ויטרוף ממנו בעל חוב את הקרקע, יבוא הלווק ויגבה מלקוחות מאוחרים יותר, ויתן להם את שטר המקח כדי שיוכלו לגבות על ידו מהמוכר, וע"י השטר השני יגבה פעם נוספת מלקוחות אחרים, אלא (כשהיה חשש שהעורבאי יגזלו את הקרקע עם השטר, והפצירו באביי שיתכונן להם שטר נוסף) יכתבו סתם אחריות ומחוקם, ועל זה יכתבו את השטר על המחק והיטעון על הנזיר, שזה שטר פסול, אבל לא יכתבו שטר כשר וימחקוהו, דאם יהיה רישומו ניכר יהיה כשר שהרי הם יכולים למחוק את הכתב השני.

כשאומר שהשטר הראשון אבד ואין לו עדים שאבד -

בשטר חוב אין כותבים שטר אחר, אע"פ שהעדים מעידים שכתבו ונתנו לו דאין חשש שכתב ללוות ולא היה ואפי' בלא אחריות אין כותבים שמא לא אבד הראשון או שימצאנו, ויגבה בשני השטרות מבני חרי.

ובשטרי מקח וממכר אם יש עדים שכתבו ונתנו לו, כותבים לו שטר אחר, כדי שלא יעירו על בעלותו, אף אין כותבים בו אחריות, ולרשב"ג אף שטרי מקח וממכר אין כותבין, דחוששים שהלווק החזיר את השטר למוכר ובטלה המכירה, דס"ל אחריות נקנות במסירה וכדלהלן.

קס"ט. ובטעם הדבר שלברגן בשטרי מקח אין כותבין אחריות, אין לפרש שהחשש הוא שבעל חוב יגבה ממנו את הקרקע, והוא יחזור ויגבה בכל שטר מלווק אחר, דנפישו עליה בעלי דינים, וישימו לב לגבייתו.

רב ספרא מבאר שחוששים שיבוא בעל חוב ויגבה ממנו את הקרקע, והלווק יטרוף מלקוחות מאוחרים ממנו ע"י השטר, ויעשה קנייא עם המלוה ויקשב מהמלוה שיתן לו להחזיק בקרקע ארבע או חמש שנים ויגבה את הקרעניא יחזור לטרופה ממנו ע"פ שניה, ויגבה מהמלקוחות ע"י השטר השני.

והגמ' אומרת שבעל חוב רגיל אין לחוש לזה, כיון שקורעים את שטר ההלואה לכשכותבים שטר טירפא, וממילא לא יוכל המלוה להוציא את הקרקע מהלווק בפעם השניה.

(כך הוא הסדר - אם הלוח לא בא לבית דין משמתין ליה, וכותבים שטר טירפא שיחפש היכן שקרקעות ללוה, וע"י השטר טירפא בית דין של אותו מקום יתנו לו את הקרקע, ויתנו לו שטר אדרכתא שהוא הבעלים, ויקרעו את שטר הטירפא כדי שלא יחזור ויטרוף בבית דין אחר, ורישומו בית דין כמה מגיע לו מהקרקע, וכתבו שטר שומא, שהרי אם יש מעות ללוה יכול ללסק את המלוה מהקרקע לעולם, וכשכותבים לו שטר שומא קורעים את שטר האדרכתא, כדי שלא יחזור ויגבה על ידה. וכל טירפא שלא כתוב בה "קרעניא לטשרא דמלוה" לאו טירפא היא, ואדרכתא שלא כתוב בה "קרעניא לטירפא" אינה אדרכתא, ושומא שלא כתוב בה "קרעניא לאדרכתא" אינה שומא).

ולכן הגמ' מבארת שלא מלוה יבוא לטרוף מהלוקה, אלא יבוא אדם **ויטען שהקרקע היא של אבותיו** והמוכר גזלה ממנו, ויבאי עדים על כך ויקבל את הקרקע, וכתבו ללווק שיכול לטרוף קרקע אחרת מלקוחות של המוכר, והלווק יעשה קנייני עם הגגול כמו שנתבאר לעיל לגבי בעל חוב.

ואין לכתוב שובר למוכר "כל שטרי דיפקון על ארעא דא פסולים, לבר מן דיפון בזימנא דא", דאכתי יש לחוש שיטרוף מהלקוחות שאין להם את השובר, ואף שהלקוחות יבואו למוכר שיש לו שובר, מ"מ בינתיים יאכל פירות, או שיש לחוש שילך ללווק בלא אחריות דעביד איניש דזבין ארעא לוימא, שאינו יכול לטרוף מהמוכר, אבל בסתם הלואה י"ל שכותבים שובר, (ופלוגתא היא, ד"יא שיכול הלוה לטעון שאינו רוצה לשמור שוברו מן העכברים, והפסיד המלוה חבון), ולא יאכל פירות כיוון שהשובר ביד הלוה, ואין לחוש שילך המלוה עם השטר ויגבה מהלקוחות שהשטר שלה שובר, בדמהלואה כיוון שרוצה מעות ילכו ללוה לברר אם שילם לו מעות, אבל במקח לא ילכו לברר כיוון שהוא רוצה קרקע ולא מעות.

קס"ט: והא דאמרין שכותבים שטר בלא אחריות, לרב נחמך כותבים בשטר שאינו השטר אלא כדי להעמיד את הקרקע בידו, אבל אינו יכול לגבות בו לא ממשועבדים ולא מבני חרי, ומבואר אחריות טעות סופר, אבל לרב אשי כותבים שטר ולא מזכירים אחריות, דאחריות לאו טעות סופר.

שליח שקנה קרקע למשלחו בלא אחריות, כיון ש"לתקוני שדרתיך ולא לעוותי", צריך לקנות את הקרקע מהמשלח בלא אחריות, ולחזור ולמוכרה לו באחריות.

הנותן מתנה לחבירו וכתב לו שטר, לרשב"ג אם מחזיר לנותן את השטר חזרה הקרקע לנותן, **דאותיות נקנות במסירה**, דקיימא לן כרבי שיכול אדם לתת שטר שיש לו על קרקע, ועי"ז יקנה המקבל את הקרקע, אע"פ שלא כתב לו קני לך איהו וכל שעבודיה, (ואין לומר שהטעם הוא דנעשה כאומר לו שיהי זה נתונה לך כל זמן שהשטר בידך, דא"כ אף אם השטר נאבד או אבד תחזור הקרקע), ולחכמים כל חזרה הקרקע לנותן, דס"ל שאין אותיות נקנות במסירה.

ק"ע. התובע קרקע ויש לנתבע שטר וחזקה, לרשב"ג נדון בחזקה, ולחכמים נדון בשטר. ביאור מחלוקתם-

כתב הרשב"ם שאין לגרום דבדרי רשב"ג בחזקה ולא בשטר, מפני שהדבר תלוי בביאורים דלהלן.

אין לפרש שנחלקו אם **אותיות נקנות במסירה**, ואיירי שראובן טוען ששמעון שקנאה מלוי הקנה לו אותה ע"י השטר שנתן לו לו, ולרבי זוכה בקרקע מנכ השטר, דאותיות נקנות במסירה, וא"צ עידי חזקה, ולרשב"ג אין אותיות נקנות במסירה וצריך עידי חזקה. דא"כ לרשב"ג אין נקנות במסירה, וא"א לפרש את המחלוקת הקודמת באופן אחר.

ואין לומר דאיירי שאחד מהעדים **נמצא קרוב או פסול**, ורשב"ג ס"ל שעידי חתימה כרתי וכר"מ, וחכמים ס"ל דעידי מסירה כרתי ואין העדים חותמים אלא הגט אלא מפני תיקון העולם, וכרבי אלעזר, ולכן לרשב"ג מספיק עידי מסירה, ולרבי אם אין עידי חתימה אין כאן שטר, וצריך עידי חזקה. שהרי רבי אלעזר מודה שמזויף מתוכו כגון שחתמו שקר או שהם פסולים פסול.

אלא איירי **בשטר שאין בו עדים כלל**, ונחלקו אי עידי חתימה כרתי או עידי מסירה כרתי וכנ"ל.

ועוד י"ל דאיירי **בשטר שאינו מקוים**, דלרשב"ג מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ולכן צריך להביא ראיה על החזקה, אבל השטר לא מועיל אא"כ נתקיים, ולחכמים א"צ לקיימו שמעיקר הדין לא נחשדו ישראל לזייף שטרות, אלא שחכמים הצריכו קוים, לא הצריכו קוים אלא היכא שיש ערעור.

ואמנם כיון שמצינו שלרשב"ג מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו, ולחכמים צריך לקיימו (בשניים אדוקים בשטר, וכדלהלן), ממילא צריך להפוך את השיטות.

או דנימא שנחלקו אם הטוען שיש לו כמה ראיות **צריך לברר** את כולם וממילא כאן אף שמשפיק עידי חזקה, מ"מ כיון שטען שיש לו שטר חייב להביא גם שטר, או לא דאין אדם צריך לברר את כל הטענות שטען, אם גם בלי טענה זו היה זוכה, וממילא כאן מספיק עידי חזקה, או שטר מכירה. וכמו שמצינו שאע"פ שהמלוה את חבירו בעדים א"צ לפרועו בעדים, מ"מ אם טוען פרתתיך בפני פלוני ופלוני, צריך להביאם להעיד, ואמנם אם באו ואמרו לא היו בדריים מעולם, שבע הלוה שפרעו ופסור, דכל מילתא דלא רמיא עליה דאניש לאו אדעתיה.

שניים אדוקים בשטר, וטוען המלוה שהשטר שלו וממנו נפל והלוה מצאו, והלוה טוען שפרע את החוב וממנו נפל השטר, אם השטר מקוים יחלוקו לכופ"ע, כמו בשניים אדוקים בשלתי, ואם השטר אינו מקוים, לרבי יתקיים השטר בחותמיו, דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו, ולרשב"ג יחלוקו, דמודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו.

אם כותבים שובר,

ודין שטר מאוחר או מוקדם

להלן יבואר האם כותבים שובר על פריעת מקצת החוב, או על פריעת כל החוב כאשר המלוה אומר שהשטר אינו בידו, או שהשני יכול לטעון שאינו רוצה לשמור את שוברו. וכן יבוארו דיני שטרות שנכתבו על זמן מאוחר יותר מההלואה או על זמן מוקדם יותר, והאם הם כשרים.

ק"ע: **יש שפרע מקצת חובו** ויש לחוש שיתבע המלוה את כל החוב ע"י השטר, לרבי יהודה יחליף את השטר, ואין כותבים שובר כדי שלא יהיה צריך לשמורו מהעכברים. ולרבי יוסי כותבים שובר, וישמור שוברו, כדי שלא יורע כח המלוה דעבד לזה לאיש מלוה. ובברייתא איתא שלרבי יהודה **העדים קורעים** את השטר הראשון, וכותבים שטר חדש מהזמן הראשון, ולרבי יוסי ישאר השטר אצל המלוה וכותבים שובר, כדי שלא יכופ את הלוה לפרוע את שאר החוב, שדואג פן יפסיד שוברו, וכדי שהמלוה יוכל לגבות מהזמן הראשון (וטענה זו היא רק אם רבי יהודה סובר שכותבים שטר מהזמן וכותבים שטר חדש **בית ג'יה** הם קורעים את השטר וכותבים שטר חדש מהזמן הראשון, ואף דשמיע ליה לבריייתא הג"ל לא הדר ביה, דבית דין אלימי לאפקועי ממונא דהפקר בית דין הפקר, אבל העדים שכבר עשו שליחותם וכי חוזרים ועושים שליחותם, דמי נתן להם כח לעשות שטר אחר.

קע"א. ואף שמצינו שעדים כותבים ״ שטרות על שדה אחת, איירי בשטר מתנה, או בשטר שאין בו אחריות, וכותבים בשטר שאין בזה אחריות, אבל שטר שאפשר לגבות בו מלקוחות אין להם כח לחזור ולכתוב.

שטר מאוחר- בסתם שטר מאוחר לרבי יהודה כשר, ולא תצא מזה תקלה כדלהלן כיון שאין כותבין שובר, ולרבי יוסי פסול, דכיון דכותבין שובר יצא מזה תקלה, שיטעון שזו הלואה מאוחרת יותר מהשובר, ויחזור ויגבה את כל החוב, אבל שטר שהתאריך שבו חל בשבת או ב'י תשרי, לכופ"ע כשר, דמוכח מתוכו שלא נכתב ביום זה, ולכן תולים שהוא מאוחר, ואין תולים שהוא מוקדם ושטר מוקדם פסול, דמדאורייתא עדים החתומים על השטר נעשה מימי שנתקרה עדותן בבית דין, ורבנן הצריכו קוים, ש"מ שהבא לפסול שטר צריך להביא ראיה, וכן מצינו שאם אומרים על העדים עימנו הייתם כשר, דחיישינן שמא איחורוהו וכתבוהו.

קע"א: **אם כותבים שובר על כל החוב-** לרב הונא בריה דרבי יהושע אם הלוה פרע את כל החוב לכופ"ע אין כותבים שובר, דהמלוה אפסיד אנפשיה שלא שמר את השטר. והגמ' אומרת שזה לא נכון, שהרי היה מעשה שפרע אחד את כל החוב, ולא רצו לכתוב שובר מפני שלרב ושמואל אין כותבין שובר, ואמרו שלדעת רבי יוחנן וריש

לקיש ורבי אליעזר כותבין שובר, וכן מסתבר שאל"כ אם יאבד המלוה את השטר, ירויח הלוה וישמח באכילת ממון אחרים חינם. ואביי שואל שגם אם כותבין שובר נחשוש שיאבד השובר וירויח המלוה וישמח. ורבא מרתך דעבד לזה לאיש מלוה.

דין שטרות מוקדמים או מאוחרים-

שטרי חוב המוקדמים פסולים, כיון שיכול לטרוף לקוחות שפרע לפני ההלואה, וזה שלא כדון, ולכן השטר פסול ואינו גובה בו גם מהזמן האמיתי, ודין זה הוא לכופ"ע שכתבו בשטר תאריך מוקדם ליום כתיבתו, אבל כתב בניסן תאריך של ניסן אלוה עד תשרי, יש פוסלים, ויש מכשרים דס"ל עדיז בחתומיז וכין לו, ושטרי חוב המאוחרים כשרים.

ואמרו רב המנונא שדווקא שטרי הלואה מאוחרים כשרים, אבל שטרי מקח וממכר מאוחרים פסולים, דיש לחוש שימכרו על מנת שאם יהיה לו כסף יחזור ויקנה ממנו, ובאמת יחזור ויקנה את הקרקע מהלוקה, לפני הזמן הכתוב בשטר, ויאמר הלוקח שנאבד לו שטר הקנין, וכתבו לו שובר, ויטען הלוקח שקנה ממנו אחרי שמכרה לו, אבל בשטרי הלואה אין לחוש שיטען שהשובר הוא של הלואה אחרת מוקדמת יותר, דס"ל שאין כותבים שובר.

והאידינא שכותבים שובר, צריך לכתוב בשטר מאוחר "לא רביימינה כתבתייה אלא אחרונהו וכתבנוהו", ואחרי שאמרו רב ספרא לסופריו לכתוב בשובר את הזמן הכתוב בשטר, ואם לא יודעים שלא יכתבו תאריך כלל, ממילא אין לחוש שיטען שהשובר הוא של הלואה אחרת, ואפי"ו רבי יוסי מכשיב בזה, ואף שהאידינא לא עבדינן הכי, מ"מ חכמים תיקנו שיוכל לעשות כך, ואם לא עשה איהו דאפסיד אנפשיה.

קע"ב. כתיבת זמן בשטרי אקנייתא- אם יודעים מתי נעשה הקנין, שיכתבו זמן זה בשטר, ודין זה שייך בשטר מתנה בלא אחריות, או בשטר מכירה אפי" עם אחריות, דדינן לטרוף לקוחות כבר מזמן המכירה כיון שמכירה בעדים יש לה קול אף בלי שטר, (אבל בהלואה דבצינעא יזיף אין קול בלי שטר ואין לכתוב אלא את זמן הכתיבה, מפני שאין שעבוד אלא מזמן הכתיבה, ואפי" נכתב ביום ונתתם בלילה היו מוקדם ופסול), ואם לא יודעים מתי נעשה הקנין, יכתבו את יום הכתיבה, כדי שלא יהא מחזי כשיקרא. ומטעם זה יש לכתוב בשטר הלואה או מכירה או מתנה או זכרון עדות את מקום כתיבתו, אע"פ שמעידים על מקום אחר, כגון בהריני ושילי, כדי שלא יהא מחזי כשיקרא.

מלוה שרוצה שיחליפו לו את השטר-

מלוה שרוצה שיכתבו לו **שתי שטרות של המישים במקום שטר אחד של מאה**, אין שומעים לו, דניחא למלוה שיזדרז הלוה לפרוע הכל כדי שלא יצטרך לשמור שוברו, וניחא ללוה שהשטר שבדיי המלוה יפגם דאינו נפרע על ידו אלא בשבועה.

ואם המלוה רוצה שיעשו לו **שטר אחד של מאה במקום שתי שטרות של המישים**, אין שומעים לו, דניחא למלוה שלא יפגם שטרו, וניחא ללוה שיוכל לפרוע המישים.

ואם המלוה רוצה שיעשו לו **שטר אחד של המישים במקום שטר של מאה**, אין שומעין לו, דחיישינן שפרע מקצת וכתבו שובר, ויבוא לגבות בשטר זה ויטען שזו הלואה אחרת.

חלוקת ירושה- אם האב השאיר מרחץ ובית הבד, אם הם להשכרה הרווח לשניהם, ואם הם לשימוש יכול העשיר לומר לעני שיקנה עבדים ויתרחצו שם, או שיקנה זיתים ויעשם בבית הבד, ואינו יכול להביא אנשים מבחוץ, אלא כאותם אנשים שהניס האב, ואף למ"ד שיכול לכפות ולמרו גוד או אגוד, שאני האב דגדו איכא אגוד ליכא.

שני יוסף בן שמעון בעיר אהת

הלך יבואר מרע ויעיש כאשר באותה עיר יש שני אנשים ששמו ושם אביהם זהה, כיצד אפשר לגבות מהם ע"י שטר, והאם הם יכולים לגבות מאחרים אז זה מזה, ומה יעשו כדי שלא יהיה ספק על מי נכתב השטר.

שני יוסף בן שמעון הגרים באותה עיר, אין **אחר** יכול להוציא עליהם שטר חוב, דכל אחד דוחה אותו לשני, אא"כ יש עדים.

כיצד יעשו- ישלשו –יכתבו שם אבי אביו, ואם היו משולשים יכתבו סימן –גוף או לבן או גיחור, ואם היו סימוניהם שוים יכתבו כהן, ואם שניהם כהנים יכתבו ד' דורות.

קע"ב: שטר שכתוב בו אני פלוני בן פלוני לויתי

ממך ואדם אחד מוחזק בו וטוען שהוא המלוה, לרב הונא ממך היינו אפי' מריש גלותא או מושבור מלכא, ושמא אדם אחר הלוח והשטר נפל ממנו. ולרבה **ממך** היינו ממוחזק השטר, וכמו שאמר אבא שאול שגט שאין בו זמן דדינו שהוא פסול ואם נישאת הולד כשר, ואם כתוב בו גירשתים היום, מעידים על פיו על היום שיצא בבית דין, הדיום היינו היום שהגט יוצא בו בבית דין, וזה זמן גמור, ואין לומר שאבא שאול סובר כרבי אלעזר דעידי מסיירה כרתי, ולדבדבו גט שאין בו עדים אז זמן כשר, הדעעדי מסיירה מעידים על הגט והזמן, ואין חותמים אלא מפני תיקון העולם, ואין כותבים זמן אלא משום פירי או שמא חפה, וכשיש עדים אין חשש זה, (ומה שאבא שאול מצריך לכתוב היום, אינו משום זמן, אלא משום דבעי ידים מוכיחות שנתגרשה משעה שקיבלה את הגט, אין כוונתה לגרשה עוד שנה או שנתיים), אבל בשטר שכתוב בו לויתי מן חוששים לנפילה, ואין חוששים שהגט נפל מאחר, ואב"י סובר שלנפילה דחד לא חיישינן ולנפילה דרבים חיישינן (לרשב"ם הכונה שנפל דווקא שנפל דווקא מיוסף בן שמעון אחד, ומצאו דווקא השני).

אם שני יוסף בן שמעון יכולים להוציא שטר חוב על אחרים –במתני' משמע שיכולים, דאין חוששים לנפילה. ובברייתא איתא שאין יכולים, ונחלקו אם אותיות נקנות במסירה, דלנפילה לא חיישינן, אלא י"ל ששמרו לו וקנה את החוב, או שאין אותיות נקנות במסירה, ויטען למחזיק שהשטר פקדון אצלו, ולמלוה יטען אין השטר בידך, אמנם אם כתבו הראשה זה לזה ישלם לו בעל כרחו. או שלכו"ע אותיות נקנות במסירה בלי שטר מכירה אחר, ונחלקו **האם הקונה שטר צריך להביא ראיה** שמשרו לו לקנין ולא לפקדון, כשיטת אב"י, או שא"צ להביא ראיה והשטר בחזקת המחזיק כשיטת רבא.

קע"ג. אב"י מוכיח שהלוקח צריך להביא ראיה ממה שאם אחד מהאחים מוציא שטר חוב של אביו, צריך להביא ראיה. ורבא דוחה דשאני אחים דשמטו מהדהדי. וליישנא בתרא רבא מדייק משם שדווקא אח צריך להביא ראיה לפי ששמטו מהדהדי, אבל בעלמא לא, ואב"י דוחה דקמ"ל שאפי' אחים אז אהירום.

אם שני יוסף בן שמעון יכולים להוציא שטר חוב זה על זה – לתנא דמתני' אין יכולים, ויש ברייתא שסוברת שיכולים, דס"ל אין כותבין שטר ללוה אם אין מלוה עימו, וא"כ מסתמא שניהם חיו שם, ולא חקפידו זה על זה, ולנפילה הא לא חיישינן. ולתנא דמתני' כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עימו, וממילא יש לחוש שיכתבו שטר ויגבה בו מיוסף בן שמעון השני.

שטר על יוסף בן שמעון שכתבו גם את הדור השלישי, ומצא אחד בין שטרותיו שובר על יוסף בן שמעון שאינו משולש, שטרות שניהם פרועים, ואע"פ שסימפון היוצא מתחת יד המלוה פסול, איירי הכא שהשטר נמצא בין שטרות פרועים, שדורע כוחו.

מי שלוח יוסף בן שמעון ומצא שובר שכתוב בו שטרו על שני בן שמעון עלי פרוע, שטרות שניהם פרועים, דיד בעל השטר על התחנותה, ואם כתבו הראשה זה לזה נראה שיכולים לגבות חוב אחד, אא"כ טוען שפרע לשניהם והשובר נכתב בסתמא על שניהם.

מה הדין כשיש ספק איהו שטר פרוע-

האומר לבנו שאחד **משטרותיו פרוע** ואינו יודע איהו הוא, וציווה כך בשעת מיתתו, ואמר שהלוח האמין לו, והוא לא רוצה לינעש, כל השטרות פרועים חוץ מאותם שידוע שלא פרע להם, ואם יש שתי שטרות של אחד, הגדול מביניהם פרוע, דשטר משמע אחד ולא שניים.

האומר להבירו שטרך שבידי פרוע, הרי השטר הגדול שיש בידו עליו פרוע, אבל אם אמר חוב שלך פרוע דמשמע כל החובות ואפי' בשטרות הרבה, כל השטרות פרועים, דיד בעל השטר על התחנותה, אבל בכותב שדי מכורה לך, מכר אין הגדולה מכורה, ואם כתב שזה שיש לי מכורה לך, אין כל השדות מכורות, דהמוציא מחבירו עליו הראיה.

דיני ערב

ערב זהו אדם שאינו הלוח והוא קיבל על עצמו לפרוע את ההלוואה. ולהלן יבואר כיצד חל שעבוד הערב, ובאיזה אופן נפרעים מן הערב רק כשהלוה לא משלם, שיש בזה חילוקי דינים עם ערב גניל לערב קבלן' או ערב, ומתי יתומים חייבים לשלם לערב שפרע את החובם.

קע"ג: **אם יכול להפרע מן הערב תחילה** –בסתמא אין המלוה נפרע מן הערב תחילה, עד שיתבע את הלוח בבית דין ויחייבוהו ולא יהיה לו מה לשלם, ובטעם הדבר אמרו רבה ורב יוסף "גברא אשלימת לי, גברא אשלימי לך" והרי הוא לפניך לתבעו ממנו, ורק אם ימות או יברח אני ישלם, ולרב נחמן אין בזה טעם דא"כ מה מהני ערבות, אלא הכונה היא שלא יתבע את הערב תחילה, דלא נשית ערב אלא שאם ימות או ימאן לבוא לבית דין או שחיובו היה ולא יהיה לו ממה לפרוע, יפרע הלוח. ובי דינא דפרסאי נפרעים מהערב תחילה.

מנין לערב שמשתעבד באמירה בלא קנין, לרב הונא לומדים מ"אנוכי אערבנו מידי בתקשונן", ולרב חסדא שם זה קבלנות, דכתיב "תנה אותו על ידי ואני אשיבנו אליך" כאילו קיבלתיו בידי. לרב יצחק לומדים מ"לקח בגדו כי ערב זר", ואומר "בני אם ערבת לרעך" וכו'.

לאמירם שעבוד ערב תלוי **אם אסמכתא קניא**, דכל "דאי" הוי אסמכתא, ולרב אשי אף למ"ד אסמכתא לא קניא, בההוא הנאה דקא מהירמין ליה גמור ומשעבד נפשיה בלב שלם, ושליחותא דערב קאי עביד מלוה, כאילו הוא עצמו הלוח.

אם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה, לא יפרע מן הערב אא"כ אין נכסים ללוה, וערב קבלן אע"פ שיש נכסים ללוה יפרע מהקבלן אם ירצה, ולרשב"ג גם בזה אם יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב, ואין הלכה כרשב"ג, דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתניו הלכה כמותו, חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה.

קע"ד. **מהו לשון ערבות ומהו לשון קבלנות** – הלוחו ואני ערב לכי"ע זהו לשון ערבות, הלוחו ואני פורע, הלוחו ואני חייב, הלוחו ואני אתן, לרב הונא ורב יצחק הם לשון ערבות, דהא לשון הלואה קאמר, ולרב חסדא הם לשון קבלנות, תן לו ואני קבלן, תן לו ואני פורע, תן לו ואני חייב, לרב הונא ורב יצחק ורב חסדא הם לשון קבלנות, ולרבא הם לשון ערבות, דמשמע אני יפרע בשבילו אם הוא לא יפרע, וה"ה שלפי רבא תן לו ואני קבלן זה לשון קבלנות, ואם אמר תן לו ואני נתון לכי"ע זה לשון קבלנות, והלכה כרבא שרק בתן לו ואני נתון זה לשון קבלנות, ולאמימר ככהאי גוונא אין למלוה על הלוח כלום, והגמ' אומרת שהלוח לא נפטר, אלא כשהערב נשא ונתן ביד.

רב חנין בריה דרב ייבא סילק מלהיות דיין, דיין שהוריד את המלוה לנכסים לפני שתבע את הלוח, ואמר רבא שתעמו דנכסי האדם ערבים על חובו, דכתיב "אם את לך לשלם למה יקח מנכסיך תחתיו", וכתיב "יוציא אלוף את העובט הנוגז" ואין נכון לתבוע את הערב לפני הלוח שמוא יפרע הלוח עצמו, וכמו כן אין לזולל בנכסיו קנדי שרואים שאינו יכול לסלקן במעות.

ערב של יתומים שפרע לפני שהודיע ליתומים, אינו יכול לגבות מהיתומים עד שיגדלו, לרב פפא הטעם הוא דפריעת בעל חוב מצוה, והערב נעשה בעל חוב ומצוה על היתומים לפרוע, ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו, וכשיגדלו יעשה עמם דין, ולרב הונא בריה דרבי יהושע יתמי בני מיעבד מצוה נינהו, אלא הטעם הוא דאמרו שאביהם בחייו צררי אתפסיה למלוה כדי לפטור את הערב, ובמלוה ע"פ חוששים לצררי, ונפקא מיניה כשהלוח הודה בשעת מיתתו, או שנידוהו ומת בנידויו ולא רצה לפרוע בחייו, ולהלכה כרבי כשידוהו ומת בנידויו או שהלוח הודה חייבים הירושם לשלם בקטנותם, והא דאמר רבא אין נזקקים לנכסי יתומים אא"כ ריבית אוכלת בהם, לא איירי בשהחייב מודה, דכאומרו דמי, וגובה ממקרקעי דינמי, ובזמן הזה דליכא מקרקעי כ"כ גובה אף ממטלטלי.

קע"ד: ערב שבא עם השטר חוב אינו גובה

מהיתומים עד שיגדלו, ואז ישבע ויפרע מהם, אא"כ כתב בו המלוה התקבלתי, דאז חשיב הערב מוחזק בטור. ובזה מודה רב פפא, כיון שטרח וכתב ליה התקבלתי.

ערב על חוב לעכו"ם שפרע לעכו"ם לפני שתבע את היתומים, בשם רבא אמרו דכיון שהעכו"ם הולך לערב לא חיישינן לצררי דחושש שיגבה גם את הצררי וגם מהערב, ולרב אשי חיישינן לצררי, דכיון שהעכו"ם הולך לערב, לא היה מסכים להיות ערב בלי צררי.

הערב על כתובת אשה וגירשה בעלה ואין לו נכסים וצרין הערב לפרוע, לרשב"ג ידירנה הבעל הנאה על דעת רבים דאין לו הפרה, שמא עשו קנוניא על נכסיו וכוונתו להחזירה ולאכול כתובתה.

מעשה במשה בר עזרי שהיה ערב על כתובת כלתו, ובנו רב הונא היה ת"ח עני, ואמר אב"י שיגרש את אשתו, שלא בבית דין- כדי שלא ידירוהו הנאה, ואחרי שיגבה את הכתובה מאביו יחזירוה, ולבסוף התברר שאחרי כהן, דבתר עניא אולא ענייתא. ואף שהמשיאי עצה למכור בנכסים כרשב"ג הרי זה רשע ערום מפני שמתעבר על ריב לא לו ומבטל דעת הנותן (באמר אחריו לפלוני, ומ"מי חלה המכירה, דאין לשני אלא מה ששייר ראשון), בנו שאני, וצורבא מורבגן שאני.

דין ערב וקבלן, בכתובה ובהלואה – ערב דכתובה לכי"ע לא משתעבד, קבלן דבעל חוב לכי"ע משתעבד, קבלן דכתובה וערב דבעל חוב י"א שמשתעבד רק אם יש נכסים ללוה, אבל אם אין לו נכסים לא גמר בליבו להשתעבד כדי להפסיד, ואינו אלא פטוימי מילי, (אמנם אבא לבנו משתעבד), וי"א שבכל גוונא משתעבד. ולהלכה כל ערב משתעבד אע"פ שאין נכסים ללוה, חוץ מערב דכתובה שאינו משתעבד אפי' אם יש לבעל נכסים, דמצוה הוא דעבד ואין כוונתו לפרוע אלא לזנוג, שעי' ערבות זו מותרצים, ולא מדידי דטרב דסבד למיתב תן זו מלמיתב ארמלו.

שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי

להלן יבואר האם שכיב מרע שאמר 'מנה לפלוני בידי' נאמן כנגד הקדש אם הקדש כל נכסיו, או כנגד היושבים, או שאינו נאמן.

שכיב מרע שהקדיש את כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי, אם יש שטר נאמן, דחזקה אין אדם עושה קנוניא על הקדש, אבל אם אין השטר מקוים אינו נאמן, דאדם עשוי שלא להשביע את עצמו.

קע"ה. **שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי**, אם אין שטר אין גובים מהירושים, דמלוה ע"פ אינו גובה מיושבים או מלקוחות, ואם יש שטר מקוים נותנים, ואם השטר אינו מקוים והחייב מודה, אם אמר תנו נותנים דקיימייה לשתרא, ולא משום מצוה לקיים דברי המת, דא"כ לא יתנו אלא לאחר מיתה, ואם לא אמר תנו אין נותנים דלא קיימייה לשתרא. ואדם עשוי שלא להשביע את בניו שרוצה שלא יחזיקו אותו את בני כעשירים, ואינו גובה עד שמקיים את השטר.

מרגע אמור מנה לפלוני בידי, נאמנים היוורשים לומר פרענו, ואם אמר תנו מנה לפלוני אין נאמנים לומר פרענו, והגמ' אומרת שמסתבר לומר הפוך, דאם אמר תנו מסתבר שעשו כדבריו, אלא הכי איתמר, שאם אמר מנה לפלוני בידי, וטוענים היתומים שאביהם אמר להם פרעתי, נאמנים, דתולים שזכור שפרע ולכן לא רצה לומר להם תנו. אבל אם אמר תנו מנה לפלוני, וטוענים היתומים שאמר להם שפרע, אין נאמנים, דאם באמת פרע לא היה אומר להם תנו.

שכיב מרע שהודה שטען לו בעל חובו מנה לי ביך, ואמר הן, דבעלמא יכול לטעון משטה אני בך, הכא א"צ לומר אתם עידי, דאין אדם משטה בשעת מיתה, וא"צ לומר כתובו, אע"ג דבעלמא הודאה בפני שניים וצריך לומר כתובו, דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו.

אי שעבודא דאורייתא

הלכן יבואר האם גונים חוב מנכסי הלוה שמכרם לאחרים או שהורישם לבניו, מדאורייתא ומדברבן.

מלוה בשטר גובה מנכסים משועבדים – מכורים, ואפי' אם לא כתבו בשטר אחריות אמרינן אחריות טעות סופר. מלוה בעדים או בכתב ידו, גובה רק מנכסים בני חורין, דבעינן גם שטר וגם עדים כדי שיצא הקול, ובלא קול לא אמרינן שהלקוחות אפסדו אנפשיהו.

קע"ה: לעולא שעבודא מדאורייתא דכתבי "יוציא אלין העבוט" וה"ה למקרקעי, ואף מלוה ע"פ גובה ממשועבדים, ואמרו חכמים שלא יגבה משום פסידא דלקוחות שאינם יכולים להוחר בדבר שאינו ידוע, אבל בשטר גובה, דאינהו אפסדו אנפשיהו.

לרבה שעבודא לאו דאורייתא, ו"יוציא אלין העבוט" איירי במשכנו שלא בשעת הלוואתו, ואף בשטר מדאורייתא אינו גובה ממשועבדים, ואמרו חכמים שיגבה כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין, ומלוה ע"פ אינו גובה, דלית ליה

מסכת סנהדרין

הקדמה למסכת סנהדרין

מצות עשה מן התורה להעמיד בארץ ישראל בתי דינים בכל עיר ועיר וכלל שבט ושבט, דכתבי "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר לך אלוקיון עותן לך לשבטיך, ושפט את העם משפט צדק".

לאחר שנתבאר דיני ממונות במסכתות הקודמות (בבא קמא בבא מציעא ובבא בתרא), מבארת מסכת זו את דיני בית הדין הזנים בדיני ממונות, ואח"כ מבוארים דיני נפשות שהם צריכים סנהדרין של כ"ג דיינים, ודיני ד' מיתות בית דין, ומתי צריך סנהדרין של ע"א דיינים. והגמרא מפרטת את דיני אותם דברים שנידונים בבתי דינים אלו, וכן מבוארים דיני העדות בדיני ממונות ודיני נפשות, וחובי מיתה בבן סורר ומורה. ובסוף המסכת מבוארים דיני רודף, חייבי מיתה בידי שמים, ואלו שאין להם חלק לעולם הבא.

דברים נוספים שנתבארו במסכת זו, עיבור השנה (י"א) – י"ג), דיני כהן גדול ומלך (י"ח) – כ"ב), מניין לתחית המתים מן התורה (צ' – צ"א), והרבה מדברי חז"ל על מה שיהיה לעתיד לבוא (צ' – ק); ועל מלכי ונביאי ישראל בימי בית ראשון (ק"א – ק"ז), ועוד.

חלק ממונות שצריכים בית דין ונתבאר דינם במסכת זו – דיני ממונות (ב' – ו). מוציא שם רע (ח. – ט). חיוב מלקות (י'). עיבור החודש (י'). עיבור השנה (יא. – י"ג). סמיכת חכמים (י"ג – י"ד). עריפת עגלה (י"ד). ערכין (ט"ו). שור הנסקל (ט"ו: ל"ו), עיר הנידחת. י"ו: ק"א: – ק"י"ג). כהן גדול (י"ח. – י"ט). מלך. י"ט. – כ"ב). אשת איש שזינתה (נ' – נ"ב). הבא על אמו או על אשת אביו ומשכב זכור ורובע ונרבע

קלא. ואף שרבה אמר שירורשים שגבו בקרקע על חוב, נוטל בזה הירוש פי שניים, דקרינן ביה "בכל אשר ימוצא לו", אבל במעות לא, (ואין לומר אפי'ן, שהרי עולא אמר שמדאורייתא בעל חוב דינו בזיבורית דכתבי "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא" ודרכו להוציא פחות שבכלים), טעמא דבני מערבא קאמרו, וליה לא ס"ל, אלא ס"ל שבכור אינו נוטל פי שניים לא בקרקע ולא במעות, דשעבודא לאו דאורייתא.

לרב ושמואל מלוה על פה אינו גובה לא מירושים ולא מלקוחות, דשעבודא לאו דאורייתא.

לרבי יוחנן וריש לקיש מלוה על פה גובה בין מירושים בין מלקוחות, דשעבודא דאורייתא.

לרב פפא להלכה גובה מן הירושים כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין, ואינו גובה מהלקוחות דלית ליה קלא.

חיוב הירושים בנוזקי האב – החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור ומת החופר, פטור, ואם מת השור, חייבים הירושים לשלם לבעל השור. הגמ' מבארת שאם שעבודא לאו דאורייתא איירי שעשאו טריפה ועמד האב בדין קודם שיצאה נשמתו, ואם ישיבו הדיינים על פתח הבור לפני מותו וחייבוהו.

קע"ו: כתב ידו אע"פ שהוחזק בבית דין ע"י הודאתו וכתבו בית דין אשרתא, אינו גובה מנכסים משועבדים כשטר שיש בו עדים, אלא מנכסים בני חורין, ואהני בית דין שלא יוכל להכחיש שזה כתב ידו, ואע"פ שלענין גט כתב ידו בלא עדים התחומים אלא שנמסר בפני עדים, הגט פסול לינשא בו, ואם נישאת הולד כשר, (וכן ביש עליו עדים ואין בו זמן, או שיש בו זמן ואין בו אלא עד אחד), ולרבי אלעזר אע"פ שאין עדים התחומים בשטר, לאו שיש עידי מסירה כשר לכתחילה, דעידי מסירה כרתו, ואם הוא שטר מלוה גובה מנכסים משועבדים, שאני התם שמשעת כתיבה שעבד עצמנו, נדעשה על מנת להמסר בעדים, אבל הכא לא נעשה אלא כדי שלא יוכל לומר פרעתי.

לבהמה (ג – נ"ג). מגדף (נ"ו. ס). חיוב מיתה בז' מצוות בני חם (נ"ו – נ"ט). ברכת ד' (ט). עבודה זרה (ס – ס"ד). הנותן מזרעו למולך (ס"ד). אוב וידעוני (ס"ה). מקלל אביו ואמו (ס"ו). מסית ומזידח ומכשף (ס"ז). בן סורר ומורה (ס"ח: – ע"ב). בא במחתרת ורודף (ע"ב – ע"ד). ודם נהרגים גם בלי ב"ד). הבא על אשה ובתה (ע"ה). רוצח (ע"ו – פ'). מכה ומקלל אביו ואמו (פ"ד פ"ה). גונב נפש (פ"ה) – (פ"ו). זקן ממזר (פ"ו: – פ"ז). נביא שקר, כובש נבואתו, ומי שאינו מקיים נבואה. (פ"ט – צ').

מלכים ונביאים ואישים נוספים מהתנ"ך שנידונו במסכת זו – אלדד ומייד (ז). דוד המלך (י"ט). יוסף בועז ופולטי בן ליש ועמידתם בסניין (כ). דוד ובניו (כ"א). שבנא (כ"א). אדם הראשון (ל"ח ל"ט). אחאב (ל"ט). עכן (מ"ג: מ"ד). יהודע (מ"ד). יואב (מ"ח מ"ט). פנחס זומרי (פ"ב). עקידת יצחק (פ"ט). מתים שהחיה יחזקאל (צ"ב). חנניה מישאל ועזריה נידאל עזרא ותחמיה (צ"ב: – צ"ג). חזקיה וסנחריב (צ"ד) – צ"ו). נבוכדנצר (צ"ו). ירבעם אחאב ועוד ממלכי ישראל (ק"א: – ק"ד). בלעם (ק"ה) – (ק"ו). דואג (ק"ו:). דוד ובת שבע (ק"ז). אלישע וגיחזי (ק"ז:). נח דודר המבול (ק"ח). דור הפלגה ואנשי סדום (ק"ט). קורח ועדתו (ק"ט ק"י).

סדר וענייני פרקי המסכת

פרק ראשון (דיני ממונות בשלשה. ב. – י"ח). עוסק במנין הדיינים שצריך לכל דבר, מגוון דיני ממונות שצריך שלשה, ומה בכלל דיני ממונות, ודיני נפשות צריכים כ"ג, ואלו דברים צריכים ע"א דיינים, (ובחלק מהדברים הגמרא מפרטת עוד הלכות בדברים אלו). וכן יבואר האם צריך דיינים מומחים או לא, ומי יכול לדון, ודיני עיבור השנה.

פרק שני (כהן גדול. י"ח. – כ"ב). עוסק בדיני כהן גדול ומלך, בתחילה מבואר האם הם יכולים להיות דיינים והאם דנים אותם, ואגב כך מבוארים עוד מדיני כהן גדול ומלך.

עוד בדין שעבוד ערב

ערב היוצא לאחר חיתום שטרות שכתב אינו פלוני בן פלוני ערב, אחרי חתימות העדים, **לרבי ישמעאל** גובה מהערב מנכסים בני חורין דמלוה על פה היא, וה"ה לערב בלא שטר אחר מתן מעות. והיוצא קודם חיתום שטרות, אם כתב פלוני ערב גובה מנכסים בני חורין, דדילמא לא העידו העדים אלא על הענין הראשון, ואם כתב פלוני ערב- לרב ורבי יוחנן גובה מנכסים משועבדים.

וכן מצינו שעדים החתומים על גט שכתוב בסופו שאילת שלום, אם כתבו ושאלו בשלום פלוני כשר, ואם כתוב שאילו בשלום פלוני פסול.

ולבן ננס בערב היוצא לאחר חיתום שטרות אינו גובה אף מבני חורין, שלא על אמונתו הלוהו, והוי כרואה אחד חונק את חבריו בשוק, ואמר לו הנח לו ואני אתן לך, ואינו חייב אלא באומר הלוהו ואני אתן לך. ולרבי ישמעאל אף בחנוק גובה מנכסים בני חורין, דמשום צערא דחבריה גמרו ומקנה.

ואמרו רבי ישמעאל שהרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות, שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן, והן כמעין המתגבר, והרוצה שיעסוק בדיני ממונות ישמש את שמעון בן ננס.

ואע"פ שקילס רבי ישמעאל את בן ננס, הלכה כרבי ישמעאל שגובה מנכסים בני חורין, ואפי' בחנוק.

קע"א: אי ערב בעי קנין – לשמואל סתם ערב לא בעי קנין, ובחנוק בעי קנין. ולרב נחמן אף סתם ערב בעי קנין, ורק ערב דבית דין לא בעי קנין. ולהלכה ערב בשעת מתן מעות לא בעי קנין, ואף בנעשה לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים משועבדים, ואחר מתן מעות בעי קנין אפי' בתתום בשטר, ואם חתם לאחר חיתום שטרות בעי קנין וגובה מבני חורין, וערב דבית דין לא בעי קנין, דבההיא הנהא דמיהמן ליה גמרו ומשעבד נפשיה.

פרק שלישי (זה בורר. כ"ג. – ל"א): עוסק בדרך בחירת הבי"ד והדיינים בדיני ממונות, ומתיי בעל דין יכול לפסול דיין או עד של השני, ועד מתי בעל דין יכול לחזור בו מהסכמה שהסכים לבעל דינו יותר ממה שהוא מחויב, וכן מבואר מיהם אלו הפסולים לדון או להעיד, מחמת שהם נחשבים שרעיה או קרובים, וכן מבוארים דיני עדים זוממים, והאם העדים צריכים לראות או להעיד יחד, ועד מתי אפשר לסתור את הדין.

פרק רביעי (אחד דיני ממונות. ל"ב. ל"ט): עוסק בצורת קבלת העדות ע"י בי"ד, מתי צריך דרישה וחקירה, והרבה מכללי דיני ממונות ודיני נפשות והחילוקים שיש ביניהם.

פרק חמישי (היו בודקין. מ. – מ"ב). עוסק בדיני החקירות שעושים לעדים בדיני נפשות, ומה הדין כשיש החכשה בין העדים בבדיקות או בחקירות, ובאיזה צורה בי"ד מכריעים את הדין.

פרק שישי (נגמרו הדין. מ"ב: – מ"ט). מתחיל לעסוק בצורת כל מיתה מד' מיתות בי"ד, שחתם סקילה שריפה הרג וחנק, ובפרק זה מבוארת צורת הסקילה, ודיני איסור הנאה ממת ומדברים השייכים לו.

פרק שביעי (ד' מיתות. מ"ט: – ס"ח). עוסק בסדר החומר של הד' מיתות (ונ"מ למי שנתחייב ב' מיתות שדנים אותו בחמורה), ובדיני מיתת אשת איש שזינתה (ארוסה או נשואה, כהנת או ישראלית, מתי היא חייבת שריפה ומתי סקילה או חנק), ומתי צורת מיתה בשריפה הרג וחנק, ואח"כ מבארת הגמרא מיהם אלו החייבים סקילה, ופרטי דינים באותם אלו שחייבים סקילה, ובדיני ז' מצוות בני נח, ובאיסור עבודה זרה.

פרק שמיני (בן סורר ומורה. ס"ח: – ע"ה). עוסק בדיני בן סורר ומורה, ובדיני מיתת רודף ובא במחתרת או מי שבא לבעול עריות, ומתי אומרים יהרג ואל יעבור.

פרק תשיעי (הנשרפים. ע"ה – פ"ד.) עוסק בדיני אלו החייבים שריפה, ובדיני רוצח, ועל מי נאמר קנאים פוגעים בו, ומי חייב מיתה בידי שמים.

פרק עשירי (אלו הן הנחנקים. פ"ד: ז. – ע) עוסק בדיני הנחנקים, כמכה אביו ואמו, וגונב נפש מישראל, וזקן ממרא, ונביא שקר. ובוה סיימה הגמרא לכבא דניי ד' מיתות בית דין.

פרק אחד עשר (חלק. צ. – ק"ג.): לאחר שסיימה הגמרא לבאר בפרקים הקודמים דיני ד' מיתות בית דין (וחייב מיתה בידי שמים), ועוברת הגמרא לבאר למי אין חלק לעולם הבא, ומנן אנו לומדים מהתורה שיש תחית המתים, ומה יהיה לעתיד לבוא אחרי ביאת המשיח ותחיית המתים. וכן מובאים בגמרא הרבה מאגדות חז"ל בענין דינאל ונחמיה, חנניה מישאל ועזריה, חזקיה וסנחריב, בנוכדנצר, ירבעם אחאב ועוד ממלכי ישראל, בלעם, דואג, דוד המלך, אלישע וגיחזי, דור המבול דור הפלגה ואנשי סידם, מתולדות קורח ועדתו. ובסיום המסכת מבארת הגמרא דיני עיר הנידחת.

מסכת מכות שבאה אחרי מסכת זו משלימה את העניינים הנדונים במסכת זו ושייכים לבית דין בשלשה עניינים: א' דיני עדים וזממים. ב' חיוב גלות. ג' דיני מלקות.

דיני ממונות בשלשה

כמה דיינים צריכים לדון

ישנם ג' דרוגות של בית דין. בי"ד של שלשה דיינים, בי"ד של כ"ג דיינים, ובי"ד של ע"א דיינים. דיני ממונות וכדומה מספיק להם לבי"ד של שלשה, אולם דיני נפשות צריכים בי"ד של כ"ג, ויש דברים שצריכים דווקא בי"ד של שבעים ואחד (והיינו דברים חמורים יותר, או דברים השייכים לכלל הציבור), וכדלהלן, (בדף ב. מובאים דברי המשנה, ואח"כ (עד סוף הפרק בדף י"ח). מלבאת הגמרא את דברי המשנה ומרחיבה בביאור העניינים המוזכרים במשנה, ומוסיפה עליהם דינים נוספים.

ב' בי"ד של שלשה דנים דיני ממונות, והיינו גזילות -) כופר בפקדון ששלח בו יד, או חטף מחבירו, אבל לזה ולא שילם לא מיקרי גולן גדולה להוצאה ניתנה), וחבלות תשלום ה' דברים, וכן נזק בשור המועד או אדם שהויק, וחצי נזק, תשלומי כפל דגניבה, וד' וה' בגונב שור או שה וטבחו או מכרו, האונס והמפתה נערה בתולה שמשלם חמישים כסף.

כמו כן בי"ד של שלשה דנים בקידוש החודש, חליצה, מיאון (-יתומה קטנה שהיאוא אימה או אחיה לדעתה, דמדאורייתא אין קידושי קטנה כלום בלא אביה, ומדרבנן צריכה למאן), שומת נטע רבעי ורבעי שני שאין דמיהם ידועים כגון פירות שהרקיבו שאין להם שער בשוק, ובה לשומם כדי לחללם על המעות, ושומת הקדשות לענין פדיון.

סנהדרין קטנה היא של עשרים ושלשה, ד"עדה" היא עשרה, דכתיב במרגלים "עד מתי לעדה הרעה הזאת" ולא היו עמם יהושע וכלב, וכתיב "ושפטו העדה והצילו העדה" הרי עדה שופטת ועדה מצלת, וכתיב "לא תהיה אחרי רבים לרעות" ומשמעו שלטובה הולכים אחרי רבים, וכתיב "אחרי רבים להטות" ללמד שהטיה לטובה די באחד, ולהטיה לרעה צריך שניים, וכדי שלא יהיה בי"ד שקול, מוסיפים עליהם עוד אחד.

עשרים ושלשה דנים דיני נפשות, וכן רובע והנרבע שור שרבע אשה או בהמה שנרבעה שסוקלים את הבהמה, דכתיב ברובע "והרגת את האשה ואת הבהמה" ואומר הנרבע "ואת הבהמה תהרגו", שור הנסקל שגנה אדם ומת בכ"ג, דהוקש מיתת השור למיתת הבעלים, דכתיב "השור יסקל וגם בעליו יומת".

איזו עיר ראויה להעדיש - לת"ק עיר של מאה ועשרים, ולרבי נתמיה מאתים ושלושים, כנגד שרי עשרות דבצבוי מעשרה לא אשכחן שררה. (ב:).

סנהדרין גדולה היא של ע"א, דכתיב "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל" ומשה על גביהן. ולרבי יהודה מספיק שבעים.

שבעים ואחד דנים שבט רוב שבט שעבד ע"ז במזיד, נביא שקר שמינתו בחוק, כהן גדול, מוציאים למלחמת הרשות כל מלחמה חרין ממלחמת יהושע לכבוש את הארץ. מוסיפים על העיר ירושלים. ועל העזרות, עושים סנהדריות לשבטים בי"ד של כ"ג בכל עיר ועיר, דכתיב "תתן לך בכל שעריך", ועושים עיר הנידחת. (בספר כרך המבדיל בין ישראל לנכרים אין עושים עיר הנידחת, ואין עושים ג' עיריות עיר הנידחת אלא רק אחת או שתיים).

מוציא שם רע שאומר לא מצאתי לכתך בתולים, ועושה מאה כסף, לר"מ נדון בג', ולחכמים נדון בכ"ג, מפני שיש בו דיני נפשות שאם זינתה תחתיו דינה בסקילה.

מלקות ארבעים בג', ולרבי ישמעאל בכ"ג.

עיבור השנה מפני האביב והתקופה, בג', ולרשב"ג מתחילים בג', ונושאים ונותנים בה', וגומרים בז', ואם גמרו בג' מעוברת.

סמיכת זקנים על ראש פר העלם דבר של ציבור, **ועריפת עגלה** - לר"ש בג', ולרבי יהודה בה'.

ערכין המיטלטלים בג', ולרבי יהודה צריך שאחד מהם יהיה כהן דכתיב "עכנרץ הכהן", ופדיון הקרקעות של הקדש בט' ועוד כהן, ואדם כקרקעות.

זאב ארי דב נמר ברדלס ונחש שהרגו אדם ויודינם בסקילה כשור, מיתתם בכ"ג. ולרבי אליעזר כל הקודם להורגם זכה. ולרבי עקיבא מיתתם בכ"ג (ונחש כל הקודם להורגו זכה. ט"ו:).

דיני ממונות בשלשה

מבואר במתני' שדיני ממונות צריכים בי"ד של שלשה. ולהלן יבואר אם מיירי רק בגזילות וחבלות נזק וחצי נזק וכו' כמבואר במתני', או שנבם בהודאת והלוואות בענין ג', וכן יבואר האם צריך מומחין או לא.

ב' גזילות וחבלות בשלשה, דכתיב בשומר חנם שהמפקיד טועו שהשומר שלח יד בפקדון, שזה גזילה, "ונקרב בעל הבית אל האלוקים" וכתיב ג' פעמים אלוהים בפרשה זו, ואלוהים זה לשון שררה ורבנות. וחבלות בשלשה דמה לי חבל בגופו מה לי חבל בממונו. ובענין בהו ג' **מומחין** שהם סמוכים ונטלו מהנשיא רשות לדון.

הודאות והלוואות-

הודאות היינו שבא לתבוע הלואה על פי עדים שהודו לו, והלואה הינו שבא לתבוע הלואה על פי עדים על ההלואה, והלוה כופר בשתיקו. וי"מ שהודאות היינו מודה מקצת והלוואות היינו כופר הכל, והאשון עיקר.

לרבי אבדו ורבא בהודאת והלוואות א"ע"ם שצריך **שלשה, ושניים שדנו אין דיניהם דין, מ"מ לא בעינן**

מומחים, ואף דס"ל עירוב פרשיות כתוב כאן והיינו שיש בפרשת מושטים מקראות שתכותבו בפרשה אחת שהם שייכים לפרשה אחרת, כגון "אשר יאמר כי הוא ז"ל שלומדים מזה חיוב שבועה במודה במקצת, וזה כתוב בפרשת שומר חנם, וזה לא שייך לשם שהרי שומר חיוב שבבועה גם אם לא הודה במקצת, אלא קאי פרשת "אם כסף תלוה", שבוה אם לא הודה במקצת אינו חייב שבועה, (דאין אדם מעיז פניו בעל חובו, ומשא"כ בפקדונו מעיז פניו כיון שהמפקיד לא עשה לו טובה), (דאם אין עירוב פרשיות כתוב כאן א"צ שלשה שהרי אלוהים לא נאמר על הלואה), א"כ בדין הוא דליבעי מומחין שאף שאלוהים נאמר בפרשת שומרים זה מדבר גם על הלואות, והא דלא בעי מומחין כדי שתגעול דלת בפני לוויין, שימנע מלהלוות שמה לא ימצא מומחים, וכן אם טעו חייביים א"ע"פ שיש להם רשות לדון דיני ממונות, וכל המומחה לבי"ד אם טעה פטור מלשלם. כדי שלא תגעול דלת בפני לוויין, ויחששו שבי"ד יטעו ויפסידו.

מדאורייתא גם דיני ממונות צריכים **דרישה וחקירה** באיזה יום ואיזה עשה מלווה, כדיני נפשות דכתיב בהו "והדרשת וחקרת", דכתיב "משפט אחד יהיה לכם" -ממונות כנפשות, ומ"מ אמרו חכמים שא"צ דרישה וחקירה כדי

שלא תגעול דלת בפני לוויין מפני שהמלוה לא ירצה להלוות שמה הלוה יכפור והעדים יטעו ולא תהיה עדותם מכוונת ויפסיד.

והא דאיתא במתני' דיני ממונות בשלשה גזילות וחבלות בשלשה, לרבי אבהו היינו שדווקא גזילות וחבלות הם הדיני ממונות שבעינן שלשה מומחין, אבל הודאות והלוואות לא בעי מומחין.

ג' רבא מבאר שבאמת מדאורייתא צריך שלשה מומחים בהודאות והלוואות, ומתני' קתני שדיני ממונות והיינו הודאות והלוואות בג' הדיוטות, והטעם כנ"ל, וגזילות וחבלות בג' מומחים.

לרב אחא ברבי דרב איקא **מדאורייתא אחד כשר** בהודאת והלוואות, שנא' "בצדק תשפט עמיתך" לשון יחיד, (וס"ל שאין עירוב פרשיות), ואמרו שיהיו ג' משום יושבי קרנות שייזונו ויטעו בדין, דבג' א"א שאין בהם חד דגמירי מנחמים ודיינים הלכות הלואה. ומ"מ אם טעו ישלמו, דאל"כ נפשי יושבי קרנות.

שניים שדנו - לרבי אבהו (ב:) ולרבא לא הוי דין, ולשמואל ורב אחא בריה דרב איקא דיניהם דין, אלא שנקראים בי"ד חנוף שעבדו על תקנת חכמים. רבי אבהו סובר שכל התנאים סוברים ששנים שדנו אין דיניהם דין.

נזק וחצי נזק תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' בשלשה - תני נזק (אף שזה כלול בחבלות) אגב חצי נזק, וחצי נזק למי"ד פלגא נזקא קנסא תני משום דהוי קנסא, דסתם שוורים שלא הועדו אינם נוגחים ולא היה לבעלים לשמור, ולמ"ד פלגא נזקא ממונא דקסברי שסתם שוורים נוגחים והיה לו לשמור, ורחמנא חס עליה, תנא אגב תשלומי כפל וד' וה', שגם הם 'ממון שאינו משתלם בראש' -אלא משלם יותר מהקרוך, וכן חצי נזק משלם פחות מן הקרוך.

ג' ילפותא למי"ד של שלשה, ואי בעינן בי"ד נוטה -

לרבי יאשיה לומדים מדכתיב "ונקרב בעל הבית אל האלוהים", וכתיב "עד האלוהים יבוא דבר שניהם", וכתיב "אשר ירשיעון אלוהים", הוי כאן שלשה. ואף אי ס"ל שאין דורשים תחילות למנין, (דלגופיה אתא דליבעי מומחין), י"ל דהכא מדלא כתיב "השופט" ש"מ דאתי למניינא. וס"ל לרבי יאשיה שבי"ד לא חייב להיות נוטה, וכדמצנינו לרבי יהודה שסנהדרין גדולה היתה של שבעים, (ואמנם רבי יהודה עצמו סובר כן רק בסנהדרין גדולה דכתיבי קראי, שהרי בסמיכת זקנים ועריפת עגלה בעי חמשה, דכתיב "וסמכו זקני" הרי כאן ד', ומוסיפים עוד אחד כיון שאין בי"ד שקול, אך רבי יאשיה סובר שבדיני ממונות א"צ בי"ד נוטה), ו"לנטות" איירי בדיני נפשות דבעינן שיהיה שייך הטיה לטובה על פי אחד, ואי הוי זוגות לא שייך הטיה בפחות משניים, ומה שפוסקים את הדין על פי הרוב, לומדים זאת בקי"ו מדיני נפשות.

לרבי יונתן אין דורשין תחילות למנין, דלגופיה אתא דבעינן מומחים, דאלוהים הוא לשון גדולה ורבנות, (והא דלא תני "השופט" לישנא בעלמא נקט), וא"כ לומדים שצריך ב' דיינים וכנ"ל, וכיון שאין בי"ד שקול דכתיב "לנטות אחרי רבים להטות", ואם יתחלקו לחצאין אין כאן רבים, מוסיפים עליהם עוד אחד.

שיטת רבי שדיני ממונות בחמשה.

אין לומר דטעמו משום דבעינן שלשה בגמר הדין, דבעינן שהשלשה יהיו רוב ונלך אחריהם, דא"כ סנהדרי גדולה תהא צריכה מאה ארבעים ואחד, כדי שיגמרו הדין בשבעים ואחד, ובע"כ כיון דכתיב "אספה לי שבעים איש", א"צ שבעים אלא בשעת אסיפה, וכן בסנהדרי קטנה א"צ ארבעים וחמשה כדי שיגמרו הדין בעשרים ושלשה, דהא דכתיב "ושפטו העדה, והצילו העדה" היינו דבעינן כ"ג בשעת שפיטה, וא"כ האכ נמי דכתיב "ונקרב וכו'" בעינן ג' בשעת קריבה.

אלא טעמא דרבי דכתיב "אשר ירשעו אלוהים" והיינו שניים, וא"כ גם הא דכתיב "אלוהים" למעלה היינו שניים, ולא דריש תחילות, וכיון שאין ב"ד שקול הרי כאן חמשה. (והרבנן כתיב "ירשעו").

יש אם למקרא או למסורת

התורה ניתנה למשה ככתיבתה (אותיותיה) וכקריאתה (הניקוד), הכתיבה נקראת מסורת, שזה דבר המסור לסופרים אין לכתובה, והקריאה נקראת מקרא, ולפעמים בין הבדל בין משמעות הכתיבה למשמעות הקריאה, כגון במקומות שהתיבה כתובה בכתיב חסר. הנדון הלן הוא מה דין המקרים כאלו לענין הדרושת, האם דורשים את התיבה לפי הכתיבה או לפי הקריאה.

ד. לרבי יוחנן התנאים דלהלן סוברים 'יש אם למקרא' והיינו שהעיקר כמשמעות הקריאה [עם הניקוד].

רבי, כנ"ל ש"ירשעו" הרי כאן שנים, אף דכתיב ירשעו.

רבי יהודה בן רועץ, דס"ל דאף דכתיב "וטמאה שבעים כנדתה" אינה טמאה אלא שבועיים ולא שבעים, כמו המקרא, (ובתחילה ענה להם שכמו שימי טהרה בנקבה כפלים מזכר ס"ו ימים, אף ימי טומאה כפלים מזכר שבועיים).

בית שמאי, דס"ל שהדמים שצריכים להנתן על מזבח החיצון עולה שלמים ואשם, הטענים ב' מתנות שהם ד', ונתנם במתנה אחת, כיפר, דכתיב "ודם זבחין ישפך" שפיקה אתה במשמעו. והינתינום על מזבח הפנימי כפר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור, לכו"ע מתנה אחת מעכבת). ובחטאת ב' מתנות מעכבות, דכתיב ג"פ "קרבנה" והקריאה היא קרבנו, ד' למצוה וב' לעכב. (ולב"ה אף בחטאת כיפר במתנה אחת, דפעמיים כתיב "קרבנת", ג' למצוה וא' לעכב, ואין לומר שהכל למצוה, דכפרה בכדי לא אשכחן).

רבי שמעון, דס"ל שבסוכה בעינן ג' דפנות כהלכתן - שלימות, ורביעיית אפי' טפח בגובה י' טפחים, דכתיב ג"פ "בסוכת", והקריאה היא בסוכות, דל חד קרא לגופיה, והלכתא שהרי אמרינן שמחיהום את הלכה למשה מסיני, גרעה מהרביעית ואוקומה אטפח. (ולרבנן ב' כהלכתן ושלישית אפי' טפח, דב' פעמים כתיב "בסכת" ויש אם למסורת –שנמסרה כתיבתו להכתב חסירה, דל חד קרא לגופיה, והלכתא גרעה מהשלישית ואוקומה אטפח).

רבי עקיבא, דס"ל שרביעיית דם שיצאה משני מתיים מטמאה באהל, דכתיב "על כל נפשית מות לא יבוא", שתי נפשות ושיעור אחד, ודם איקרי נפש, ורביעיית הוא שיעור חיותו של אדם. (ולרבנן בעינן ממות אחד, ד"נפשת" כתיב).

ד: רב אחא בר יעקב סובר שלכו"ע יש אם למקרא. דאל"כ הא דכתיב "לא תבשל גדי בחלב אמו"

יהיה אסור רק בת,לָב ולא בת,לָב.

ומחלוקת רבי ורבנן לגבי דיינים היא אם "ירשעוין אלוהים" הם דיינים נוספים, או אלו המזכרים לפני כן.

ולענין טומאת שבעים רבנן לא חולקים על ר"י בן רועץ.

ולענין מתנות ב"ה סוברים שהיה אפשר ללמוד שהמתנות מעכבות מהחטאות הפנימיות פר כהן משיח והעלם דבר, הטענים י' אהות על הפירות ועל מזבח הזהב, ומתנה אחת מהן מעכבת, דכתיב "ועשה כאשר עשה", דשניהם חטאת וארבע קרנות, ומאיזך היה אפשר ללמוד מדמים האמורים למטה בחטאת העוף, (לשון אחר למטה מחוט הסיקרא, וזה עיקר, לשון אחר למטה בפרשת אשמות), שאם נתנם במתנה אחת כיפר, דהא לא כתיב קרנות, דשניהם נעשים בחוץ, וכדי שלא נלמד שהמתנות מעכבות כתיב "וכפר" ג"פ ללמד שג' מתנות אינם מעכבות בכפרה.

ולענין מחיצה רביעית בסוכה נחלקו ר"ש ורבנן אם צריך פסוק שהסוכה צריכה סיכון.

ולענין רביעיית דם נחלקו ר"ע ורבנן אם נפשות תרתי משמע, או שנפשות דעלמא משמע.

הגמ' מוכיחה שיש חולקת על יש אם למקרא, דלרבי ישמעאל לומדים מודכתיב "לטטפות" "לטטפת" "לטוטפת", שצריך ד' בתים לתפילין של ראש, (ולר"ע טט בכתפי שתיים ופת באפריקי שתיים). רש"י כתב שבפרשת וזיה אם שמוע כתוב 'לטוטפות' מלא.

ולפ"ז צ"ל שמה שנאסר בשר בת,לָב, משום שקריאת בת,לָב וקריאת בת,לָב שוה, ובוה לבו"ע יש אם למקרא.

הגמ' מוכיחה שיש מחלוקת גם היכא שיש ב' קריאות בכתיבה שוה, שמצינו שנחלקו לגבי מצות ראה בסומא באחת מעיניו אם דורשים "יראה י,ך אה", שצריך לבוא ליראות בשתי עיניו לאפוקי סומא, כמו שנראה בשתי עיניו דכתיב "עיני ד' אלוקין". לרש"י כדרך שהקב"ה בא לראות בב' עיניו, כך אתה רואה אותו בב' עיניך.

ועל כן צ"ל שמה שבשר נאסר בת,לָב, משום שדרך בישול אסרה תורה ות,לָב הוא צולל כמים, אבל ת,לָב אינו בישול אלא טיגון.

הלכות דיינים

להלן יתבאר כמה מדיני הדיינים: א' האם יחיד מומחה כשר לדון. ב' מהי דיון שטעה בדין חייב לשלם. ג' דין נטילת רשות לדון ולהורות. ד' דין ב"ד של שניים. ה' דיני פשרה. ו' הנהגות הדיינים. ועוד.

ה. יחיד מומחה לרבים כשר לדון אפי' ביחודי, (דכתיב "בבדק תשפוט", וקסבר אין כאן עירוב פרישות). וכגון רב נחמן ורבי חייא, והיינו יחיד דגמיר מרביתו וסביר מעצמו להוסיף וליישב טעמים, ואע"פ שלא קיבל מריש גלותא רשות לדון.

דיין שטעה, אם קיבלום עליו לילך אחריו בין לדין בין לטעות, ושלא יתבעוהו אם טעה, פטור, ואם לא קיבלוהו עליהם אלא אמרו לו שידון דין תורה חייב לשלם, אבל אין הדין חוור.

נטילת רשות-

דיין שרוצה להפטר מלשלם, עליו ליטול רשות לדון, מבי ריש גלותא.

נטילת רשות מבי ריש גלותא בבבל מועילה לבבל ולארץ ישראל, דכתיב "לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו", שבט היינו ראשי גלויות שבבבל שרודים את העם **שבט** שיש להם כח ורשות ממלכי פרס. שבט הוא לשון שררה, ויש להם רשות להפקיר. ומחוקק הוא שררה מועטת היינו בניו של הלל שמלמדים תורה רבבים, ושבט מועיל למחוקק, אבל נטילת רשות בארץ ישראל מהנשיא אינה מועילה אלא לארץ ישראל ולא לבבל, וחייב לשלם אם טעה, אא"כ קיבלום עליהם הבעלי דיינים.

רבה בר רב הונא נטל רשות מרב הונא, ורב הונא מרב, ורב מרבי חביא, ורבי חייא מרבי, ורשות זו לא הועילה לבבל.

רבה בר חנה נטל רשות מרבי לדון ולהורות, ולהתיר בכורות דלאחר החורבן היה, שאין התר לכבורות עד שיפול בהם מום, ונטל רשות זו כדי לדון בעירות העומדות על הגבולין הנמשכות אחר ארץ ישראל.

ה: רב קיבל רשות מרבי לדון ולהורות אבל לא להתיר בכורות, ואע"פ שהיה חכם, וגם היה בקיא במומים שהרי גדל י"ח חודש אצל רועה בהמה, לדעת להבחין בין מום קבוע למום עובר, ומי לא נתנו לו רשות להתיר בכורות כדי לחלוק כבוד לרבה בר חנה, שבני בגל ינהגו בו כבוד, (דברב נהגו כבוד בלאו הכי), או משום שרב כיון שהיה בקיא ביותר, והיה מתיר מומים שלא היה ידוע שהם קבועים, יכלו לבוא מכך לידי טעות ולהתיר מום עובר.

נטילת רשות להורות - אף מי שהוא גמיר לא יורה בלא ליטול רשות מרבו, ורבו יראה שאין מקום לטעות בלשונו, מפני שפעם אחת ראה רבי במקום אחד שמגבלים עיסותיהם בטומאה של הכלים, ואמרו לו שת"ח אחד לימדם שמי בצעים (-אם) אין מכשירים, ובאמת אותה ת"ח אמר מי ביצים של תרנגולת ואו. וכן טעו בהא דאיתא שמי קרמיין ומי פיגה שהם נהרות של אגמים פסולים מפני שהם מי

בצעים (ובעיני מים חיים), וחשוב שכמו שהם פסולים למי חטאת ה"ה שאינם מכשירים, וזה אינו, דלחטאת בעינן "מים חיים אל כלי", אבל להכשר כל דהו נמי מכשיר. ובאותה שעה גזרו תלמיד אל יורה אא"כ נוטל רשות מרבו.

מותר ללתות חיטים בפסח לשרות מעט במים ולכותשם, ולא חוששים לחימוץ כיון שכותשם מיד.

אין לתלמיד להורות הלכה במקום רבו, אא"כ היה רחוק ממונו ג' פרסאות, כנגד מחנה ישראל, ואמנם למשה עצמו הלכו יותר מג' פרסאות. ולאפרשי מאיסורא מותר אף במקום רבו.

נתנית רשות לפלגא כגון לדון ולא להתיר בכורות, מהני, וכן שייך לתת רשות לזמן.

שניים שדנו-

לשמואל אליבא דרבנן שנים שדנו דיניהם דין אלא שנקראים ב"ד חצוף, ולרשב"ג צריך דווקא שלשה, ואם דנו בשנים יכולים הבעלי דינים לחזור בהם.

י. והיכא שישבו על דעת שלשה ואחד מהם אומר איני יודע, אף לשמואל יוסיפו עוד דיון, כיון שמעיקרא ישבו על דעת שלשה.

לרבי אבהו דין בעי שלשה לכו"ע.

ומ"מ אם קיבלו עליהם שידון אותם מהני אף באחד, ואם טעה פטור, אא"כ אמרו לו שידון אותם בדין תורה, שאז אם טעה בדבר משנה שטעה במשנה מפורשת הדין חוזר, ואם טעה בשיקול הדעת (וזיכה את החייב וחייב את הזכאי, טיהר את הטהור או טייהר את הטמא), וכגון היכא שיש מחלוקת ולא נפסקה ההלכה וסוגין דעלמא כחד מינייהו, ועשה כמו השיטה השניה, הדין קיים וישלם מביתו, אם נשא ונתן ביד, דא לאו הכי הדין חוור.

פשרה

דרך המפשר צריך לשבר הענין ולהלכו ונותן קצת מזה אל לזה, ומאן דמחמיר קרי ליה ביצוע שצריך ג' כעין דין, שצריך לדקדק ולצמצם ולבצע כפי הראיו מזה וליתן לזה לפי הענין, ומאן דמיקל קרי ליה פשרה דאין צריך לדקדק כל ק' אלא כאדם המטיל צנון לתוך חמין ומפשחן. (תוס' הרא"ש כאן).

ולהלן יבואר כמה דיינים צריך כדי לעשות פשרה, האם ראוי לעשות פשרה, האם פשרה צריכה קנין, ועד איזה שלב של הדין מותר להציע לבעלי הדין לעשות פשרה.

כמה דיינים צריך לפשרה - לרשב"ג: (ה) פשרה בשנים, ואם עשו פשרה בשנים אין בעלי הדיינים יכולים לחזור בהם, שהרי נתרצו ועל פיהם עשו, (ובשנים יפה כח הפשרה מכח הדין, שבפשרה אין יכולים לחזור בהם, ובדין יכולים לחזור בהם).

לר"מ צריך שלשה לעשית פשרה, ולחכמים מספיק יחיד. הגמ' אומרת שאין הכרח לבאר שלכו"ע פשרה הוקשה לדין דכתיב "משפט וצדקה", ונחלקו במחלוקת שמואל ורבי אבהו אם דין בשלשה או בשניים. ד"ל שלכו"ע דין בשלשה, ונחלקו אם מקישים פשרה לדין או לא. והמ"ד שמצריך שניים בפשרה מודה שמספיק אחד, ואמור שיקח שניים כדי שיהיו עליו עדים.

האם פשרה צריכה קנין - לרב אשי פשרה א"צ קנין, דאם צריכה קנין למה לר"מ צריך שלשה ולא מספיק שנים עם קנין. והלכתא פשרה צריכה קנין אפי' בנעשית בשלשה.

י: אם מותר לעשות פשרה-

לת"ק אין מצוה להציע להם פשרה, ואחרי שנגמר הדין, והיינו שאמרו איש פלוני אתה חייב איש פלוני אתה זכאי, אין עושים פשרה, אבל אפשר לעשות פשרה אף אחרי שרואים להיכן הדין נוטה.

לר"ש בן מנסיא אפשר לעשות פשרה לפני שמיעת הטענות, או לפני שידוע להיכן הדין נוטה, אבל אח"כ אין

לעשות פשרה, דכתיב "פוטרי מים ראשית מדון, ולפני התגלע הריב נטושי".

לרבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אסור לעשות פשרה אחר שבאו לדן, והעושה פשרה הרי הוא חוטא, והמברך את הנוצע הרי זה מנאץ דכתיב **"ובוצע ברך ניאץ ד' "**, אלא יקוב הדין את ההר, דכתיב "כי המשפט לאלוקים הוא", וכן משה היה אומר יקוב הדין את ההר, אבל אהרן אוהב שלום ורודף שלום ומשים שלום בין אדם לחבירו, וכשהיה שומע מריבה היה רודף אחריהם ומטיל שלום ביניהם קודם שבאו לפניו לדן.

ולרבי אליעזר הפסוק "ובוצע בירך ניאץ ד' " מיירי בגזל סאה וטחנה ואפאה, שאינו מברך, משום שהי ינאוך.

ולר"מ הפסוק מדבר על המוברך את יהודה, שאמר "מה בצע כי תהרוג את אחינו", והיה לו לומר נחזירו לאבינו, אחרי שהיו דבריו נשמעים לאחי, שאינו מוברך אלא מנאץ.

ולרבי תנחום בר חנילאי (t) הפסוק מדבר על מעשה העגל, שראה אהרן שישראל הרגו את חור, ואמר שאם יהרגו גם אותו שהוא כהן ונביא, ויתקיים הפסוק "אם יהרג במקדש ד' כהן ונביא" לא תהיה להם תקנה, שהיו סופו לעשות כך בזכריה ויחרב בית המקדש על כך, משא"כ אם יעשו את העגל תהיה להם תקנה בתשובה, ועשה פשרה בינו לבין עצמו והורה התר לעצמו לעשות להם את העגל.

לרבי יהושע בן קרחה מצוה לעשות פשרה, והיינו לשאול אותם בתחילה אם הם רוצים דין או פשרה, דפתחים להם בפשרה, ועל זה נאמר "אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם", בדפשרה יש משפט וגם שלום, וכן כתיב "ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו", ובפשרה יש גם משפט וגם צדקה.

וי"מ דקרא דדוד הכונה שאם היה רואה שהעני התחייב בדין היה משלם לו מביתו, ולרבי כיון דכתיב "לכל עמו" הכונה שהיה עושה משפט למי שזכה, וצדקה לחייב שהוציא גזילה מתחת ידו.

שניים שבאו לדון אחד רך ואחד קשה, **יכול הדיין להמנע מלדון** לפני שמיעת הטענות, או לפני שידוע להיכן נוטה הדין, אבל אח"כ לא, דכתיב "לא תגורו מפני איש".

תלמיד היושב לפני רבו וראה זכות לעני וחובה לעשיר ורבו טועה בדין, לא ישתוק משום כבוד רבו, שנא' "לא תגורו מפני איש", והוא לשון הכנסה דכתיב "ויין לא תשתה ולא תאגור", וכתיב אגרה בקציר מאכלה, וכתיב "אוגר בקיץ".

צריכים העדים לדעת על מי ולפני מי הם מעידים ומי עתיד ליפרע מהם, דכתיב "ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ד' ", וצריכים הדיינים לדעת את מי ולפני מי הם דנים ומי עתיד ליפרע מהם, שנא' "אלוקים נצב בעדת קל", ולא ימנע הדיין מלדון כיון שאם יטעה יענש, דכתיב "עמכם בדבר משפט" אין לדיין לירא ולמנוע עצמו מן הדין, אלא מה שענינו ראוות, ויתכין ההוציא לצדקו ולאמיתו, ושבו לא יענש.

אמרות ומקורם בפסוקים

ל אין תחילת דינו של אדם נדון אלא על דברי תורה - שלא עסק בתורה, דכתיב "פוטרי מים ראשית מדון" והתורה נמשלה למים. ורב הונא למד מפסוק זה, שתיגרה תחילתה קטנה וכיון דרווח רווח ושוב א"א לסתמו. ואב"י קשישא אמר שמריבה דומה לנסרים של הגשר, שנקבעים במקומם ע"י ההליכה, וכן כשהאדם מרבה בקטטה היא מתחזקת.

השומע חרפתו ושותק ורגיל בכך חולפות ממנו מאה רעות, דכתיב "פוטרי מים ראשית מדון".

גנב נהג נהרג על שתים אלו שלש גנאיבות, וה"ה העובר בעירה פעמים ושלש ולא באה עליו פורענות לא יתמה, דסופו ללקות באחרונה, דכתיב "על שלשה פשעי ישראל, ועל ארבעה לא אשיבנו".

עושה שלום לא יפול בשבע בורות, אבל עושה רעה יפול גם באחד, דכתיב "שבע יפול צדיק וקם, ורשעים יכשלו ברעה".

מי שבש"ד הוציאו ממנו גליתמו בדין, ישמח שהוציאו גזילה מיזו, דכתיב "וגם כל העם הזה על מקומו יבוא בשלום".

אשה המתעצלת והסל שעליה נופל ואין ניכר שעוסקת במלאכה, כתיב בה "בעצלתים ימך המקרה" וגו'. והכל כאן זה משלים.

הבוטח באדם והוא קם עליו, כתיב ביה "איש שלומי אשר בטחתי בו" וגו'.

כשהאהבה עזה בין איש לאשה יכולים לשכב על רוחב החרב, וכשאינה עזה לא תספיק מיטה של שישים אמה, שהרי הקב"ה נועד לישראל מעל הכפותר בגובה עשרה ברוחב אמה וחצי, וכתיב "הבית אשר בנה שלמה לד' שישים אמה ארכו ועשרים רחבו ול' אמה קומתו", וכתיב "איזה בית אשר תבנו לי" שתוכל שכניתה להיות מצומצמת בתוכו.

אזהרות ולימודים לדיינים

דיין צריך זהירות יתירה לדון את הדין לאמיתו, ולפסוק רק אחרי שהדבר ברור לו, ואם פסק שלא כדין עונשו גדול, ולהלן יבוארו דברים אלו ועוד דברים השייכים לדיינים.

כל דיין שדן דין אמת לאמיתו משרה שכינוה בישראל, ואם אינו דן דין אמת לאמיתו גורם לשכינה שתסתלק מישראל.

כל דיין שנוטל מזה ונותן לזה שלא כדין, הקב"ה נוטל ממנו את נפשו.

לעולם יראה הדיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו, וגיהנום פתוחה לו מתחתיו.

ל לא יפסוק הדיין את הדין אא"כ הוא ברור לו, שנא' "דינו לבוקר משפט", וכתיב "אמור לחכמה אחותי את".

עשרה שיושבים בדין הקולר תלוי בצוואר כולם, ואפי' תלמיד לפני רבו ואינו נוקק לדבר, ומנדין שרבו טועה. ורב הונא היה מכנס עשרה לדון כדי שייגע לו רק מעט, וכן עשה רב אשי בהוראה על טריפות.

דיין צריך להיות דומה למלך שאינו צריך לכלום, אבל אם דומה לכהן המחזר בבית הגרנות שצריך לחזר ולשאל ב"ד, זוהי הריסה, דכתיב "מלך במשפט יעמיד ארץ, ואיש תרומות יירסנה".

אין להעמיד **דיין שאינו הגון**, דכתיב לא תעשון איתי אלוהי כסף ואלוהי זהב". והקב"ה עתיד להפרע מהמעמידים דיין שאינו הגון, והעושה כן כאילו נוטע אשירה, ואם יש שם ת"ח, כאילו נטע אשרה אצל המזבח, דכתיב "שופטים ושוטרים וגו' לא תטע לך אשירה" וגו', והת"ח מכפרים ומגינים כמזבח.

הגנב מביאה איך היה רב מעורר עצמו כשהיה בא לבי"ד, וכשהיו מכבדים אותו.

הוו מתונים בדין לייני יפה לפני הפסק, דכתיב "ולא תעלה במעלות על מזבחי" בחזקה ובמרוצה, וסמיך "ואלה המשפטים". ור"א לומד מזה שלא יפסע הדיין על ראשי עם קודש שכשהציבור יושבים ההולך ביניהם נראה כמפסיע על ראשם.

אשר תשים לפניהם- אלו כלי הדיינים, מקל למכת מרדות עד שיחזור בו, רצועה למלקות, שופר לשמתא ונידוי, וסנדל לחליצה. וצריך הדיין להיות זריז כנגד מקל ורצועה להטיל אימה על הציבור לשם שמים.

אין לדיין לשמוע דברי בעל דין לפני שיבוא בעל דין חבירו, כיון שיכול לשקר ואין מי שיכחישו, ולב הדיין כבר נוטה

לזכותו ואינו מוכר בזכות השני כ"כ, ואין לבעל דין להטעים

דבריו לפני שיבוא בעל דין חבירו, דכתיב "שמוע בין אחיכם ושפטתם", וקרי ביה נמי "שמע בין אחיכם", וי"א מ"לא תשא" קרי ביה לא תשיא.

צדק את הדין ואח"כ תחכהו, דכתיב "ושפטתם צדק". וצריך לשפוט צדק אף בין בית לעליה לשומם בדמים ולהלکم בין היורשים, ולא לומר שכל אחד קיבל בית, ובין תנור לכיריים שהי תנור יקר יותר.

לא תכירו פנים - י"א שאין להכיר פנים למי שמכירים, וי"א שלא לנכר לו פנים אם הוא שותף. ורב פסל עצמו מלדון את מאורחו שהזכיר לו עשהה לו טובה, ומינה את רב כהנא, ואמר לו רב כהנא שאם לא יציית לו מפני שהוא בוטח שרב יעזור לו יגדה אותו.

ת דיין של פרוטה יהא חביב לדיין כדיו של מאה מנה, בין לענין העיון והפסק, בין לסדר הקדימה להקדים מי שבא קודם.

לא דיין לרשעים שנוטלים ממון, אלא שמטריחים את הקב"ה להחזירו לבעליו.

משה אמר "והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי", ונענש על שנטל שררה לעצמו ואמר תקריבון אלי, ולא אמר תקריבון לפני המקום, דכתיב "ויקרב משה את משפטן לפני ד' " והוא עצמו לא ידע מה להשיב. ולרב נחמן בר יצחק כוונתו היתה שאם לא למד ילך וילמד מהקב"ה, אלא שראויה היתה פרשת נחלות ומקושש להכתב ע"י משה רבינו, וזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידם, ונתחייב מקושש ונכתבה על ידו, ללמדך שמגוללים חובה ע"י חייב וזכות ע"י זכאי.

התורה מזהירה את הציבור שתהא אימת דיין עליהם, ואת הדיין שידריך את הציבור במשפט וחוקים על כרחם, ושיסבול את הציבור, כאשר ישא האומן את היונק.

הקב"ה אמר ליהושע שיקח מקל ויכה על קדקדם, משום דדבר (מ-מהג) אחד לדור ולא שני דברים לדור.

זימון לבי"ד צריך שיהיה בשם שלשת הדיינים, ואם זימנו בשם אחד מהדיינים לא אמר כלום, ולא משמתין ליה, וביזמא דינא שני וחמישי כתקנת עזרא, גם בשם אחד. (וברכת זימון בשלשה).

דיני קנסות והיינו המשלם יותר מדינו נדונים בפני ג' מומחים, ויחיד מומחה פסול לדון דיני קנסות.

מתי מוציא שם רע נדון בג' ומתי בכ"ג

המוציא שם רע על אשתו שזינתה לפני הנישואין, אם התברר על פי עדים שזינתה תחתיו האשה חייבת מיתה, ואם העדים הוזמו הבעל חייב לשלם מאה כסף, ואסור לו לגרשה, וא"כ כל זמן שאין לבעל עדים אין כאן דיני נפשות, ומ"מ סוברים חכמים שמוציא שם רע נדון בכ"ג דיינים כדיני נפשות. ולהלן יבוארו ח' ביאורים באיזה אופן מדובר ולמה יש בזה שיכות לדיני נפשות.

לרבי מאיר מוציא שם רע נדון בג'. ולחכמים הוא נדון בכ"ג מפני שיש בו דיני נפשות.

לפי רש"י הנדון בסוגיין הוא כשהבעל טוען לא מצאתי לבתך בתולים והוא בא להפסידה כתובתה, ואין לו עדים שזינתה תחתיו, דאם יש לו עדים והוא בא לחייבה מיתה לכ"ע דינו בכ"ג.

ח' ביאורים במה נחלקו-

לעולא חכמים סוברים שצריך כ"ג מפני שחוששים **ללעז**, ולר"מ אין חוששים ללעז ולכן מספיק שלשה. (לרש"י לעז הכונה שיצא הקול ויבואו עדים שזינתה תחתיו). ואמנם אם הוזמו עידי הבעל, דיותר אין חוששים ללעז, ואין הבעל נאמן אפילו להפסידה כתובתה, שהרי על עדים הללו סמך והם שקרנים, והאב תובע ממון מאה סלעים מהבעל, וכן הדין "ולו תהיה לאשה", בזה די בשלשה ואין בזה משום כבוד הראשונים, דהזמנה אחרית היא.

לרבה לכו"ע אין חוששים ללעז, ואם תבעו ממון מתחילה ואינו מביא עדים ובא רק להפסידה כתובתה לכו"ע מספיק שלשה, ומתני' מיירי במקום דאיכא דיני נפשות והיינו שאף אם אין לבעל עדים יש לחוש שיטמעו עדים ויבואו, וצריך כ"ג, וכנסו כ"ג ונתפזרו מפני שהבעל לא מצא עדים, ומבקש שידונו בפחות דיני ממונות (-להפסידה כתובתה, שהוא נאמן על פי עצמו, איננים תיקנו כתובה והם אמרו שיהיה נאמן להפסידה כתובתה, דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה). ונחלקו ר"מ ורבנן אם חוששים לכבודם של ראשונים או לא.

ח: לאביי אם הבעל לא הביא עדים לכו"ע חוששים ללעז ובעיני כ"ג שמוא שיטעו עדים ויבואו, וממילא כיון דבעיני כ"ג מתחילה חוששים לכבודם של ראשונים, ואיירי שהביא עדים שחתרו באשה בסתם בלא להזכיר שנערה המאורסה שזינתה חייבת סקילה, וכיון שכבר הביא עדים אין חוששים שיבואו עדים אחרים, לחכמים חשיב התראה ולכן צריך כ"ג, ור"מ סובר כרבי יהודה שצריך שהתראה תהיה באיזה מיתה הוא נהרג, ולכן מספיק שלשה לדון על הכתובה, ואם יוזמו ישלם מאה כסף, (ולת"ק כברייאתא א"צ' להודיע באיזה מיתה נהרג). ומסית דכתיב ביה "לא תחמול ולא תכסה" נהרג בלי התראה ע"י הכמנת עדים.

לרב פפא חוששים ללעז ולכבודם של ראשונים, והביא עדים בתחילת הזמנתו לדון, ומיירי באשה חבירה שלא התרו בה, חכמים סוברים כרבי יוסי בר יהודה שחברא א"צ' התראה, דלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד שלא יוכל לטעון סבור הייתי שמותה, ולכן צריך כ"ג, ולר"מ חבר צריך התראה, ולכן מספיק שלשה.

ט. לרב אשי איירי שחתרו בה למלקות ולא למיתה, דאינה נהרגת, אלא לוקה, דאין מיתה שאין בה לאו, וקסבר לא שניתן לזהרת מיתה ב"ד לוקן עליו, לר"מ די בג' למלקות, ולחכמים מלקות בכ"ג, ונחלקו במחלוקת רבי ישמעאל ורבנן (לעיל ב.).

לרבינא איירי שיש יותר מב' עדים, ומנצא אחד העדים קרוב או פסול ונשארו ב' עדים כשרים, ונחלקו במחלוקת דלהלן. שיטת ר"ע דכוונת הפסוק "על פי שנים עדים או שלשה עדים יקום דבר" אם תתקיימת העדות בשנים למה פירט הכתוב בשלשה, להקיש שלשה לשנים, מה שנים אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה, בא הכתוב לומר שאף שלשה אם נמצא אחד קרוב או פסול כל העדות בטלה, וה"ה במאה דכתיב "עדים", וכן לומדים שהעד השלישי נענש כמו הראשונים אע"פ שהיה נדון למיתה גם בלעדיו, (כפני שנטפל לעושי עבירה, וקו"י שהנטפל לעושי מצוה טול שכר כעושי מצוה, לומידה טובה מרובה ממידת פורענות). ואמר רבי יוסי שכל זה שכל העדות בטילה זה רק בדיני נפשות דכתיב "והצילו העדה", אבל בדיני ממונות תתקיים העדות בשאר. ולרבי ה"ה בדיני נפשות, ובדיני נפשות דווקא שהתרו בהם הקרוב או הפסול, שגילו דעתם שגם הם נעשים עדים, אך אם לא התרו בהם לא נעשים עדים, ותתקיים העדות בשאר, דאל"כ מה יעשו ב' אחים ואחד כשר שראו שאחד הרג נפש. ור"מ ורבנן נחלקו היכא שהקרוב או הפסול שתקו ולא התרו, ור"מ סובר כרבי יוסי שבדיני נפשות אין בזה עדותן בטלה, ורבנן סובר כרבי יהודה דשקת תתקיים העדות בשאר, ומיקטלא.

טז: ואב"א איירי שלא העדים התרו בה, ור"מ סובר כרבי יוסי שאינו נהרג עד שהעדים יתרו בו, דכתיב "על פי שניים עדים", ולרבנן א"צ' שהעדים יתרו בו.

ואב"א איירי שהוכחשו בבדיקות זה אומר כליו לבנים והה אומר כליו שחורים, ולא בחקירות באיזה וים או שעה וכדומה, דברים שבאים בהם לידי הזמה, ור"מ סובר כבן זכאי שאף בהוכחשו בעוקצי תאנים (שאמרו תחת תאנה זו היה מעשה ושאל אם היו עוקציה דקים או גסים) נפסלים ולא מיקטלא, ולרבנן אינם נפסלים דלא רמו סהדי אדעתייהו למיבדק כולי האי.

מתי אדם חייב מיתה וממון,

ודין פלגין דיבורא

המתחייב בנפשו פטור מן התשלומין, אמנם היכא ששני החיובים הם משתי סיבות שונות, י"א שחייב גם מיתה וגם ממון, וכדלהלן. עוד יבואר להלן חידושו של רבא שפלגין דיבורא והיינו שאדם שאמרו דבר שאינו נאמן על חלק ממנו, מאמינים לו על חלק מהדיבור, ולא אומרים שאינו נאמן כלל בדיבור זה.

הזמה במוציא שם רע- לרב יוסף אם הזומנו עידי הבעל, נהרגים ואין משלמים ממון, ואע"פ שזמנו גם להפסידה כתובתה, והיה ראוי שישלמו טובת הנאה שיש לה מכתובתה, מ"מ כיון שבשבילה הם נהרגים פטורים, הדמתחייב בנפשו פטור מן התשלומין, ומאה כסף שזמנו להפסיד לאב, הבעל חייב לשלם, דאין הבעל חייב מאה סלע אי"כ הביא עדים שזינתה תחתיו והוזמו. ואם הזומנו עידי האב, נהרגים משום שזמנו לחייב את העדים מיתה, ומשלמים ממון לבעל מאה כסף שבאו לחייבו ששהוימו את עדיו, וס"ל לרב יוסף שהתורה לא פטרה מתחייב בנפשו מן התשלומין אלא היכא שמיתה וממון משום חד קאתו.

פלגין דיבורא-

המעיד שפלוגי רבעו לאונסו, מצטרף עם אחר להורגו לרובע, אבל אם מעיד שרבעו לרצונו, לרב יוסף אין מצטרפים, דהתורה אמרה "אל תשת רשע עד", ולרבא אין אדם נפסל בהודאת פיו, דאדם קרוב אל עצמו, ואין אדם משים עצמו רשע, ופלגין דיבורא ומאמינים לו לגבי הרובע להורגו.

י. וכן לרבא האומר פלוני בא על אשתי, הוא ואחר מצטרפים להורגו, אבל לא להורגה, מפני שמואמינים לו לגבי הפלוני ולא לגבי אשתו, דפלגין דיבורא, וקמ"ל שאף באשתו אומרים שאדם קרוב אצל אשתו.

מתי אדם נהרג וגם משלם ממון- המעידים שפלוגי בא על נערה המאורסה, והוזמו, נהרגים מפני שזמנו לחייב מיתה את הבעל, ואין משלמים ממון כיון שלא אמרו זו זו האשה. אבל אם אמרו מי היא האשה נהרגים משום שניהם, ומשלמים ממון שבאו להפסידה כתובתה, ומשלמים טובת הנאה כמו כל זוממי כתובה, ותשלומין אלו דבר ניהו, דכל שבח נערים כמול, ולהכי חשיב ממון לזה ונפשות לזה.

ובן המעידים שפלוגי שור ולא הזכירו ש מי הוא, והוזמו, נהרגים ואין משלמים ממון, ואם העידו ש מי השור נהרגים מחמת הרובע, ומשלמים ממון לבעל השור. והמעיד פלוני רבע את שורי נאמן להצטרף עם אחר, דאין אדם קרוב אצל ממונו לעיני פלגין דיבורא, והשור יסקל, והא דאמרין שרובע או נרבע על פי הבעלים אסור לגבוה ומותר להדידט ואינו נסקל, איירי בשלא מעידו על הגברא או שלא היה ב' עדים, אבל כשהאדם נהרג לא פלגין דיבורא משום ממון.

כמה דיינים צריכים להכרעות שונות חיוב מלקות-

לת"ק מספיק שלשה דיינים כדי לחייב מלקות, דכתיב "ושפטום" הרי כאן שניים, וכיון שאין ב"ד שקול הרי כאן ג', ואמנם מ"**הצדיקו** את הצדיק **והרשיעו** את הרשע" אין לומדים שצריך עוד ד', אלא מכאן רמז ענין זוממים שלוקים היכא שאין יכולים לקיים בהם כאשר זמם, כגון שהעידו על אדם שהוא בן גרושה וחלוצה והם כהנים, לוקים ואינם נפסלים, דאם אינו ענין לעדות ממון דהא לוקין ומשלמין, תנחו ענין לבן גרושה וכדומה, שאם עדים הרשיעו צדיק, ובאו עדים אחרים והצדיקו את האדם שהיה צדיק מעיקרא, ככהאי גוונא "והיה אם בין הכות הרשע", אבל אין לחייב מלקות בעדים זוממין מ"לא תענה", דאין לוקין על לאו שאין בו מעשה.

לרבי ישמעאל צריך כ"ג לדון על חיוב מלקות. לאביי הטעם משום אדתיא רשע רשע מחייבי מיתות. ולרבא הטעם מרובא דמלקות הם במקום מיתה, (דכיון שעבר על זוהרת בשרא ראוי הוא למות, ומלקות היא אחת מהמיתות כמו סקילה), והא דאמדינן שאין מות במלקות, משום דכתיב "ונקלה אחין לעיניך, שצריך שיהיה אחין והיינו חי בזמן ההלקאה. ואע"פ"כ אם אמזוהו לעשרים אין מכים אותו אלא מלקות הראויים להתחלק לשלש, ולא אומרים

שילקע עשרים ואחד, שהרי גם אם ימות קיבל את המכה האחרונה כשהוא חי, דבעינן שאחר שנקלה עדיין יהיה אחין.

י. עיבור החודש בשלשה-

איתא במתני' (ב.) שעיבור החודש בשלשה.

הגמרא שואלת שעיבור החודש א"צ ב"ד, מפני שאם לא מקדשים את החודש ממילא הוא מעובר.

לאביי כוונת מתני' שקידוש החודש צריך שלשה.

ולרבא הכונה שקידוש החודש דווקא ביום עיבור והיינו יום ה' שממנו נעשה מעובר, צריך ג', אבל ביום הלא"א ליכא קידוש, דכבר קידשוהו שמיים שמיים, וכרא"ל בר צדוק. ולרבא נחמן קידוש דווקא אחר עיבורו, שכן עיבור את החודש שעבר, צריך שלשה, אבל ביום ה' אין מקדשים אותו לומר מקדש מקודש, שא"צ לעשות חיזוק כשבא בזמנו, וכשיטת פליומו.

ולרב אשי כונת מתני' שחישוב העיבור צריך שלשה, שאף אם צריך לעבר את החודש משום ירקות שלא יכמשו, או מתים שיוכלו להקבר, מ"מ צריך לחשב שלא לעבר פחות מארבעה חודשים בשנה ולא יותר מוח' חודשים, דא"כ יהיה תמולד ג' ימים לפני א' בחודש, ומחוי כשיקרא, וכרבי אלעזר דס"ל שקידוש החודש בין בזמנו ביום ל', (דהמולד הוא אחרי כ"ט יום ומחצה ותשצ"ג תלקים), בין שלא בזמנו, א"צ ב"ה, דכתיב "וקדשתם את שנת החמישים", שנים של יובל אתה מקדש ולא חודשים.

עיבור השנה

כל שנה יש בה י"ב חודשים, וחודש היינו הזמן שבין מולד הלבנה למולד שאחריו, אמנם כיון שעונות השנה מתחלפים לפי שנת החמה, שהיא שס"ה ימים, וי"ב חודשי לבנה הם שג"ד ימים בערך (שהרי חצי מהחודשים הם כ"ט יום וכחצי ל' יום), מידי כמה שנים (ב' שנים בדרך כלל) מתמולד שנת הלבנה משנת החמה ל' יום, ואז (וכן מטעמים אחרים וכדלהלן) מעבריים את השנה ע"י הוספת של חודש לאותה שנה. (בזמננו שאין ב"ד סמוכים מעברים את השנה על פי לוח שקבע הלל השני שהיה שנים בארץ ישראל בשנה ימי התלמוד).

ולהלן יבואר כמה דיינים צריך כדי לעבר את השנה (י.), מהו אורכו של חודש העיבור (א"י.), האם אפשר לעבר את השנה בגליל או דווקא ביהודה, והאם אפשר לעבר את השנה בעברא או דווקא ביום (א"י.), ומתי אפשר לעבר את השנה, כמה שנים רצופות אפשר לעבר, ואלו שנים אין מעברים (ב"ב). ומחמת אלו דברים מעבריים או לא מעבריים את השנה (דברים הקשורים לסיום החורף, או כדי שייספיקו להטהר לפני פסח, או כדי שחג הסוכות יחול בתקופת חשו).

כמה דיינים צריך לעיבור השנה- לר"מ עיבור השנה בשלשה. ולרשב"ג מתחילים לדון על העיבור בשלשה, ואם רק אחד אומר לישב לבדוק אם צריך לעבר מפני האביב והתקופה או הפירות וכדלהלן, והאחרים אומרים שודאי א"צ לעבר, בטל במיעוטו ולא ישבו המשה לעיין דבר, ואם שניים אומרים לישב, מוסיפים עליהם עוד שניים, ונושאים ונותנים בדבר, אם שלשה אומרים ש"אצ' לעבר בטלו השניים במיעוטם ועומדים והולכים להם, ואם ג' אומרים שצריך לעבר מוסיפים עליהם עוד שניים להשלמת המנין ומעברים, שאין המנין בפחות משבעה. והני ג' ה' וז', י"א כנגד פסוקי ברכת כהנים, וי"א ג' כנגד שומרי הסף שמצינו בצדיקיהו בגלות נבזוואדן, ה' כנגד חלק מרואי פני המלך כ"ל, וז' כנגד רואי פני המלך (באחשורוש), דמלכותא דארעא כעין מלכותא דרעקא, ועיבור שנה הוא מתכסיס מלכות שמים לישב השנים על מכונם), וכן מבוואר כברייאתא. להשי' בעיבור השנה צריך אמריה, שקידש אדר השני לשם אדר.

י"א. י"א שאין מעברים את השנה אלא במזומנים לה - שזימנם הנשיא, ומעשה בר"ג שזימן ז' ומצא ח', ואמר שמואל הקטן שהוא על בשרות כדי ללמוד הלכה למעשה את מעברים, (ואמר כך כדי שלא יתבייש זה שעלה שלא ברשות), ואמר לו ר"ג שישב, אבל שאין מעברים את השנה אלא במזומנים לה.

זהירות שלא לבייש- רבי חייא יצא לחוץ כשאמר רבי שמי שאכל שום יצא, וכשיצא יצאו כולם, ולמד

דבר זה מר"מ שנתן גט לאשה שטענה שאחד מהיושבים קידשה בביאה, ועמדו כולם ונתנו לה גט, ור"מ למד משמואל הקטן וכו"ל, ושמואל הקטן למד משכניה בן יחיאל שאמר "אנחנו מעלנו באלוקינו ונושב נשים נכריות" א"ע"פ שהוא לא נשא נכרית הכניס עצמו בכלל שלא להלכין פניהם, ושכניה למד מיהושע שאמר לו הקב"ה "חטא ישראל", (ושאל יהושע מי חטא, אמר לו הקב"ה וכי דלטור -רכיל אני, לך והטל גרולת), ואב"א למד ממשנה דכתיב "עד אנה מאנתם אף שלא יצאו אלא מעט.

משמטו נביאים האחרונים הגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש, והיו משתמשים בבת קול, ופעם אחת שהיו מסובים בעלית בית גוריה יצאה קול קול שיש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכניה, אלא שאין דורו ראוי לכך, ונתנו עיניהם בהלל הזקן, וכשמת אמורו הי חסדי הי עניו תלמידו של עזרא. וכן היה ביבנה, ונתנו עיניהם בשמואל הקטן, וכשמת אמורו הי חסדי הי עניו תלמידו של הלל, ואמר בשעת מיתתו שר"ש –רשב"ג הנשיא, ורבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול, ימותו חברי, וחבריהם כר"ע ורבי חנינא בן תרדיון בשאר מיותות, ושאר העם לבניה, ויהיו צרות. ורצו לומר כך גם על ר"ן בן באבא, אלא שטרפה השקע, דאין מספידים על הרוגי מלכות מפני יראת המלך, ומיהרו לקבורו.

אין מעברים את השנה א"כ ירצה הנשיא, ומעשה שהלך ר"ג ליטול רשות משלטון שבסוריא לעסוק בצרכי ציבו, ועיברו את השנה ע"מ שירצה ר"ג.

כמה זמן הוא עיבור השנה – לרבנן ל' יום, ולרשב"ג אם רצו ל' יום ואם רצו חודש כ"ט יום.

על מה מעברים את השנה-

אין מעברים את השנה אלא מפני הדרכים או הגשרים שהתקלקלו בחורף ועדיין לא תיקנום, או תנוריי פסחים שצריכים חמה להתייבש, ומפני גלויות שעקרו ממקומם לעלות לרגל. לפסח ועדיין לא הגיעו, וא"כ יעבורה לא ירגילו לבוא לפסח. אבל לא מפני השלג והציצה מפני שזה לא יענעם מלפני. או מפני גלויות שעדיין לא עקרו ממקומם.

אין מעברים מפני הגדיים, והטלאים שהם עדיין קטנים, דאפשר להקריב לפסח גם קטנים, ומפני הגוזלות הנצרכות לקניי יולדות וזבים וזבות, שכולם משהים קניהם עד שעולים לרגל, שלא פרחו, כיון שהם כשרים אף קטנים, אבל עושים אותם סעד לעיבור השנה, אם יש סיבה אחת נוספת כגון אביב או פירות, וכדלהלן.

י"א: מעברים את השנה על האביב שעדיין לא נתבשלה התבואה, ועל פירות האילן שנתאחר בישולם יותר מעצרת שהוא זמן הבאת בכורים, ואם לא יבאם ברגל יצטרך לטרוח לעלות פעם נוספת, ועל התקופה אם תקופת תמוז נמשכת ולא מתחילה לא תקופת תשרי עד שערב החג, או שנמשכת תקופת טבת עד ט"ז ניסן, והבאת העומר תהיה בתקופת טבת, וצריך ב' סיבות מתוך ג' אלו כדי לעבר, ובזמן שהאביב אחד מהם הכל שמחים, דאין מצטערים שאיסור חדש ממשוך עוד חודש, שהרי התבואה לא נתבשלה. ורשב"ג אמר "על התקופה", והגמ"ל מסתפקת אם כוונתו של שלל התקופה שמחים שלא יצטערו עולי הרגלים מפני השמחים, או על התקופה לבדה מעברים (מפני שזה מן התורה, דכתיב "חג האסיף תקופת השנה). תיקן.

על שלש ארצות מעברים את השנה אם לא הגיע אביב שלהם או שלא נתבשלו הפירות, יהודה עבר הירדן והגליל, וצריך ב' ארצות מתוך שלש שיהיה רוב ארץ ישראל, ואם רק ביהודה לא הגיע יביא עומר מעבר הירדן או מהגליל, ובענין עומר רך ומלא, ואם יהודה היא אחת מהם הכל שמחים, מפני שאין העומר בא למצוה מן המובחר אלא מיהודה.

רשב"ג כתב בהודעה על העיבור 'מוהודעין אנהנא לכוון וכו' וספרתו מילתא באנפאי, ואוספית על שתא דא תלתין יומין'. ור"ג כתב '...ושפרא מילתא באנפאי ובאנפי חבירי ואוספית' וכו' (הוודיע ליושבי הדרום

וליושבי הצפון מתי זמן הביעור של המעשר שני). הגמ"ל רוצה ללמוד מזה מה בין תקפי קדמאי ש"ג דיהה תקפי זווק מרה בתלמידים: לעינוותני בתרא, והגמ"ל דוחה ש"י"ל שר"ג כתב כך לאחר שהעבירוהו מנשיאותו ונעשה עניו.

מקום העיבור – מעברים בב"ד הקבוע ביהודה, ואם עיבור בגליל י"א שמועברת, וי"א שאינה מעוברת דכתיב "לשכנו תדרשו", כל דרישה לא תהיה אלא בשכנו של מקום יושלמים שהיא ביהודה.

זמן העיבור – אין מעברים אלא ביום, ואם עיברו בלילה אינה מעוברת, וכן הדין בקידוש החודש, דכתיב "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו וכו'" משפט לאלוקי יעקב", ור"ה זהו החג שהחודש מתכסה בו ששאר החגים הם באמצע החודש, וכתיב משפט, מה משפט ביום דכתיב "והיה ביום תחילו את בניו, אף קידוש החודש ביום.

י"ב: אין מעברים את השנה בשני רעבון, מפני שכולם רצים לבית הגרנות, מפני שהתבואה נגמרה וצריכים לאכול מן החדש, וכמו שטעניו שהביאו לאלישע לחם שוערים אחורי העומר, ולא לחם חטים, וא"כ היתה השנה שואה להתעבר מפני האביב, שלא נתבשלה רוב התבואה, ולא עיבר אלישע את השנה מפני שהיתה שנת בצורת כמואר בפסוקים.

ממתי אפשר לעבר את השנה – אין ב"ד יושבים לעיין ולומר שמעברים את השנה לפני ר"ה, מפני שישכחו שעיברו, ויבואו לזולל בחמץ, ואף בדיעבד אינו עיבור, אבל מחשבים אם לעבר כבר לפני ר"ה (דשלחו לרבא זוג בא מרקת ותפשו נשר וכו'), אך אין מגלים אלא אחר ר"ה כדי שלא ישכחו, ובשעת הדחק שמוא לא יהיה ב"ד מופלא סמוך לאדר, או שהמלך יכנע, מעברים מיד אחר ר"ה, ומ"מ אין מעברים אלא את אדר.

אין מעברים משנה לחברתה – לעבר שנה מפני צורך השנה הבהא.

אין מעברים ג' שנים רצופות מפני שניסן השלישי יצא באמצע הקיץ, וטען ר"ש שכשהיה ר"ע בבית האסורים והוא היה חכם גדול ובקב בעיבור השנה, והיה עומד ליהרג עירו ג' שנים, ואמרו לו שלא ודי שנתה רצופות אלא כל שנה בזמנה. וכו', שיכולים לחשב לפני ר"ה. פירוש אחר הנדון הוא אם אפשר בדיון אחד לקבוע עיבור של ג' שנים, אפי' אינם רצופים, ות' הגמ"ל הוא שאצל ר"ע ישבו אח"כ ודנו על כל שנה בפני עצמה.

אין מעברים את שנת השמיטה מפני שמאריכים את איסור שבועת הקרקע, ולא את השנה השמינית מפני שכלה הישן ומאריכים את איסור החדש, אלא את השנה השישית להשנה חדש לעבודת הקרקע, ושל בית ר"ג אין הוי מעברת את חובת השמינית, והוי מביאים ירק ותבואה מחו"ל ממה שגדל בשביעית, והתירו עומר של שביעית, ונחלקו אם מביאים ירק מחו"ל לארץ, או שחוששים לגושיהו שבייא גוש מארץ העמים ויטמוז באהל טהרות של ארץ ישראל.

י"ג: עיבור מפני הטומאה-

לת"ק אין מעברים לכתחילה, ואם עיבורה מעוברת.

לרבי יהודה אם עיבורה מפני הטומאה שמשערים שהנשיא ימות ערב הפסח או שני ימים קודם, אם שרובם טמאים בסוף אדר ואין אפר פרה אדומה, אינה מעוברת, דטומאה הותרה בציצור ושלא לצורך עיבורה, וחזקיהו עיבר מפני הטומאה, דבימי אחז אביי לא חששו לתורה ונטמאו מעו"ז, וחזקיהו היה מחזירם למוטב, ורעו שלא פסיקו להטהר עד פסח, דכתיב "כי מבירת העם וכו' לא הטהרו", וביקש רחמים על עצמו דכתיב "כי התפלל חזקיהו עליהם לאמד ז' הטוב יכפר בעד". ואין לומר שרבי יהודה סובר שעיברו מפני הטומאה, שהרי רבי יהודה סובר שטומאה הותרה בציבור, דאי חזויה והיינו שבקושי הותרה, כל כמה שאפשר להדורי לעשותו בטהרה מחדרין, והוי מעברים את השנה. (ר"ש סובר שהציץ מרצה אף אם אינו על מצחו של כהן גדול בשעת הטומאה, ומוכיח ממה שביבוי"כ אינו על מצחו שכונסנו לפני ולפנים שאינו לובש בגדי זהב, ומרצה אם אירעה טומאה בקדשים, ולרבי יהודה אין

הציץ מרצה טמאים על מצחו, ואין להוכיח מיוה"כ, דטומאה הותרה בקרבן ציצור).

לר"ש מעברים לכתחילה מפני הטומאה, וחזקיהו ביקש רחמים מפני שעיבר ניסן בניסן, ובאמת ידע שא"א לעבר את ניסן, דכתיב "החודש הזה לכם" זה ניסן ואין אחר ניסן, שאם קבעו חודש לניסן א"א לעשותו אדר וחודש אחר יהיה ניסן, אלא לא ידע שאין מעברים ביום ל' של אדר, הואיל וראוי לקובעו ניסן אם אדר היה חסר, וסבר שלא אומרים הוא"ל, ולבסוף הוזה שאין מעברים, וביקש רחמים על עצמו.

ר"ש בן יהודה אומר בשם ר"ש, שביקש רחמים מפני שהשיא את ישראל לעשות פסח שני, שהיו ישראל מחצה טהורים ומחצה טמאים (לאו דזווקא אלא רובם טמאים), ויחד עם הנשים היו רובם טהורים, ובתחילה סבר שחובה על הנשים להקריב בראשון, וממילא הטמאים הם מיעוט ונדחים לפסח שני, ולבסוף סבר שנשים בראשון רשות, וממילא הטמאים הם רוב ואינם נדחים לפסח שני. והגמרא לא העמידה שחצי מהגברים היו טמאים ועם הנשים היו הובם טהורים, או שרוב הגברים היו טמאים ועם הנשים היו מחצה טהורים ומחצה טמאים, מושם שבוה יש מ"ד (פסחים ע"ט), שעשו כ"ד, דאיאת הנתם שמנחה טהורים מחצה טמאים, לרב הללו עושים לעצמם והללו עושים לעצמם, ולרב כהנא לל"ק הטמאים עושים את השני, ולל"ב הטמאים אינם עושים לא את הראשון ולא את השני.

אם עיברו את השנה ביום ל' לחודש אדר, לעולא אין מקדשים את החודש לומר מקדש הוא לאדר שני, אלא שותקים כיון שראוי לקובעו ניסן, ובחודש אדר מקדשים את ניסן. ואם קידשו לרבא בטל העיבור, ולרב נחמן כל העיבור והקידוש, וטען רבא שא"כ יזלזלו בביסור חמץ שן יאמינו לשלוחי ב"ד, שהרי שואלים ודורשים בהלכות הפסח קודם הפסח ל' יום, (ולרשב"ג שתי שבתות), וענה רב נחמן שיודעים שהשנה תלויה בחשבון שאנו קובעים המועדות לפי חודשי הלבנה, והקצין והחורף הם לפי תקופת החמה, וכשרבים ימי שנות החמה על שנות הלבנה יותר מדאי מתאחר האביב אחר הפסח, ויתלו שלא חישוב עד עתה.

י"ד: עיבור מפני התקופה-

שיטת שמואל שאין מעברים את השנה א"כ היתה התקופה של תמוז חסירה מהשלמת צ"א ימים שלה רובו של חודש תשרי, דכתיב "חג האסיף תקופת השנה", ואסיף היינו חולו של מועד שאפשר לאסוף בו דבר האבד, וצריך להשמר שזה יהיה בתקופת החדשה, ולרבי יהודה היינו ט"ז יום שתקופת תשרי נופלת בי"ז, מפני שצריך שכל החג יהיה בתקופה החדשה, ולרבי יוסי כ"א יום שתקופת תשרי נופלת בכ"ב, אבל אם נופלת בכ"א אין מעברים, דמספיק מקצת החג בתקופה החדשה, ואם חסר יום אחד אין מעברים את אלול, כיון שמסדרים מעיקרא שתקופת תשרי לא יהיה בימים אד"ו, שלא יהיו ב' ימי שביתה יצופים, וכדי ששבעי על ערב לא יצא בשבת, וממילא א"א לעבר את אלול א"כ יצא תחילת תשרי ביום ב', ומשום שרוב השנים זה לא כך לא פרטינן לה, ואין מעברים ב' חודשים לדחות ב' ימים, דאפי' יוצא ח' חודשים מעוברים, ואין עושים כך אלא אחרי שנה ועוברת.

הגמ"ל אומרת שלשמואל נמצא דקסברי יום תקופה מתחיל שהיום שהתקופה נופלת בו הוא היום הראשון לתקופה החדשה, דאי' יום תקופה גומר אין כאן לא כל החג לרבי יהודה ולא מקצת החג לרבי יוסי בתקופה החדשה.

והגמ"ל שואלת שמצינו להדיא שלרבי יהודה יום תקופה גומר, ולרבי יוסי יום תקופה מתחיל.

ועוד דאיאת בברייתא שלרבי יהודה צריך שתהא התקופה חסירה כ' יום, דיום תקופה גומר, ואם תיפול התקופה בכ"א ליכא מקצת חג בתקופה החדשה, ולרבי יוסי אם התקופה של טבת מתאחרת ט"ז יום, כחודש שניסן מעברים, דנמצא שתקופת תשרי תתחיל בכ"ב תשרי, ויום מקצת חג בתקופה חדשה, אבל אם חל בכ"א לא, דיום תקופה מתחיל, (ונחלק על רבי יהודה אם יום תקופה מתחיל או גומר), וט"ז יום לפני החג אין מעברים (ות"ה י"ז או י"ח עד כ'), ותנא ט"ז אגב (פסח). ולר"ש אף על ט"ז יום לפני החג מעברים, ונחלק על לת"ק אם יום תקופה מתחיל או גומר. ולאחרים אפי' כשתקופת ניסן חסירה מיעוט של חודש מעברים, והיינו

שׂאם חסר י"ד יום מעברים את חודש אדר וזוחים אדום הפסח ביום אחד, (ויעשו בקיץ עוד חודש חסר כדי שר"ה לא יצא בדי"ו), אבל אם חסר יותר מ"ד יום מעברים את השנה, דסברי שצריך שאביב של תקופה יהיה בחודש ניסן, דכתיב "שמונו את חודש האביב", ואין ניסן קרוי אביב אלא בגלל שישול התבואה שמכבת בו, ובכינו התבואה והקיץ והחורף הם לפי שנות החמה, וצריך שניסן של תמה יהיה בימי חידוש הלבנה דכתיב "חודש", וימי חידוש הלבנה הם י"ד. ולרבינא אחרים למדו שיו"ט ראשון צריך להיות בתקופה החדשה, דהא דכתיב "חג האסיף" אינו חול המועד אלא היינו תת הבא בזמן אסיפת הפירות, ויום תקופה גומר, ולכן אף אם התקופה בט"ו מעברים.

הגמרא חוזרת לבאר דינים נוספים ממתני' (ב) שצריך עבורם בית דין של שלשה.

י"ג: **סמיכת זקנים** ער ראש פרי העלם דבר של ציבור - זקני העדה המיוחדים שבעדה הם הסומכים, דכתיב "וסמכו זקני העדה". לר"ש שלשה סומכים, דכתיב "זקני" וכיון שאין בי"ד שקול מוסיפים עליהם עוד אחד. ולרבי יהודה חמשה סומכים, דדריש גם את "וסמכו", (ולר"ש) איצטריך לגופיה דלא תימא ד'עלי' הכונה בסמוך, ור"י לומד זאת גזירה שוה ראש ראש מעולה, ור"ש לא דורש גזירה שוה זו).

סמיכת חכמים

אין דנים דיני קנסות ודברים נוספים אלא בבית דין של דיינים שנסמכו איש מפי איש עד משה רבינו. והלכן יבואר שסמיכה צריכה בי"ד של שלשה, וכיצד היו סומכים, ושאלן סומכים בחו"ל, ועוד מדיני סמיכה.

בברייתא מבואר שסמיכת חכמים צריכה **שלשה**. הגמרא לא מצאה לפותא דאין זה, ואין ללמוד מדכתיב "ויסמון את ידיו עליו", דא"כ יסמין אחד, ואי נימא שמשנה שקול כשבעים ואחד, א"כ יצטרכו שבעים ואחד. וממעשה דרבי יהודה בן בבא דלהלן ליכא להוכיח שמספיק אחד, ד"ל שהיו איתו עוד ולא מנאום משום כבודו.

דרך הסמיכה- אין סומכים ביד ממש, אלא קורין לו רבי, ונותנים לו רשות לדון דיני קנסות, דכתיב בהו "אלוהים" דמשמע מומחין והיינו סומכים, ובשאר דיני ממונות לא בעין סומכים משום נעילת דלת, והיכא דליכא נעילת דלת כמו בשומרים וגזילות בעינן סומכים, ומ"מ דנים אותם בבבל דשליחותיהו קעבדינן, אבל בקסא לא משום דלא שכיחא, ואין בה חסרון כ"ס.

י"ד, **לולא רבי יהודה בן בבא** היו בטלים דיני קנסות מישראל בגלל ביטול הסמיכה. שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה להרוג את הסומך והנסמך, ולהחרב את ביתו שסמך בו או בתחומה, והלך רבי יהודה בן בבא וישב בב' הרים ועיירתו גדולתו כדי שלא יחריבו את העיר, וסמך שם את ר"מ (שכרב נסמך ע"י ר"ע אלא שלא קיבלוהו מפני שהיה בחור), ואת ר"י ור"ש ורבי יוסי ור"א בן שמוע, ור"א אף את רבי נחמיה, וכשהכירום האוביבים אמר להם לברוח, ונעצו בו ג' מאות חניתות ברזל ועשאוהו ככברה.

סנהדרין דנה דיני קנסות אף בחו"ל.

סמיכה בחו"ל- אין סומכין בחו"ל, אפילו אם הנסמך עצמו בארץ, וגם אם הסומך בארץ והנסמך בחו"ל אין סומכין, דבעינן שהנסמך יהיה אצל הסומך, (ולכן לא סמכו את רב שמן בר אבא, וכן את רבי יונתן בן עכמאי, או את רבי שמעון בן זירוד).

אין נסמכים **מצאצאי עלי**, אפי' חכמים הבאים לכלל זקנה ע"י תורה וגמיה", דכתיב "לא יהיה זקן בביתך כל הימים", ואין הכונה לזקנה ממש, דכבר כתיב "כל מרבית ביתך ימותו אנשים" - בגיל י"ח.

אם כדאי להסמך - רבי זירא הטמין עצמו מלהסמך, משום ד"לעולם הוי קבל וקיים" שהרבנות מקברת את בעליה, ולבסוף המציא עצמו לסמיכה משום שאין אדם עולה לגדולה א"כ מוהלין לו ועונותיו. ובשעת סמיכתו שרו

לו- לא כחל לעינים ולא שרק ולא פירוסה לשיער ויעלתן, וזה שיר ששרים לכלה שהיא מעלת חן בלי להתקטט.

כשסמכו את רבי אמי ורבי אסי שרו להם שיסמכו אנשים כמוהם, ולא כאלו שאינם נותנים טעם הגון לדבריהם, או שמהפכים טעמי התורה, ור"א שלא כאלו שמונעים מלומרו טעמי תורה או טורמיסין.

כשרבי אבהו היה בא מהמתיבתא לבית הקיסר, היו יוצאות ושרות לו- רבא -נשיא דעמיה, מדברנא -מנהיג דאומותיה, בוצינא דנהורא –גדול בני ביופי, בריך מתין לשלום.

כמה דיינים צריך לעריפת עגלה

דיני עגלה ערופה נתבארו בארוכה במסכת סוטה פרק עגלה ערופה (מ"ד - מ"ה:). והלכן יבואר כמה דיינים צריך כדי למדוד את המרחק מההרגו לעיר הקרובה אל החלל, כדי לדעת איזו עיר צריכה להביא עגלה ערופה.

לר"ש עריפת עגלה בשלשה, ולרבי יהודה בחמשה, ולרבי אליעזר בן יעקב (י"ד:) בעינן גם מלך ושופט ואת כל הסנהדרין.

רבי יהודה לייף מ"זקניך" שנים, ומו' ד"ושופטיך" עוד שנים, וכיון שאין בי"ד שקול מוסיפים עליהם עוד אחד, ור"ש ו' לא דריש.

מ"שופטיך" לומדים דבעינן המיוחדים שבשופטיך -מזקני סנהדרי גדולה, ולא לומדים דין זה מגזירה שוה זקני זקני מסמיכה, דא"כ נלמד משם גם את מספר הדיינים.

ומ"ויצאו" לא לומדים שצריך עוד שניים, אלא לומדים שיצאו הם ולא שלוחם, ומ"ומדדו" לא לומדים שצריך עוד שנים, אלא שאפילו אם ברור שזה קרוב לעיר, צריכים לעסוק במדידה.

י"ד: לרבי אליעזר בן יעקב "זקניך" זה סנהדרין, ו"שופטיך" זה מלך וכהן גדול. והגמ' מוכיחה שלדבריו צריך את כל הסנהדרין, מהא דתניא שאם זקן ממרא מצא את הסנהדרין חוץ ללשכת הגזית שהייתה בהר הבית, בבית פגי' מוקם לפנים מחומת העיר ודינה כירושלים, והמרה לעליה אינה המראה לידון בחנק, דכתיב "זקמת ועלית אל **המקום**", ובהכרח איירי שיצאו כולם, דאל"כ אינה המראה מטעם דשמא אלו שבפנים סוברים כמותו, ולדבר הרשות אינם רשאים לצאת, דכתיב "שררך אגן הסהר אל יחסר המזג" שאסור לצאת אם עי"ז יחסר משיעור סנהדרי קטנה, ובהכרח איירי שיצאו לדבר מצוה והיינו למדידת עגלה, ומבואר שכולם צריכים לצאת. ואביי דוחה ש"ל שיצאו להוסיף על העיר ועל העזרות וצריך לקדש את התוספת בשתי תודות ובשיר, והגמ' מביאה ברייתא שמבואר שם שאיירי אף ביצאו כולם למדידת עגלה.

איזה שומא צריכה שלשה

מלבד מה שמצינו שצריך שלשה דיינים לדברים מסוימים, יש דברים שאף שאינם צריכים בית דין, מ"מ שומתם צריכה שלשה, כדי לדעת כמה עליו לתת תמורתם, והם פדיון נטע רבעי ומעשר שני שאין דמי ידועים, ופדיון הקדש, וערכין המיטלטלין, וכדלהלן.

נטע רבעי, ומעשר שני שאין דמיו ידועים (כגון פירות שהרקיבו או יין שהחמיץ או מעות שהחלידו), פודים אותם בשלשה, ואותם שלשה צריכים שהיו לקוחות – סוחרים הבקאים בשומא. ואפילו נכרי אחד מהם, ואפילו הבעלים אחד מהם. ורבי ירמיה מסתפק מה הדין אם אותם ג' מטילים לתוך כ"ס אחד, ומהא דאיתא בברייתא שאיש ושתי נשיו מהנין, אין ראייה, דדילמא איירי באינם שותפים.

הקדשות- לתנא דמתני' פדיון הקדש צריך שלשה, (וצ"ע מה המקור, דאי משום דכתיב ג' פעמים כהן בפדיון בהמה, וה"ה לשאר הקדשות, א"כ לקרקעות איספיק ארבעה, ולא יצטרכו תשעה וכהן, אלא בהכרח שכיון שפרשת פדיון קרקעות אינה אחרונה, ועד שם כתוב "פעמים כהן, תלמדו תחתונה מעליונה. ו"לכהן תהיה אחוזתו" אינו מן המנין, כיון שזה לא נכתב לגבי השומא). ולרבי אליעזר בן יעקב אפי' צינורא (–מוזג

קטן שטוים בו זהו. של הקדש צריך עשרה כדי לפדותה, וכדאמר שמואל עשרה כהנים כתובים בפרשה.

ט"ו ערכין המיטלטלין בשלשה-

לרב היינו כגון האומר **ערך כלי זה עלי**, שדינו שנותן להקדש דמיו, דאף שאין ערכין בכלים, אלא באדם כפי הקצוב בפרשה לפי שויו, מ"מ אדם יודע שאין ערך לכלי וכוונתו להתחייב את דמי הכלי, ולפירוש זה יש לשנות ערכין של מטלטלין.

לאבימי היינו **במתפים מטלטלין לערכין**, שאמרו ערכי עלי, ואמרו שהמטלטלין היו תשלום ערכו לפי שויו, שאם בא לפדותם צריך שלשה, ולדבריו יש לשנות מטלטלין של ערכין.

ולרבי אבהו איירי באומר **ערכי עלי**, שאם בא הכהן למשכנו כיון שאינו פורע, אם מצא לו מטלטלין צריך שלשה שמיאם, (וקרקעות בעשרה), שכמו שלהוציא מהקדש צריך שלשה שמא טעו, ה"ה להכניס להקדש צריך שלשה שמא טעו.

לרבי יהודה צריך שאחד מהם יהיה **כהן**, ולרבנן א"צ, וצ"ע לרבנן למה התורה כתבה כהן.

הקרקעות - צריכים לשומם בתשעה וכהן. שמואל מבאר שהמקור מהא דכתיב בפרשה י' פעמים כהן, חד לגופיה, והשאר אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. ורב הונא בריה דרבי נתן שואל שא"כ יספיקו חמשה כהנים וחמשה ישראלים, דהשני הוא מיעוט אחר מיעוט, והשלישי בא לומר שצריך כהן דווקא, וכן בכלם.

אדם צריך לשומו בתשעה וכהן, ואף שא"א להקדיש אדם, מיירי באמר דמי עלי, דשמין אותו כעבד הנמכר בשוק, ועבד הושק לקרקעות דכתיב "והתחלתם אותם". ושער אדם העומד ליגזו' שכבר שילח פרע ורואי להסתפה, והקדישו ובא לפדותו בשווייו, שהרי עושים ממנו נפה ויקלקלי וחבק, דינו תלוי במחלוקת לגבי מקדיש עבדו, שלת"ק שאין מועלין בו דינו כקרקע שאין מעילה בקרקעות, ולרשב"ג שמועלין בו אין דינו כקרקע. ואמנם המחלוקת שמצינו בתובע י' גפנים טעונות, והנתבע מודה בחמש, שלר"מ חייב שבועת מודה במחצת, ולחכמים דינם בקרקע, ואיירי בענבים העומדים ליבצר ונתלקו אם דינם כבצורות או כקרקע, אין הכרח דפליגי במחלוקת הנ"ל, ד"ל דלא אמרו ר"מ אלא בענבים דכחשי, אבל שער משבית.

מה צריך בית דין של עשרים ושלשה

לאחר שנתבאר אלו דברים צריכים שלשה, הנמרא עוברת לבאר דיני בית דין של עשרים ושלשה שהם דנים דיני נפשות ודברים נוספים, וכדלהלן.

רובע ונרבע בעשרים ושלשה- שור שרובע קיבה ליפיון מדכתיב "והרגת את האשה ואת בהמה", ורובע זכר מדכתיב "כל שכוב עם בהמה מות יומת", דאם אינו ענין לשוכב תנחו ענין לנשכב -למציאא בהמה עליו, ואפקייה רחמנא בלשון שוכב לומר שנשכב כשוכב שהוא ובהמה בעשרים ושלשה.

ט"ו: שור הנסקל בעשרים ושלשה, דכתיב "השור יסקל וגם בעליו יומת", כמיתת הבעלים כך מיתת השור. ואין לומר שכוננת הפסוק היתה לחייב את הבעלים מיתה, דכתיב "מות יומת המכה רוצח הוא" על רציחתו אתה הורגו ואין אתה הורגו על רציחת שורו. (ואין להוכיח שאינו נהרג מדכתיב "אם כופר יושת עליו", ואם הוא חייב מיתה הא כתיב "לא תקחו כופר לנפש רוצח", ד"ל שברוצח ממש לא מועיל כופר, אבל כששורו הרג מועיל כופר, ואם לא נתן כופר חייב תק. ואין לומר שמדכתיב "יומת" שזה מיותר לומדים שדין הבעלים שונה מדין השור, ואין לדחות דאי לא כתיב יומת הייתן דן אותו בסקילה ולא בסייף, דלא יתכן שיומת נדון בסייף וכששורו הרג נדון בסקילה, אך יש לדחות ש"יומת" לא מיותר, דנ"מ להקל דינו מסייף לחנק, למ"ד שחנק קל מסייף).

שור שעלה לחר סיני בעוד שהשכינה שם, דכתיב "אם בהמה אם איש לא יחיה", נדון בעשרים ושלוש, דכתיב "אם בהמה אם איש לא יחיה" מקיש בהמה לאדם וכבר הוקבעו סנהדראות מיתרו ואילך.

ארי זאב דב נמר ברדלס ונחש מיתתם בעשרים ושלושה, ולרבי אליעזר כל הקודם להורגם זכה, ולר"ע רק נחש כל הקודם להורגו זכה דנחש מועד לעולם. ונחלקו ריש לקיש ורבי יוחנן בדעת רבי אליעזר, לריש לקיש אין להורגם א"א כ"ה הרגו, דיש להם תרבות דאפשר ללמדם שלא זיקו, וממילא יש להם בעלים, אבל אם המיתו הוכיח סופם על תחילתם שאינם ר"ח תרבות ואי' לזנום, הם דתנא זכה אין הכונה שזכה בעורם, שהרי כיון שהמיתו שויגנהו רבנן כגמר דין שהם איסורי הנאה, אלא זכה היינו לשמים שעשה צדקה, וכן איתא בברייתא. ולרבי יוחנן אע"פ שלא הרגו יש להורגם, דאין להם תרבות ואין להם בעלים והווי כהפקד לפי שלא היה לו לגדלם, וכל הקודם להורגם זכה בעורם. לרש"י ברדלס היינו חיה שנקראת פטיוו"ש.

מה צריך בית דין של שבעים ואחד

לאחר שנתבאר עד כה אלו בדרים צריכים בית דין של שלשה או של עשרים ושלושה, הגמרא עוברת לבאר דיני בית דין של שבעים ואחד, שהם דנים דיני נפשות חמורים יותר, או דינים השייכים לכלל הציבור, וכדלהלן.

מתי דנים שבת בבית דין של שבעים ואחד-

איתא במתני' ששבת אין דנים אותו אלא ע"פ בי"ד של שבעים ואחד.

ולא מדובר בשבת שחילל את ה**שבת**, שהרי לא מצינו חילוק בין יחידים למרובים אלא לענין עבודת כוכבים שעיר הנידחת צריכה סנהדרי גדולה, ויחיד נדון בכ"ג.

ובשבת שהודח **לעבודת כוכבים** נמי לא מיירי, דאין עושים עיר הנידחת אלא ביותר ממאה דנפקא מתורת עיר והווי להו ציבור, וכל אחד נדון בסקילה, דבציבור לא כתיב סיף, ועד רובו של שבת לרבי יונתן, ולרבי יאשיה מעשר ועד מאה, אבל שבת שלם לא. ורבינא סובר שאע"פ שהורגים כל אחד כדין יחיד, מ"מ הא כתיב "והוצאת את האיש וכו' " -איש ואשה אתה מוציא לשערך, ואין אתה מוציא שבת שלם (או עיר שלימה) לשערך.

ט"ז. לרב מתנה מיירי **בנשיא שבת שחטא** באחת ממימות בי"ד, דבעינן בי"ד של ע"א, דכתיב "כל הדבר הגדול יביאו אליך" דבריו של גדול.

עולא רוצה לומר דמיירי בבאים לדון על עסקי **נחלות**, דילפינן שצריך ע"א כמו בחלוקה הארץ הראשונה, והגמרא דוחה שא"כ יצטרכו גם קלפי ואורים ותומים כמו בחלוקת הארץ.

נביא שקר דנים אותו בבי"ד של ע"א, דילפינן גזירה שוה "דבר דבר" מהמראתו של זקן ממרא, ואמנם אין חוזרים ולומדים שהריגתו של זקן ממרא בבי"ד של ע"א, ד"הזדה הזדה" לא גמיר.

כהן גדול- לתנא דמתני' דנים אותו בבי"ד של ע"א, וכדיליף בברייתא מדכתיב "כל הדבר הגדול יביאו אליך" -דבריו של גדול בעל שררה כנשיא וכהן גדול, ומשה במקום ע"א קאי. ואין הכוונה לדבר קשה, דהא כתיב "את הדבר הקשה יביאו אל משה", ובאמת הכונה ב"דבר גדול" גם לדבר קשה, ומ"מ מדשני קרא בלשנונו בין קשה לגדול ילפינן גם דבריו של גדול. ואית תנא דס"ל ששני הפסוקים מדברים בדבר קשה, וחד לצוואה וחד לעשיה.

ממונש של כהן גדול אי' בי"ד של ע"א. ורבי אלעזר מסתפק אם שורו שהמית צריך ע"א כמיתת בעליו, או דדי בכ"ג כמיתת בעלים דעלמא.

יציאה למלחמת הרשות צריכה בי"ד של ע"א, וכדמצינו בדוד המלך (שהיה כנור תלוי למעלה ממיתתו, והיה הנקב שלו לצד צפון, ובחצות היתה רוח צפונית מנשבת בו והיה מיד עומד, דכתיב "עורה כבודי עורה הנבל וכינור

אעירא שחר", שאני מעורר את השחר, ולא כשאר מלכים שהשחר מעוררם, והיה עוסק בתורה דכתיב 'חצות לילה אקום להודות לך', ובעלות השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו ואמרו לו שישראל צריכים פרנסה, ואמרו להם צאו והתפרנסו זה מזה, אמרו לו אין הקומץ משיבע את הארי, ואין הבור מתמלא מחוליותיו (שאם עוקר חוליה מקרקע הבור וחוזר ומשליכה לתוכו אינו מתמלא מך), אמרו להם פשטו ידיכם בגדוד), והיו יועצים באחיתופל ומנלכים בסנהדרין (אם ושאולים באורים ותומים, דכתיב "ואחרי אחיתופל בניוהו בן יהוידע ואביתר ושר צבא למלך יואב", אחיתופל זה יועץ, ובניהו בן יהוידע זה סנהדרין שהיה מופלא שבבי"ד, ואביתר אלו אורים ותומים, ואח"כ שר צבא למלך יואב.

ט"ז: תוספת על העיר או העזרות צריכה בי"ד של ע"א, דכתיב "ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן וכו' וכן תעשו" - לדורות, ומשה שקול כע"א. ומ"מ לענין הכלים אע"ג דכתיב בהו "וכן תעשו", אף שאצל משה משיחתם קידשתם, לדורות עבודתם מקדשתם, דכתיב "וימשחם ויקדש אותם" אותם במשיחה ולא לדורות במשיחה, אלא בעבודה דכתיב "אשר ישירונו בם בקודש", ומ"מ אי לאו "אותם" הוא אמינא שלדורות צריך גם משיחה וגם עבודה, קמ"ל שדי בעבודה.

עשית סנהדראות לשבטים צריכה בי"ד של ע"א, וכדמצינו שמשה, שהיה שקול כע"א, העמיד את הסנהדראות בעת יתרו. ומעמידים שופטים ושוטרים (- חובטים במקלות על פי השופטים אם מי שאינו שומע) בכל עיר, ובכל שבת, דכתיב "שופטים ושוטרים תתן לך בכל עירך וכו' לשבטך", ורבי יהודה אומר שאחד ממנוה על כולם (-סנהדרין גדולה), ורשב"ג אומר שמצוה בכל שבת לדון בשבת ולא ילכו לבי"ד של שבת אחר, דכתיב "לשבטך ושפטו".

דיני עיר הנידחת-

עשית עיר הנידחת היא בבי"ד של ע"א, דכתיב "והוצאת את האיש ההוא וגו' אל שעריך" איש ואשה אתה מוציא לשערך, אבל לא עיר שלימה.

אין עושין עיר הנידחת בספר, דכתיב "מקרבך", ור"ש דרביש טעמא דקרא פירש הטעם שמא ישמעו נכרים ויחריבו את ארץ ישראל.

אין עושין ג' ערים מנודחות, דכתיב "אחת", אבל שבת עושים דכתיב "עריך". רב סבר לפעמים שדין זה הוא דווקא בבי"ד אחד, ולפעמים סבר רב שגם בב' בתי דינים לא, משום קרחה. לר"ל יכולים לעשות בב' או ג' מקומות, ולריו"ח גם לא בב' או ג' מקומות, משום קרחה, וכן איתא בברייתא, שאפשר לעשות עיר הנידחת אחת ביהודה ואחת בגליל אבל לא שתיים בגליל ושתיים במיחודה.

י"ג. ישעור סנהדרי גדולה- לרבי יהודה סנהדרי גדולה היא של שבעים דיינים, דכתיב "אספה לי שבעים איש", ולרבנן שבעים ואחד, דמשה היה על גביהן, דכתיב "ונשאו **אתך** במשא העם", ולא איצטרך לומר דבעינן איתך בדומה לך מיחסיים ומנוקים ממום (כדדריש ר"י), דכתיב "והקל מעליך ונשאו איתך", ויליף סנהדרי גדולה מקטנה. (ואין ללמוד מ"והתייצבו שם **עמך**" שיעמדו מחוץ להל, דטעמא משום שכניה, ל"א משום שכניה שתשרה עליהם הוצרכו ממשיה יהיה עמום, כדכתיב "ואצלתי מן הרוח אשר עליך וכו' ").

אלדד ומידד

כתיב (בהעלתך) "וירד ד' בענן וידבר אליי, ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש הזקנים, ויהי כנוח עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו, וישאיו שני אנשים במתח, שם אחד אלדד ושם השני מידד, ותנח עליהם הרוח, והמה בכתובים, ולא יצאו האהלה, ויתנבאו במתח. וכו'. ויען יהושע בן נון משרת משה מבחרו ויאמר אדוני משה כלאם, ויאמר לו משה המקנא אתה לי, ומי יתן כל עם ד' נביאים, כי יתן ד' את רוחו עליהם". ולהלן יבוארו פסוקים אלו.

וישאו אנשים **במתנה**- י"מ שנשאו בקלפי, שאמרו הקב"ה למושה "אספה לי שבעים איש" ואמרו משה שאם יבחר חמשה מכל שבת יהיה חסר עשרה, ואם יבחר ששה מכל שבת יהיו שנים מיותרים, ואם יבחר משני שבטים רק חמשה יהיה קנאה בין השבטים, ולכן בחרו' מכל שבת ורשם על ע' פתקים וקן ועל שניים חלק, ויצא לשניים חלק, ואלדד ומידד לא הלכו ליטול מפני שנתיראו שיצא להם חלק, ומי שיצא לו חלק אמרו לו משה המוקם לא חפץ בך אני מה אעשה לך. (וכן עשה מה היה בבכורים, שהיו כ"ב אלף לווים, ורע"ג בכורים לא היה כנגדם בן לוי, והיו צריכים לתת ה' סלעים בפדיונם, ולכן כתב כ"ב אלף פתקים של בן לוי ורע"ג של ה' סלעים, ומי שיצא לו ה' סלעים אמרו לו משה טול פדיונך וצא).

לר"ש אלדד ומידד **נשאו במתנה**, שאמרו שאינם ראויים לאותה גדולה, ואמרו הקב"ה שכיון שמיעט עצמם הוא יוסיף להם גדולה, שכל שבעים הנביאים נתנבאו ופסקו והם לא פסקו, והמקור שכולם פסקו אינו מדכתיב "ולא יספו" דאין לומר שהכוונה שלא המשיכו, שהרי "קול גדול ולא יסף" היינו שלא פסק, אלא המקור הוא מדכתיב בהו "מתנבאים" ובשאר הנביאים כתיב "ויתנבאו".

מה נתנבאו- י"א שנתנבאו משה מת ויהושע יכניס את ישראל לארץ, ועל זה אמר "אדוני משה כלאם", ולפי זה מה שמשה אמר "מי יתן את כל עם ד' נביאים", זה בגלל שלא אמרו לו מה הם נתנבאו. וי"א שנתנבאו שיעלה השליו, וי"א שנתנבאו על עסקי גוג ומגוג, ולפי זה הא דאמרו "אדוני משה כלאם" הטעם הוא שאינו דרך ארץ שירונו בפני רבם. וי"כלאם" היינו שיטיל עליהם צרכי ציבור והם כלים מזאליהם.

דיני סנהדרין

לאחר שנתבאר בפרק זה איזה בית דין צריך לכל דבר ודבר, מנבאת הגמרא כמה מניני סנהדרין, כגון: מי ראוי להיות דין, על פי איזה רוב מוכריעים את הדין, ובאיזה עיר עושים סנהדרין קטנה על עשרים ושלושה דיינים.

הטיה לרעה על פי שניים- בבי"ד של כ"ג לא שייך הטיה לרעה על פי שניים, אלא בבי"ד של ע' אליבא דרבי יהודה, או במוסיפין כאשר אחד אומר איני יודע, דכנאן דליאת דמי, ובכנאי גוונא עושין בי"ד שקול לכתחילה, ומי שאמרו איני יודע כנאן דליאת דמי, ואם אמר דבר אין שומעים לו.

סנהדרין שכולם לחובה פוטרם אותו, דבעינן הלנת דין כדי למצוא לו זכות, ואלו לא ימצאו לו זכות.

אין מושיבים בסנהדרין אלא בעלי קומה, חכמה, מוראה שתהא אימתם מוטלת על הבריות, זקנה, וכשפים להמית מכשפים את הבריותים וכשפים להמית מבי"ד, לגלות את המכשפים ומדייתים וכשפים להמית, וצריך שידע לטהר שרץ מהתורה, (ומה נחש שממית אדם ובהמה ומרבה טומאה של נבילות בעולם, טהור כשהוא מת, שהרי אינו משמונה שרצים, כ"ש שרץ שאינו ממית ואינו מרבה טומאה בעולם שיהיה טהור. וזה אינו נכון, שהרי קוץ בעלמא אינו מטמא אף שממית ומרבה טומאה).

י"ז: צריך שכמה מהסנהדרין **ידעו ע' לשון** כדי שלא יצטרכו לשמוע ממתורגמן אם העידים לועזים, דהוי עד מפי עד. לרב צריך שניים יהודיעים לדבר ואחד שיוודע לשמוע, וס"ל שזו חכמה ואם יש שלש אין למעלה הימנה. וי"א שצריך ג' לדבר ונקראת חכמה וכשרה, ואם יש ארבע אין למעלה הימנה.

כנויי תנאים ואמוראים-

למודים לפני חכמים- לוי שלמד מרבי.

דנים לפני חכמים- שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא ותנן המצרי ותנניה בן חכניא, וי"א אף שמעון התימני, והסתתם לא הגיעו לזקנה, והיו יושבים בקרקע ומשיבים תשובות לזקנים.

רבותינו שבבל- רב ושמואל. רב רבתינו שבא"י- רבי אבא.

דייני גולה- קרנא. דייני א"ר- רבי אמי ורבי אסי. דייני פומבדיתא- רב פפא בר שמואל. דייני דנהרדעא- רב אדא בר מניומי.

סבי דסורא- רב הונא ורב חסדא. סבי דפומבדיתא- רב יהודה ורב עינא. חריפי דפומבדיתא- עיפא ואבימי בני רחבה.

אמוראי דפומבדיתא- רבה ורב יוסף. אמוראי דנהרדעא- רב חמא.

נהרבלאי מתנו- רמי בר ברבי.

אמרי בי רב- רב הונא, והגמרא שואלת מהא דאמר רב הונא אמרי בי רב, אלא רב המנונא. אמרי במערבא- רבי ירמיה. שלחו מתם- רבי אלעזר, מחכו עליה במערבא- רבי יוסי בר חנינא.

כמה יהא בעיר ותהא ראויה לסנהדרין-

"**י**א **מאה ועשרים**, כ"ג כנגד סנהדרי קטנה, ועוד ג' שורות של כ"ג שאם הוצרכו לסמוך ולהוסיף על הדיינים מוסיפים מהם, ועוד י' בטלנים ממלאכה של בית הכנסת להיות מזומנים שם שחרית וערבית, שאם הקב"ה לא מוצא עשרה מיד הוא כועס, וב' סופרים לכתוב דברי המזכים והמחייבים, וב' חזנים שמשבי ביד"ד להלקות את החייב ולזמן לדון, וב' בעלי דינים, וב' עדים, וב' זוממים כדי שיתיראו העדים להעיד, וב' זוממי זוממין שמא יתחייב בדן וישכור שניים להזימם, ועוד שש כיון שחסרו לדור בעיר **אם אין בה ביד"ד** שזכים ועונשים, וקופה של צדקה הנגבית בב' ומתחלקת בג', ובית הכנסת ובית המרחץ ובית הכסא ורופא לפול תינוקות, ואומן מקיז דם, ולבלר, ומלמד תינוקות, ולר"ע צריך גם מיני פירות, מפני שהם מאירים את העיניים.

לרבי נחמיה צריך **מאתים ושלושים** כנגד שרי עשרות.

"**י**ח. ולרבי צריך שיהיו **מאתים שבעים ושבע** ר"ל כרבי נחמיה, ועוד מ"ז שאם יתחלקו המזכים והמחייבים ואחד יאמר אני יודע, ויסופי עליהם עוד ב' ועוד ב' עד ע' אליבא דר"י, ואליבא דרבנן ויסופי עד ע"א, וא"כ צריך רע"ח.

שרי אלפים היו ו' מאות, שרי מאות ו' אלפים, שרי חמישים י"ב אלף, ושרי עשרות ו' רבוא, נמצאו ז' ריבוא וח' אלפים ושש מאות דיינים לירשאל.

הוא רב

הוא רב

לאחר שנתבאר בפרק קמא איזה הרכב של ביד"ד צריך לכל ענין, מבארת הגמרא בפרק זה האם כהן גדול ומו"ך דנים ומעידים, והאם דנים אותם או מעידים עליהם, וכן יתבאר עוד הרבה מדנין כהן גדול ומו"ך.

דיני כהן גדול

דין תורה, חיוב גלות או מיתה- כהן גדול דן ודנים אותו. וזה פשיטא שהוא דן, וממילא פשיטא שדנים אותו, שהרי כתיב "התקוששו וקושו" קשט עצמין ואח"כ קשט אחרים, אלא תנא אגב הא שמולך לא דן ולא דנים אותו. או שכוונת מתני' שכהן גדול שהרג נפש במזיד- נהרג (זוה ששיטא), ובשווג- גולה, וקמ"ל דאע"ג דכתיב "וישב בה עד מות הכהן הגדול" והכהן גדול עצמו אין לו תקנה זו, שהרי ההורג כהן גדול בשוגג או כהן גדול שהרג אינו יוצא מערי מקלט לעולם, (דכיון שאין כהן גדול במקדש כשהוא גולה, במהת מי נו שישו), מ"מ אפי" כהן גדול גולה, דכתיב "והיה לנוס שמח כל רוצח".

"**י**ח: **כהן גדול שעבר על עשה ולא תעשה** הרי הוא כההדין לכל דבריו ונדון בשלשה, והא דתנן שדנים אותו

בבי"ד של ע"א, זה אינו אלא דבר גדול ממש מיתת ביד"ד, דכתיב "הדבר הגדול", אבל מלקות לא.

עדות כהן גדול- במתני' איתא שכהן גדול מעיד ומעידים אותו. הגמרא מבארת דהא דתנא מעיד אין הכונה בסתמא, שהרי זה אינו לפי כבודו (וכתיב "והתעלמת" לפטור מהשבת אבידה כהן כשהאבידה בבית הקברות, או כשהמלאכה שלו מרובה משל חבריו כגון שהיה נוקב מרגליות שאם יחזיר את האבידה יפסיד ע"ז יותר ממדיה, או זקן ואינה לפי כבודו שאם היה שלו לא היה מחזיר, ומבואר שכבוד הבריות דוחה לאו ד"לא תוכל להתעלם", וה"ה להעיד זה זילותא לכהן גדול), ואין לומר שהכונה שכהן גדול מעיד למלך, שהרי תנא שאין מעידים למלך, ולכן המלך אינו מעיד, שהרי הוא הדיוט, אלא הכונה שאם הוא יודע עדות לכן המלך משום כבוד הכהן גדול בא המלך ויושב בסנהדרין ומקבלים את העדות מהכהן גדול, ואח"כ המלך הולך והדיינים מעיינים בדין. אבל המלך עצמו אינו יושב בסנהדרין, דכתיב "לא תענה על ריב" –לא תענה על רב שאין לסתור דברי המופלא שבסנהדרין, ואם יאמר המלך חובה לא ויכלו לראות לו זכות.

עיבור שנה- אין מושיבין מלך או כהן גדול בעיבור השנה, מלך משום אפסגיא שמחלק ממוך לחילותיו לפי שנה, ונח לו שכל השנים יהיו מעוברות, וכהן גדול משום צינה (שהוא טובל ביוה"כ חמש יבולות, ולא נח לו שהשנה תהיה מעוברת וציתת חשון תהיה בתשרי), שהרי עונות השנה הם לפי מה שהיה צריך להיות לולא העיבור (וא"כ צינה של חשון מגיעה בתשרי ע"י העיבור), וכמו שמצינו שרבנן שמענו מה מדברים ג' רויע בקר (ואמרו סימן לאדר שהחטים והשעורים יצמחו יחד, או שיהיה קר מאד בבוקר וחס מאד בצהרים, או שכשיש רוח המזרחית החזקה יוצא הבל מהפה), לא עיבור את השנה רק על פי דבריהם, אלא צירפום חכמים לחשבונם.

חליצה- כהן גדול חולץ וחולצים לאשתו, ואם נפלה אשת אחיו לפניו ליבום, אם היא נשואה אסור לייבם מפני שהוא אסור באלמנה, ואין עשה ד"בימה יבוא עליה" דוחה לא תעשה ד"אלמנה לא יקח" ועשה ד"בתולה יקח", ואם היא ארוסה, אע"פ שעשה דוחה לא תעשה, מ"מ אסור ביאה ראשונה אטו ביאה שניה בה מצות יבום, ואם בא עליה ביאה ראשונה קנה, ואסור לקיימה בביאה שניה.

"**ט**. **מת לו מת-** לר"מ אינו יוצא אחר המיטה, אלא כשהמלוים נכסים למבוי אחר הוא גללה למבוי הראשון, וכשהם נגלים הוא נכסה, ויוצא עד פתח שער העיר, והא דכתיב כהן גדול אוגן "ומן המקדש לא יצא" הכונה שלא יצא עם המלווים, דילמא אתי למיננע, דהכונה שיתרחק מן הכיעור כדי שלא יצא מקדושתו, שהרי לביתו מותר לצאת. ולרבי יהודה אינו יוצא מן המקדש, דילמא אגב מרריה מיקרי ואתי ונגע.

ניחום אבלים-

כהן גדול שמנחם אחרים בשורה אחרי שחזרו מקבורת המת, הוא אומר להם תתנחמו, ויעברו כולם בזה אחר זה, והממונה מסדר שהכהן גדול יהיה בינו לעם, והסגן (והיינו הממונה) והמשוחש שעבר (כגון שאיעד בו פסול ומינו אחר תחתיו, וכשיעבור פסולו של ראשון יחזור לעבודתו) יהיו בימינו, וראש בית אב והאבלים וכל העם בשמאלו.

וכשמנחמים אותו הסגן מימינו וראש בית אב משמאלו, (אבל משוח שעבר לא בא, שלא יחשוב הכהן גדול שהוא שמח בזה), ואומרים לו כולם אנו כפרתך בנו תתפצר אתה, והראוי לבוא עליך יבוא עלינו, והוא אומר להם תתברכו מן השמים. וכשמברין אותו בסעודה ראשונה שאסור לבאל לאכול משלו, כולם מסייבים על הארץ מצירים ומתאבלים בצערו, והוא מיסב כבבדו על הספסל.

דרך ניחום אבלים- בראשונה היו האבלים עומדים וכל העם היו עוברים, ואחרי ששתי משפחות התקוטטו מי תעבור ראשונה, התקינו שהעם יעמדו והאבלים יעברו, (ובשני האופנים אין שורה פחותה מעשרה, ואין האבלים

מן המנין), רבי יוסי החזיר להדבר ליושנו בציפורי. עוד תיקן שלא תלך אשה בשוק ובנה הקטן אחריה אלא לפניה, משום מעשה שהיה שגנבוהו מאחריה ותנתוהו בבית, וכשחזרה לפחדו אמרו לה שהוא בבית ונכסה ועינו אותה. ושנשים ידברו בבית הכסא שבשדה משום יחוד שאדם לא ידע שהיא שם ויכנס ויתייחד, ואסור להתייחד כשדה עם כ' נשים. האבלים עומדים לשמאל המנחמים.

דיני מלך

האם מלך דן או דנים אותו, והאם הוא מעיד או מעידים עליו- מלכי בית דוד יכולים לדון, דכתיב "בית דוד כה אמר ד' דינו לבוקר משפט", וממילא בהכרח שגם דנים אותם, דכתיב "התקוששו וקושו" קשט עצמך ואח"כ קשט אחרים. אבל מלכי ישראל אין הם דנים ואין דנים אותם, מפני מעשה שהיה שאמרו שמעון בן שטח לחכמים שיזדונו את ינאי המלך, ושלחו לו שעבדו הרג, ויבוא גם הוא לדין דכתיב "והועד בבעליו" ועבדו כחמורו, הדפסד ממוך הוא לו, ואמרו לו שמעון בן שטח שיעמד בזמן העדות, ושיעד שהוא עומד לפני מי שבסור והיה העולם, דכתיב "ועמדו שני האנשים וכו' ", ואמרו נאי שיעשה רק כמו שיאמרו שאר הדיינים, והם כבשו פניהם בקרקע מפני שיראו ממנו, ואמרו שמעון בן שטח שיבוא בעל המחשבות הקב"ה ויפרע מבעלי מחשבות, ובא גבריאל וחבטם בקרקע ומתו, ובאותה עעה אמרו שמולך לא דן ולא דנים אותו, לא **מעיד** ולא מעידים אותו.

"**ט**: **יבום וחליצה-** מלך אינו חולץ שגנאי הוא לבוא לכי"ד ותרוק בפניו, ולא חולצים לאשתו מפני שאסורה לנישא, לא מייבם דגנאי הוא לקום ע"ש אחיו המת, ואין מייבמים את אשתו. ולרבי יהודה אם רצה לייבם או לחלוץ זכור לטוב, ואע"ג דמלך שמחל על כבודו אינו מחול, דכתיב "שום תשים עליך מלך" שתהא אימתו עליך, מ"מ מצוה שאני, ואמרו חכמים לרבי יהודה שאף אם רצה אין שומעים לו.

אלמנתו של מלך אין נושאים אותה. ולרבי יהודה מלך נושא אלמנתו של מלך אחר, שהרי כתיב בדוד "ואתנה לך את בית אדונך ואת נשי אדונך בחיקך", ואמרו לו חכמים שהכונה למירב ומיכל, שהם נשים הראויות לו מבית המלך המתות לו, אבל לא נשות שאול.

נישואי דוד למירב ומיכל-

לרבי יהושע בן קרחה קידושי מירב לדוד היו **קידושי טעות**, דכתיב "את אשתי את מיכל", מיכל אשתי ולא מירב אשתי. ששאל אמר "והיה האיש אשר יכנו יעשרנו המלך עושר גדול", והלך דוד והרגו, וטען שאול שאין דוד יכול לקדש את מירב בחובו של העושר הגדול, מפני שהמקדש במלווא אינה מקודשת, וקידושין אחרים לא קיבלתי, ונתן אותה לעדריאל, ואמרו לו שאם יביא לו מאה ערלות פלישתים יתן לו את מיכל, הלך דוד והביא לו, ואמרו שאול שיש לו אצלו מלוה ופרוטה הערלות, ודעתה אמלוה דחשיבא, ודוד סבר שדעתה אפרוטה, או שלכו"ע דעתה אפרוטה, ונחלקו אם הערלות שוות מפני שראויות לכלבי ושונרי, או לא.

ולרבי יוסי נשא דוד את מיכל **אחרי מות מירב**, שהרי הם שתי אחיות. ואף דכתיב "את אשתי את מיכל", למד רבי יוסי שגם מירב היתה אשתו, דכתיב "ואת חמשת בני מיכל אשר ילדה לעדריאל", וכיון שניתנה לפלטי בן ליש ולא לעדריאל, צ"ל שבא הכתוב להקיש את קידושי מירב לעדריאל לקידושי מירב לפלטי, ששניהם בעבירה. (במקום אחר קראו הכתוב פלטיאל, שפלטו אל מן העבירה, שנעץ חרב בינו לבינה ואמרו כל העוסק בדבר זה ידקר בחרב זה, ונעשה לה כאישה שהיה מגדלה ומחבבה, וכשמתה בכה על המצוה שהלכה ממנו, ו"עוד בחורים" היינו שהיו שניהם כבחורים שלא טעמו טעם ביאה).

ולרבי יהושע בן קרחה קראם הכתוב בני מיכל אף שהיו בני מירב, משום שהיא גידלתם, וללמדך שכל המגדל יתום בתוך ביתו **כאילו ילדו**. וכן יש לומדים מדכתיב

"יולד בן לנעמי", או מדכתיב "בני בתיה בת פרעה", או מדכתיב "בני יעקב ויוסף".

כל המלמד בן חבירו תורה כאילו ילדו, דכתיב "ואלה תולדות אהרן ומשה".

"בית יעקב אשר פדה את אברהם" - שפדאו מצער גידול בנים שהוטל על אברהם טורח השבטים ויעקב פדאו.

ב. יוסף בועז ופלטין בן ליש - תוקפו דבר גדול של יוסף - ענוותנותו (-דבר שאין לו שם, שאדם עושה לפי תומנו) של בועז, דכתיב "ויחרד האיש וילפת" שנעשה בשרו אבר כראשי לפתות שנתקשה, ואפע"כ כבש יצרו אע"פ שהיתה פניה ועמו במיטה, משא"כ ביוסף. ותוקפו של בועז ענוותנותו של פלטי בן ליש שבבועז זה היה לילה אחד ובפלטי שנים רבות, וכן"ל "רבות בנות עשו חיל" זה יוסף ובעוז, "ואת עלית על כולנה" זה פלטי בן ליש. "שקר החן, הבל היופי, יראת ד' היא תתהלל" י"מ על יוסף, בועז, ופלטין. וי"מ לענין עסק התורה על דורו של משה ויהושע שעסקו בתורה הרבה, וחזקיהו שעסקו בתורה יותר מהם. עד שבדקו מזה ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ. וי"מ על דורו של משה ויהושע, חזקיהו, ורבי יהודה בר אילעאי - שהיו ששה מתכסים בטלית אחת מפני שהיו עניים ועוסקים בתורה.

מת למלך מת אינו יוצא מפתח פלטרין שלו. ולרבי יהודה אם הוא רוצה מותר לו לצאת אחר המיטה, שהרי יצא דוד אחר מיטתו של אבנר. אמרו לו לא היה הדבר אלא לפייס את העם.

יצאת נשים לפני או אחרי המיטה - לת"ק מקום שנהגו לצאת אחר המיטה יוצאות, מקום שנהגו לצאת לפני המיטה יוצאות, ולרבי יהודה יוצאות רק לפני המיטה, שהרי דוד יצא אחרי המיטה של אבנר, ואין דרכו של דוד להלך עם הנשים. אמרו לו שהיה זה רק לפייס את העם, והיה יוצא ונכנס מהאנשים לנשים ולהיפך, ועי"ז ידעו "כי לא היתה מהמלך להמית את אבנר". ובתחילה באו להכרית את דוד שחשבו שמאיתו באה הריגת אבנר, ולבסוף כששמעו שזה לא מדוד באו להברותו. ומפני מה

נענש אבנר, לרב מפני שהיה לו למחות בשאלו על הריגת נוב עיר הכהנים ולא מיחה, ולרבי יצחק מיחה ולא נענה, ונענש מפני ששיחה מלכות בן דוד ב' שנים ומחצה שהעמיד את איש בושת למלך חמש שנים אחר מיתת שאול, ומלך ב' שנים, וחצי שנה אחרי שמת המליכו את דוד, ולולא שאבנר המליך את איש בושת היו ממליכים את דוד.

כשמברין מלך כל העם מסובים על הארץ והוא על הדרגש.

מאי דרגש -

לעולא היינו ערסא דגדא המונח בבית למזל טוב ולא לשימוש. ואינו קושיא מה שעד עתה לא השתמש בזה ועתה כן, שהרי עד עתה לא האכלנוהו והשקנוהו ועתה כן. ואינו קושיא למה זוקפים את הדרגש, והרי את כל המיטות שיש בבית צריך לכפות, שהרי מיטה המיוחדת לכלים א"צ לכפותה.

אלא הקושיא היא ממה שאמרו רשב"ג שבדרגש בימי אבלו מתיר את הקרביטין והוא נופל מאיליו שאם יכפו אתה יהיה העור על הארץ ויתקלקל מלחלוף הקרקע. (וכן הלכה, ולת"ק זוקפה על דפנותיה), ולערסא דגדא אין קרביטין אלא היא כשאר מיטות.

ב. אלא צ"ל שדרגש היינו ערסא דצלא מיטה של עור, וסירוגו - קשירתו מתוכו, וכל מיטה נמי סירוגה מתוכה, שהרי מציינו שמיטה ועריסה מקבלים טומאה משישופם לארוכות המיטה בעור הדג כדי להחליקם ליפותם, ואם היא מסורגת מעל גבה א"צ שיפה דכיון שזה מכוסה אינו ניח, אלא גם מיטה מסורגת מתוכה, אלא בשמיטה מכניסים ומצויאים את החבל בנקבים שבארוכות, ובדרגש מכניסים בלולאות. מיטה שנקלטיה יוצאים זוקפה ודיו.

עוד מדיני מלך

מלך מוציא למלחמת הרשות ע"פ ב"ד של ע"א.

דרך המלך אין לה שיעור, והמלך פורץ גדרות אחרים לעשות לו דרך לשדהו ולכרמו, ואין מוחים בידו.

כל האמור בפרשת מלך בספר שמואל, "בנינים ובנותיכם יקח" ויבוא בהם, לרבי יוסי מלך מותר בהם, וכן סובר שמואל. ולרבי יהודה לא נאמרה הפרשה אלא כדי לאיים עליהם שתאה אימת מלכם עליהם, שנאמר "שום תשים עליך מלך" שתאה אימתו עליך, אבל אין מותר לעשות כן, וכן סובר רב. ולרבי נהוראי לא נאמרה פרשה זו ד"שום תשים עליך מלך" משום מצוה, אלא כנגד תרעומתם שעתידים להתרעם. ולר"א הזקנים שאלו כהוגן "מלך לשפטנו" לרדות את הסרבנים, ועמי הארץ קלקלו ואמרו "והיינו גם אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו".

ג' מצוות נצטוו ישראל בכניסתם לארץ דכתיב בהו ירושה וישיבה, להעמיד מלך, להכרית את זרע עמלק, ולבנות את בית הבחירה. ואמרו רבי יוסי שמלך תחילה, ואח"כ להכרית זרעו של עמלק, ואח"כ לבנות בית הבחירה.

מלכות שלמה - בתחילה מלך שלמה על העליונים דכתיב "וישב שלמה על כסא ד' ", ואח"כ כשנשא נשים נכריות מלך רק על התחתונים "מתפסח ועד זוה" (ונחלקו רב ושמואל אם כל אחת היתה בסוף העולם, או שהיו צמודות וכשם שמלך על שתיהן כך מלך על כל העולם), ואח"כ מלך רק על ישראל, דכתיב "מלך על ישראל", ואח"כ רק בירושלים דכתיב "מלך בירושלים", ולבסוף רק על מיטתו דכתיב "הנה מיטתו שלשלמה", ולבסוף לא מלך אלא על מקלו שהשליכו אשמדאי מכסאו. (ונחלקו רב ושמואל אם הכונה למקלו או לבגדו), דכתיב "וזה היה חלקי מכל עמלי". ונחלקו רב ושמואל אם חזר למלך או לא.

ביזה - כל העם בזזים ונותנים למלך, והוא נוטל חלק בראש - ברור ראשון, ונוטל מחצה. ואיתא בברייתא שאוצרות מלכים למלך, דכך מסתבר, ושאר הביזה מחצה למלך ומחצה לעם דכתיב "וימשחתי ד' לנגיד ולצדוק", שכמו שבכהן גדול בלחם הפנים מחצה לו ומחצה לשאר הכהנים" דכתיב "והייתה לאהרן ולבניו", כך מלך מקבל מחצה.

מגבית והגרלה

לצורך ביסוס והרחבת מערכת סיכומי 'תמצית' ומבחני 'לדעת' נפתחה בימים אלו מגבית עם הגרלה מיוחדת.

אנו פונים בזאת לכל אלו שמקבלים תועלת מהסיכומים והמבחנים לטיפול חלק במגבית זו, כדי שנוכל לייעל את המערכת ולזכות לומדים רבים יותר בסיכומים איכותיים יותר.

גיתן לתרום בגדרים פלוס קופת 'תמצית'. או בטלפון 03-7630585 שלוחה 1450

לפרטים 052-7692282

מבחני 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי ומשנה ברורה הפץ חיים ואהבת חסד גיתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- בטלפון 0737-289-669
- במייל 7692282@gmail.com
- בגדרים פלוס קופת לדעת.

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, זיכוי 300 ₪ ברשת 'יפה גוף', 101 זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת 'יפה גוף'.

סיכומי 'תמצית'

גיתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החדשים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה).

- בנקודות ההפצה
- במייל 7692282@gmail.com

בנוסף גיתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.

מבחן 263 שמות סתודני ב"ו עד ל"ב

לדעת חכמה

מיה קונת רבי יצחק שלל הקידו לו באותה שעה פסול לעדות (רש"י)?
 א. בשעה שראה בא חודש
 ב. בשעה שראה את העדות
 ג. בשעה שראו חודש או כשיראה את העדות

מי כשר לעדות?
 א. אב תני לאב כתיב
 ב. איש רבא לרביה נאמיסותו
 ג. לדמי לאשת לרביה

למי מה הלכה בישיבה?
 א. שאם אהיר לו שיביא את כל דיאות כהן ל יום פול לרביה אר ל
 ב. שאם אהיר אן ל אהיר פול לרביה אהיר לאהיר זמן
 ג. שאם ראה שואה חזק לרביה ברי ואתו קריה פלוג ופלוגי התקדו זה מועיל

הכן הינה עיקר ישיבת ככל (רש"י)?
 א. נכריה
 ב. פספסיה
 ג. בהרדא

שאלה מרבי תנאים

עדים שמועדים שהתקב על אבותיה והדייק בה ג שנים ועדים אחרים עליו שאדם אחד הודין ג שנים על הדין?
 א. תקיב על האשון מהו מה שהעידו שדיא של אבותיה
 ב. כל הודת נכריה
 ג. לרבי שהתקב על דיאשו העדות נכריה

ניתן לעשות את המבחנים:

בטל: 0737-289-669
 במוחל: 'נדרים פלוס' (לדעת)
 במייל: 7692282@gmail.com

ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:

במייל: 7692282@gmail.com
 בפקס: 0737-289-669
 במוחל: 'נדרים פלוס' (לדעת)
 במייל: 7692282@gmail.com

פרס שיעור: 400 ש"ח ב"פיה נקי, פרס שיעור: 120 ז'וכים ב"וכים ב"פיה נקי

מבחן 262 ויחי סתודני י"ש עד כ"ה

לדעת חכמה

מדוע לפי חכמים אין חולאים לאשת מלך (רש"י)?
 א. מפני שיהא נארי ללך
 ב. מפני שיהא אסורה לרביה
 ג. מפני שאשת מלך כעמלן כסודות את לימי

מה לרביה לפי רבי שמעון מרביתם יולא יסור לבב?
 א. שאפילו את מלך את לימי אשיר
 ב. שאפילו את מלך את לימי אשיר
 ג. שאין לאשה אלא כעמלן כסודות את לימי

מיה יודו פשטו שלדבגו אינו פול לחוד בו כשקובל את אביו לדיון או כשקובל על אהדו כשקובל?
 א. כשקובל את אביו לדיון
 ב. כשקובל על אהדו כשקובל
 ג. כשקובל יש הודוה אליהו אהדו

כמו מי סופר רבא שאומר שאם קיבל עליו קרוב או פסול יקבל לחוד בו רק לפני גמר דין?
 א. כרי ונתו אהדו רבא
 ב. כרי וקבל אהדו רבא
 ג. כרי וקבל אהדו רבא

שאלה מרבי תנאים

מי צריך לעמוד בזמן העדות?
 א. מלך או התכניד הכהן
 ב. מלך או התכניד הכהן
 ג. שיהא על עדים לעמוד

ניתן לעשות את המבחנים:

בטל: 0737-289-669
 במוחל: 'נדרים פלוס' (לדעת)
 במייל: 7692282@gmail.com

ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:

במייל: 7692282@gmail.com
 בפקס: 0737-289-669
 במוחל: 'נדרים פלוס' (לדעת)
 במייל: 7692282@gmail.com

פרס שיעור: 500 ש"ח ב"פיה נקי, פרס שיעור: 300 ז'וכים ב"וכים ב"פיה נקי

מבחן שבועי ברה היומי

האם מלך דין?
 א. כן
 ב. מלך ביה דין כן ומלך אשיר לא
 ג. מלך אשיר כן ומלך ביה דין לא

על מי נאמר 'ואת עליות על כולנה'?
 א. על פלוס בן יוש
 ב. על מלך ביה שאיל
 ג. על ריה המצאית

כמה עמלן התקל מרביה?
 א. כמה שרידה
 ב. כהנת
 ג. רבא

האם מרביה למלך לרבות מוסר או כפן רהב לאפסיה, לגרוד הודוה?
 א. כן
 ב. אסור
 ג. מוסר מרביה וכפן רהב אסור

האם אנושע השומעין היתה מותרת לאדוניה או לעלמה?
 א. מותרת
 ב. אסורה
 ג. לאדוניה אסורה ולעלמה מותרת

פעם כמנה זמן מלך ויהו גרוד מנספריים?
 א. כן
 ב. כן בכל יום ויהו בכל יום עד שבת
 ג. כן בכל יום ויהו בכל יום עד שבת

על איה דין תלמן רבנו גרונא?
 א. האם מה הדין דמיס תרביס את הדין העלשי או שני הדינים
 ב. האם תלמן רבנו יוסקים לפסול דינים כשום כשרים או מוסרם
 ג. הדין העלשי מוסר

מי שודיה חיב לרביהו שבועה תמורה, ואמר על דעו דוד לי ביהי ראייה, האם פול לחוד בו?
 א. כן
 ב. לא
 ג. מותרת

לענה ביה ב"דינים ב"פיה נקי

מבחן שבועי ברה היומי

האם מלך דין?
 א. כן
 ב. מלך ביה דין כן ומלך אשיר לא
 ג. מלך אשיר כן ומלך ביה דין לא

על מי נאמר 'ואת עליות על כולנה'?
 א. על פלוס בן יוש
 ב. על מלך ביה שאיל
 ג. על ריה המצאית

כמה עמלן התקל מרביה?
 א. כמה שרידה
 ב. כהנת
 ג. רבא

האם מרביה למלך לרבות מוסר או כפן רהב לאפסיה, לגרוד הודוה?
 א. כן
 ב. אסור
 ג. מוסר מרביה וכפן רהב אסור

האם אנושע השומעין היתה מותרת לאדוניה או לעלמה?
 א. מותרת
 ב. אסורה
 ג. לאדוניה אסורה ולעלמה מותרת

פעם כמנה זמן מלך ויהו גרוד מנספריים?
 א. כן
 ב. כן בכל יום ויהו בכל יום עד שבת
 ג. כן בכל יום ויהו בכל יום עד שבת

על איה דין תלמן רבנו גרונא?
 א. האם מה הדין דמיס תרביס את הדין העלשי או שני הדינים
 ב. האם תלמן רבנו יוסקים לפסול דינים כשום כשרים או מוסרם
 ג. הדין העלשי מוסר

מי שודיה חיב לרביהו שבועה תמורה, ואמר על דעו דוד לי ביהי ראייה, האם פול לחוד בו?
 א. כן
 ב. לא
 ג. מותרת

לענה ביה ב"דינים ב"פיה נקי

מאחורי התמצית

סיכומי תמצית ומבחני לדעת

גליון מיוחד | כיצד פועלת מערכת תמצית

הכנת סיכומי 'תמצית' ומבחני 'לדעת'

לומדים רבים נעזרים בקביעות בסיכומי 'תמצית' ומבחני 'לדעת' לצורך חזרה על תלמודם, במגוון מסלולי לימוד ומבחנים. בשורות הבאות נחשוף מעט מהעמל הרב המושקע מאחורי הקלעים, החל מהלימוד והכתיבה, ועד המוצר המוגמר המגיע ללומדים בכל רחבי הארץ.

מה כולל מאגר סיכומי תמצית?

מאגר סיכומי תמצית כולל סיכומים על כל הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, סיכומי הלכה הכוללים גם טור ובית יוסף המיועדים עבור לומדי הלכה למעשה בעיון ויסודיות, סיכומי תנ"ך וספרי מוסר, סיכום מיוחד על הפרשה וההפטרה, ועוד. ניתן לקבל את כל הסיכומים חינם במייל 7692282@gmail.com.

כיצד נכתבים הסיכומים?

בסיכומים 'תמצית' מושקע עמל רב כבר למעלה מעשר שנים, כאשר הסיכומים נערכים עבור קבוצות לימוד שונות הלומדות בעיון ובדיבוק חברים, וכן הסיכומים עוברים הגהה ראשונית ע"י בני החבורה, במטרה שהסיכומים יהיו ברורים ומדויקים.

כתיבת הסיכומים נעשית ע"י לימוד יסודי עד לקבלת תמונה ברורה על החומר הנלמד, תוך שימת לב לסדר את הדברים לפי כללים ופרטים, בצורה קצרה מדויקת וברורה, בכדי שהקריאה תהיה מעניינת וקולחת, ותביא את הלומד לקבל בהירות בחומר הנלמד, ולזכור את הדברים לאורך זמן (גם אחרי המבחן...). כמו כן הסיכום כולל כותרות ראשיות וכותרות משנה בכדי לדעת במדויק באיזה נושא עוסק אותו קטע. כאשר מתחיל ענין חדש או מורכב מובאת הקדמה קצרה הנותנת רקע חשוב הנצרך לחומר הנלמד, ומחברות את הלומד לתוכן הדברים.

מהו מקור השיטה לכתיבת הסיכומים?

כתיבת הסיכומים נעשית בצורה מקצועית ויחודית, ע"י שילוב של שלל השיטות הקיימות, ועל פי ידע שנרכש מעיון מקיף בעשרות ספרים תורניים (גמרא ראשונים ואחרונים וספרים בני זמננו) המלמדים את הדרך ללמוד ולחזור ולסכם בצורה טובה נכונה ויעילה. מושקע עמל וזמן רב במטרה שהסיכומים יהיו בצורה המתאימה ביותר, שתביא תועלת מירבית ללומדים.

האם כל אחד יכול לסכם?

בנוסף להדפסת הסיכומים מכוון 'תמצית' את הלומדים לדעת בעצמם את דרכי החזרה והסיכום, וללמוד מתחילה באופן המתאים לחזרה סיכום וידיעה, ע"י פרסום סדרת מאמרים (שהתפרסמו בין השאר ב'אוסף גליונות' תחת השם 'מחשבות טובות'), מאמרים אלו מבארים עשרה כללים חשובים בדרך להגיע למתיקות וידיעת התורה, כיצד ללמוד בצורה חיה ומעניינת, דרכי החזרה והסיכום, הדרך ללמוד למבחנים, ועוד בעניינים אלו. ניתן להרשם לקבלת מאמרים אלו במייל הנ"ל.

האם הסיכומים עוברים הגהה?

הסיכומים נכתבים במספר מהדורות, ועוברים הגהות יסודיות חוזרות ונשנות ע"י לומדים נוספים המשקיעים זמן רב בלימוד החומר והגהת הסיכומים, במטרה להביא ללומדים סולת נקיה וברורה.

כיצד נערכים המבחנים?

מידי שבוע נערכים מבחנים אמריקאיים על מסכתות הש"ס והמשנה ברורה ועוד, ומושקע עמל רב במטרה לדייק בכתיבת השאלות והתשובות, למקד את השאלות על נושאים מרכזיים ולא על דברים צדדיים, למצוא את האיזון הנכון ברמת הקושי של השאלות באופן שהשאלות יסייעו לחזרה ויצרו מחייב לידיעת הנלמד, ומאידיך לא יהיו קשים מידי במטרה שלא להכביד ולייאש.

הדפסת והפצת הסיכומים והמבחנים

כמה סוגים ועותקים מופצים מידי חודש?

בכל חודש נערכים ומודפסים עשרות אלפי עותקים! של סיכומים על מגוון מסלולי לימוד: דף היומי (מהדורת גמרא רש"י ומהדורת גפ"ת), משנה ברורה במסלול הדף היומי בהלכה (הכולל גם סיכום על ספרי מוסר וספרי חפץ חיים הנלמדים במסגרת זו), העמוד היומי, דף הכולל, חבורת ש"ס, אורייתא, תרי דף, ועוד, וכן סיכומים וביאורים ללומדי הדף היומי ב'קנין ירושלמי', וסיכומי הלכה טור ובית יוסף שו"ע ונושאי כלים ללומדי הוראה כגון במסלול 'קנין הלכה', ועוד.

כמה סוגי מבחנים יש?

מבחני 'לדעת', בהם משתתפים אלפי לומדים מידי שבוע, נערכים על הדף היומי, הדף היומי בהלכה, העמוד היומי, חפץ חיים ואהבת חסד, לפי החומר הנלמד בכל שבוע. המבחנים מוקלטים מידי שבוע במערכת טלפונית, וכן במערכת 'נדרים פלוס', באופן שכל לומד יוכל להבחן בקלות על תלמודו. מבחנים אלו, מלבד שהם נשלחים לאלפי הנבחנים מידי שבוע, הם משמשים לומדים רבים לצורך חזרה ומבחן על המסכת או ההלכות שהם לומדים.

כיצד מתבצעת הדפסת הסיכומים והמבחנים?

לאחר הכתיבה והעריכה, החומר נשלח להדפסה בעשרות אלפי עותקים מידי חודש בחודשו, כאשר הדפסה בסדר גודל כזה אורכת מספר ימים.

כיצד מתבצעת ההפצה?

עשרות הקרטונים שבהם כל סוגי הסיכומים והמבחנים מגיעים למרכז החלוקה, שם מחלקים אותם מתנדבים למאות שקיות שבכל אחת יש שמונה סוגי סיכומים ומבחנים. השקיות מחולקות לכמאה נציגי 'תמצית' המכתימים רגליהם ע"מ להביא את הסיכומים לכל נקודות ההפצה, בבתי כנסת כוללים ישיבות ובתים פרטיים, שם הם מוכנסים למעמד מיוחד נגיש וקבוע, ולשם מגיעים מידי חודש אלפי הלומדים לקחת את הסיכומים והמבחנים.

כמו כן הסיכומים והמבחנים נשלחים בדרכים נוספות לכ-20.000 לומדים שנרשמו באופן אישי לקבלתם, לומדים אלו מקבלים מידי שבוע חומר תורני נוסף, סיכומים על כל מועד במועדו (גמרא והלכה), סיכום ייחודי על הפרשה וההפטרה, חומר המלמד כיצד ללמוד נכון ולחזור ולסכם ע"מ לזכור את הלימוד, ועוד.

האם ניתן לקבל חומר נוסף ממאגר הסיכומים והמבחנים?

הסיכומים והמבחנים על מסכתות הש"ס ועל המשנה ברורה ועוד נשלחים כל העת ללומדים רבים המבקשים לקבל חומר לפי סדר לימודם האישי. הסיכומים משמשים בין השאר קבוצות

לימוד שונות, כגון לימוד עמוד יומי בקהילות הקודש / נחנחי דרשו בישיבות הנבחרים מידי חודש על 20 דף מתוך המסכת הנלמדת בישיבה / איגודי בני ישיבות, ועוד מסלולי לימוד.

מהי התועלת ללומדים?

יש כאלו הנעזרים בסיכומים לחזרה מהירה לפני המבחן שהם עושים, אולם רבים מהלומדים לוקחים את הסיכומים כבר בתחילת החודש, ומשתמשים בהם לאורך כל החודש לחזרה על תלמודם. רבים מהלומדים מציינים שהסיכומים נותנים להם הבנה מחודשת ובהירות מיוחדת בחומר הנלמד, מסייעים להם לזכור את הדברים לטווח ארוך, והם קיבלו ע"י הסיכומים אור חדש ומתיקות מיוחדת בלימוד התורה. כמו כן רבים לוקחים איתם את הסיכומים, ומשתמשים בהם ללימוד בזמני נסיעות וכדומה, וכך הם מנצלים זמנים שקשה לנצלם כראוי.

בנוסף הסיכומים והמבחנים מסייעים אלפי לומדים לקבל מלגות על מבחנים, כאשר במצטבר מקבלים אלו הנעזרים בסיכומים ובמבחנים מלויני שקלים מידי חודש, (ברמה שאם חלק מהלומדים שקיבלו מילגה בזכות הסיכומים יתנו את המועשרות ל'תמצית', התרומות יספיקו לכל מה שצריך...). כמו כן לומדים רבים מציינים את העובדה כי הצטרפו למערכת המבחנים בזכות האפשרות לחזור ע"י הסיכומים בזמן קצר ובצורה מסודרת ומעניינת על החומר הנלמד במשך כל החודש.

מדוע הסיכומים נשלחים כבר בתחילת החודש, כאשר עיקר המטרה היא חזרה לפני המבחן?

המטרה בהחלט אינה רק חזרה לפני מבחן, ובטח לא רק לצורך ההצלחה במבחן, המטרה היא שהחומר הנלמד יהפך ל'נכסי צאן ברזל' של הלומד, כאשר כבר לאחר הלימוד יהיה אפשר

להסתייע בסיכומים לסדר את הדברים בצורה ברורה ולחזור עליהם, ואפילו לפני הלימוד יהיה אפשר לעבור על הסיכומים במטרה לקבל תמונה ראשונית על החומר הנלמד. כמובן שא"א לוותר על הלימוד עצמו בצורה יסודית מתוך הגמרא או המשנה ברורה, ומי שמדלג על הלימוד עצמו, ספק אם יצליח במבחן, אבל ודאי שלא ישאר לו מזה כמעט כלום לאורך זמן, וכדברי הגמרא 'כבולעו כן פולטו', לעומת זאת הלומד באופן יסודי ומשתמש בסיכומים להכנה או לחזרה או לשניהם יחד, ובמיוחד אם חוזרים גם במהלך החודש, הסיכומים עוזרים בצורה משמעותית לבהירות ולזכרון כפי שמציינים לומדים רבים.

לאיזה גיל ורמת לימוד מתאימים הסיכומים?

הסיכומים נכתבים בלשון ברורה המתאימה לכל גיל ורמה, ואכן גיל המשתמשים בסיכומים מתחיל בדרך כלל מגיל 12 עד 120, בחורים ומבוגרים, אברכים ובעלי בתים, ואף מרביצי תורה, בארץ ובעולם.

מי מפעיל את כל המערכת, ומה הוא מקבל?

כל הפעילות של מערכות הסיכומים והמבחנים, החל מכתבת הסיכומים, הגהתם, עריכת הקבצים, ההפצה לערים ולשכונות ברחבי הארץ, הפעלת מערכת המבחנים, מתבצעת בהתנדבות מלאה, מתוך הכרת השליחות והתועלת הגדולה שיש בזה ללומדים. מערך ההפצה הגדול והמורכב מתבצע ע"י כמאה אברכים מסורים מכל רחבי הארץ, הטורחים ע"מ להביא את הסיכומים בתחילת כל חודש למאות מוקדי ההפצה (ובמידת הצורך להביא עוד בהמשך החודש). כאן המקום להודות באופן מיוחד לשני אברכים חשובים הטורחים ומכתתים רגליהם באופן מיוחד עבור שליחת החומר לנציגים רבים ברחבי הארץ, וכן לטורחים בהפעלת כל מערך המבחנים.

האם יש עוד תוכניות לעתיד?

סיכומי 'תמצית' ומבחיני 'לדעת' משתדרגים כל העת, בכמות ובאיכות. אנו מקווים לסיים את הסיכומים במתכונת גפ"ת על כל הש"ס, ובמתכונת גמרא טור ובית יוסף שו"ע ונושאי כלים על כל ההלכות הנלמדות להלכה למעשה, לסיים את עריכת המבחנים על כל הש"ס והמשנה ברורה, לערוך סיכומים קצרים ומקיפים על כל מסכת לפי נושאים, לשדרג את הסיכומים הקיימים בעריכה חדשה וטובה יותר, להגדיל כל העת את כמות הלומדים המשתמשים בסיכומים, להפיץ את הגלינות בצורה נרחבת גם בחו"ל.

כמו כן ישנם תוכניות נוספות לעתיד, כגון עריכת סיכומים מותאמים לילדים ולישיבות קטנות כדי להרגיל את הלומדים כבר בעצירתם לחזור ולסכם ולזכור את תלמודם, בבחינת "גם כי יזקין לא יסור ממנוה", וכן הדפסת מסכתות ומשנה ברורה וכדומה יחד עם הסיכומים, הוספה של נקודות הפצה רבות, הדפסה והפצה של חוברות הסיכומים בכל העולם, עריכת סיכומים ומבחנים על עניינים חדשים כמו משניות, הקמת מערכת מבחנים מתקדמת המותאמת לכל לומד לפי סדר לימודו, ועוד תוכניות רבות, כל זה במטרה להביא ללומדים סיכומים איכותיים על נושאים רבים ככל האפשר, ולסייע ללומדים 'להתענג במתיקות התורה'.

האם כל הזכויות שמורות?

קבצי סיכומי תמצית מופצים חינם לכל דורש, כאשר המוטו הוא שכל ה'זכויות' שמורות - דווקא ע"י שהם אינם שמורות. בנוסף חוברות תמצית נמכרות במחיר זול מאד כ-50% ממחיר חוברת דומה, כאשר המטרה היא רק לכסות את עלויות ההדפסה, ולכן מי שמדפיס בעצמו מקבל את הקובץ חינם, בנוסף עשרות אלפי הגלינות החודשיים מחולקים חינם, במטרה לסייע לכמה שיותר לומדים לחזור על תלמודם.

ההגרלה הגדולה

הגרלה מיוחדת בימים אלו לשותפים בהזקת התורה. לזוכה תינתן האפשרות לבחור בין תוכנת אוצר החכמה / גופש במלון בשבת / מכשיר 'דרימי' השואב ושוטף בפעולה אחת לזקין קל ומהיר. מחיר כרטיס 18 ₪ לחודש. התורם 50 ₪ לחודש יקבל 4 כרטיסים, והתורם 100 ₪ לחודש יקבל 10 כרטיסים.

במה זוכים התורמים

א' שותפות ברבבות שעות לימוד בכל חודש.
ב' סיוע לרבבות לומדים לזכור את תלמודם.
ג' סיוע לקבלת בהירות ומתיקות בלימוד.
ד' סיוע לאלפים להצטרף למסלולי מבחנים.
ה' סיוע לאלפים לקבל מלגות עבור המבחנים.
ו' כעת ניתנת האפשרות להשתתף בהגרלה הגדולה, עם אפשרות לבחור בין מספר זכיות משתלמות במיוחד.

למה נצרכת עזרתך

הדפסת כמות הגלינות העצומה בכל חודש עולה סכום רב, והגימון מבוסס על שותפותם של אלו הנהנים מהסיכומים ומרגישים זכות להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול. בכדי לבסס ולהגדיל את מערכת הסיכומים והמבחנים בכמות ובאיכות, אנו פוגים בימים אלו לכל הציבור הקדוש, ובפרט לאלו הנהנים מהסיכומים או מהמבחנים, להיות שותפים איתנו בכיסוס והגדלת המערכת, ע"י שותפות בתרומה חודשית קבועה אפילו בסכום סמלי. ביסוס והגדלת המערכת תלויה בשותפות קטנה או גדולה שלכם, והזכויות יקפזו לזכותכם.

לא לו שמונה דברים זוכים ע"י זיכוי הרבים

אחת המעלות החשובות שמוזכרת הרבה בספרים היא מעלת 'זיכוי הרבים', והיינו שהאדם לא יפעל רק עבור עצמו ללמוד תורה ולקיים מצוות כראוי, אלא יפעל לחזק גם אחרים, ומובא בספרים שהעושה כן זוכה בעצמו למעלות גדולות. ולהלן יבואו שמונה דברים שזוכה להם מי שמוזכר את הרבים.

א' כל מה שנעשה מכוחו נזקף לזכותו - כתב בחובות

הלבבות (שער אהבת השם) 'ראוי לך אחי לדעת, כי זכויות המאמין, אפילו אם יהיה מגיע אל התכלית הרחוקה בתקון נפשו לאלוקים יתברך, ואילו היה קרוב לנביאים במידותם הטובות ומנהיגיהם המשובחים והשתדלותם בעבודת הבורא ואהבתם הזכה בו, אינם כזכויות מי שמורה בני אדם אל הדרך הטובה, **שיזכויותיו נכפלות בעבור זכויותם בכל הימים ובכל הזמנים**.'

ב' השגת מעלות רוחניות - איתא באבות (ה' י"ח) כל

המוזכר את הרבים אין חטא בא על ידו (ופירש רש"י (ויזמא פ"ז).) שהקב"ה מדחה מפניו את העבירה שלא

תבוא לידו). **משה זכה וזיכה את הרבים** זכות הרבים תלו בו.

ג' בנינים תלמידי חכמים - כתם החתם סופר: כתיב "כל

היום חונן ומלוה וזרעו לברכה" והיינו שאם אדם חונן ומלוה ונותן לאחרים ומזכה את הרבים זוכה להצלחה בחינן וזרעו לברכה. **וכתב החפץ חיים 'האנשים מזכי הרבים זוכים עבור זה לבנים גדולי התורה שמזכים ישראל בתורה ומצוות**.'

ד' ידיעת מה שלמדו בזכותו, בעולם הבא - כתב

החפץ חיים (שמירת הלשון שער התורה) כתוב בספרים הקדושים שהאדם המחזיק לומדי תורה אע"פ שהיה עם הארץ זוכה שלעתיד ידע גם הוא את התורה, ובאמת דבר פשוט הוא. **כיון שיש לו חלק בעצם שכר תורתו, וידוע דהתענוגים הגדולים שבגן עדן מתהווים מעצם רוחניות התורה, ממילא צריך לידע את התורה**.

ה' זיכה בדין שמים - כתב באור ישראל 'איך ימצא

האדם תרופה ועצה לרצונו לחיות אם לא שנמסור עצמינו לציבור אם מעט ואם הרבה'. והוסיף הסבא

מקלם 'אם אדם רוצה לזכות בדין עליו להיות שייך לכלל, **ושרבים יהיו צריכים לו**, בין שידאג לאחרים ברוחניות ובין שידאג להם בגשמיות, ולא לחיות רק חיי עצמו'.

ו' מתכפר לו עוון ביטול תורה - כתב רבינו יונה

(איגרת התשובה) הרוצה להנצל מן העונש המור והעוון הגדול של ביטול תורה, יתעסק בצרכי התלמידים וכו' כדי שיעמדו בעירו **ויהיו עוסקים בתורה על ידו**.

ז' תיקון לעוון גזל - איתא בגמרא (ביצה כ"ט). גזל

ואינו יודע ממנו גזל יעשה בהם צרכי רבים.

ח' הצלחה בתורה ובשאר דברים - אמר מרן הגרי"ג

אדלשטיין זצוק"ל 'הנה ידוע שזיכוי הרבים הוא דבר גדול מאד, ומי שמוזכר את הרבים זוכה מידה כנגד מידה, מי שמוזכר את הרבים בתורה זוכה להצלחה בתורה, ומי שמוזכר את הרבים ביראת שמים ובמידות טובות, זוכה גם כן ליראת שמים ולמידות טובות, וכן מי שעושה חסד עם אחרים, מן השמים עושים איתו חסד, **מידה כנגד מידה**.'

ממכתבי הלומדים

אין בפי מילים להודות לכם על הסיכומים המדהימים שכתובים בטוב טעם ודעת, סיכומים שערוכים בלשון קלה ומדויקת, שנראה שהכותב אותם הבין לעומק את הסוגיא בצורה שיכול להעביר בתימצות ובהירות נפלאה, וכבר אמרו חז"ל "לעולם ישנה אדם... בלשון קצרה". אני רוצה לומר לכם שהרבה פעמים כשאני עובר על הסיכומים אני מגלה הבנה אחרת בכל הסוגיא, וכך מלבד מה מזה שזה עזר לשינון החומר זה עזר ומסייע ל"הבנת" החומר.

זה לי תועלת עצומה מסיכומי 'תמצית' ומבחינ' לדעת', זה פשוט הפך לי את החיים, אני מרגיש שאני זוכר יותר ויש לי סיפוק אחרי מבחן שאני יודע, וזה נותן לי עידוד ביני לבין עצמי, אין ספק שיש לתורמים זכות של כמות עצומה של לומדים שיש להם סיפוק מהלימוד שלהם בזכות אותם מבחנים והתמצית של הלימוד שהם לומדים, ובודאי הקב"ה משתבח בקול התורה שמתרונון בבתי המדרש, ועוד, ברוחו ובאומנובו וכשמחכים לתור מסויים התמצית נמצאת בכיס, המבחן משתגן במחשבה, ואז מרגישים שמוקפים בתורה גם במחשבה וגם בפה, וזה גורם גם קידוש ד' וגם קנאת סופרים, שסוחרת עוד אברכים לתוך המעגל של שטף לימוד התורה הקדושה.

ברצוני לשתף אתכם בסיפור מענין שאירע לי לאחרונה, סיפור שמבטא את החיבור והתועלת העצומה שיש לי, ומסתמא גם להרבה אחרים, בסיכומי 'תמצית' ומבחיני 'לדעת'. אני לומד במשך השבוע את החומר הלימודי השבועי, חוזר עליו ע"י הסיכומים הבהירים שלכם, ובכל יום שני בלילה אני עושה את המבחן. לפני מספר שבועות, בתחילת הלילה של מוצאי יום שני, נסעתי עם אשתי לחדר לידה בשעט"ו, כמובן שלא הזנחתי את תפקידי כבעל להשתתף ולסייע, אבל המתנתי לשעת הכושר לגמור את החזרה ולעשות את המבחן, את הזמנים שיכלתי ניצלתי לחזרה על הסיכומים, ובשעה 3 לפנות בוקר נולד לנו בן בשעט"ו, לאחר כשעה ביקשתי את רשותה של היולדת לצאת לכמה רגעים, אותם ניצלתי לעשות את המבחן מהר לפני סגירת המערכת בשעה 5:00, חוויה מרוממת וזו נחרטה בליבי חזק, ואני משתף אותכם בכך כדי שתדעו שהסיכומים והמבחנים שלכם הם פשוט חוויה, מלבד התועלת העצומה שיש מהם, פשוט לקרוא סיכומים בורים ומרתקים שקשה להפסיק באמצע, כאילו זה ספר מתח, ומבחינים עם שאלות קולעות ומקיפות המשקפים נכונה את איכות הלימוד והידיעה. ישלם ד' שרכם להתברך בכל מיילי דמיטב.

אבן מקיר תזעק

מכתב מהקדוש הרב רפאל מרדכי פישוהף הי"ד למערכת תמצית (שנהרג על קידוש ד' כשבידיו סיכומי 'תמצית').

נתקבל בתודה גליונות 'תמצית' הנפלאים, ישר כח, תועלתם כפולה: א' הסיכום הנפלא. ב' מבחיני לדעת המחייבים חזרה שבועית, וכשמם כן הם - גורמים לדעת את הש"ס, הצעתכם להצטרף למבחנים כבר מיושמת זה כה חודשים (ואף זכיתי באחת ההגרות לא מזמן). בהודאה רבה ובברכה לכתיבה וחתימה טובה יחד עם כל המזכים והמזוכים, להגדיל תורה ולהאדיר. ר. פישוהף.

לפני כחודש קיבלנו מכתב מרגש בה כתבה אלמנטרית תבלחט"א: 'תודות מרובות על כל הסיכומים מהם הוא נהנה והפיק תועלת מרובה בתורתו, יתן ד' ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולינו'.

כמו כן אחד מידידיו כתב: 'איני יודע אם שמעתם, אבל הדפים המוכתמים בדם המופיעים בתמונה שנתפרסמה בקרן שע"י 'קופת העיר' (מלבד הקונטרס), הם סיכומי 'תמצית' שהיו בידי של הקדוש ר' רפאל מרדכי פישוהף בשעה שכן עוולה קם על נפשו לרוצחו, כמו"כ הקדוש דאג להביא את הסיכומים לעיני מידי חודש'.

סיכומי תמצית ומבחני לדעת במספרים

40 נקודות הפצה חדשות נפתחו בחודשים האחרונים.	18.000 לומדים משתמשים בסיכומים על מסכתות שליומות	2.000.000 גליונות הודפסו עד כה
30 סוגי גליונות נערכים מידי חודש.	500 לומדים בחודש מקבלים סיכומים ללימוד האישי	800.000 מבחנים נעשו עד כה
10 שנות פעילות המתרחבת ומשתדרגת כל העת.	300 נקודות הפצה יעודיות ברחבי הארץ	50.000 שעות לימוד מידי חודש בסיכומי תמצית
8 סוגי גליונות מחולקים מידי חודש בנקודות ההפצה	100 נציגים לחלוקת הגליונות מידי חודש בחודשו.	20.000 גליונות מודפסים ומופצים בכל חודש
7 סוגי מבחנים שונים נערכים מידי שבוע	50 קבוצות משתמשים בסיכומים בסדר לימוד המיוחד	19.000 לומדים מקבלים את הגליונות בדרכים נוספות

1 כל תורם נעשה שותף בכל הפעילות הנ"ל! פרטים בעמוד הבא <<<

ההגרלה הגדולה

מגבית מיוחדת עבור מערכת סיכומי 'תמצית'
ומבחני 'לדעת' עם הגרלות מיוחדות, במטרה לזכות יותר
לומדים בסיכומים ומבחנים איכותיים ומושקעים.

אפשרות ג'

סוף שבוע זוגי
במלון 'גלי צאנז'
או 'כינורות'

אפשרות ב'

מכשיר 'דרימי'
איכותי שואב
ושוטף בפעולה
אחת לנקיון
קל ומהיר של
הבית

אפשרות א'

תוכנת
'אוצר החכמה'

אוצר
החכמה

הספרייה היהודית הממוחשבת הגדולה בעולם

במידה ויהיו בהגרלה יותר מ-300 משתתפים יהיה זוכה נוסף באחד מהפרסים הנ"ל.

1 התורם 18 ש"ח להודש (לפחות למשך שנה, או 216 ש"ח חד פעמי), עלות
בסיסית של החזקה שנתית של נקודת חלוקה עם 70 גליונות סיכומים ומבחנים,
שוה ערך לכמאה שעות לימוד ויותר, זכאי לכרטיס אחד בהגרלה.

2 התורם 50 ש"ח להודש (לפחות למשך שנה, או 600 ש"ח חד פעמי) עלות החזקה
נקודת חלוקה גדולה עם כ-200 גליונות סיכום ומבחנים, שוה ערך למאות שעות לימוד
ומבחנים, זכאי 4 כרטיסים בהגרלה. ובנוסף יקבל ללא הגרלה (בנקודות המכירה
או בתיאום טלפוני) סט 'תמצית משנה ברורה' על כל המשנ"ב.

3 התורם 100 ש"ח להודש (לפחות למשך שנה, או 1200 ש"ח חד פעמי)
יקבל 10 כרטיסים להגרלה, ובנוסף יקבל ללא הגרלה (בנקודות המכירה או
בתיאום טלפוני) סט תמצית הש"ס על כל הש"ס, וכן סט של תמצית משנה ברורה
על כל המשנ"ב.

ניתן לתרום בטלפון 03-7630585 שלוחה 1450 בעמדות 'נדירים פלוס' קופת תמצית משנה ברורה.

← בהעברה בנקאית בנק הפועלים (12) סניף 533 חשבון 422736 על שם משה שלום.

ניתן לקבל קבלה לפי סעיף 46 בתרומה ב'נדירים פלוס' דרך קופת הילכתא לדעת לחייות כהלכה.

חובה לציין שהתרומה היא עבור 'תמצית'